

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

katedra geografie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

METODIKA VÝUKY VLASTIVĚDY REGIONU
NA PŘÍKLADU TŘEBÍČSKA

Knihovna JU - PF

3115172634

Eva Hnízdilová

ANOTACE

<i>Název diplomové práce:</i>	Metodika výuky vlastivědy regionu na příkladu Třebíčska
<i>Pracoviště:</i>	Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Pedagogická fakulta, katedra geografie
<i>Autor:</i>	Eva Hnízdilová
<i>Studijní obor:</i>	Učitelství pro I. stupeň základních škol + Tělesná výchova
<i>Vedoucí diplomové práce:</i>	Mgr. Karolína Mičková

Diplomová práce se zabývá problematikou výuky místního regionu na příkladu Třebíčska v předmětu vlastivěda na I. stupni základních škol. V první části diplomové práce je řešené území, mikroregion Třebíčsko, nejprve podrobně popsáno – vymezení a poloha území, jeho fyzickogeografická a sociogeografická charakteristika, historický vývoj území a vlastivědné zajímavosti ve městě Třebíči, v regionu a v jeho okolí (okres Třebíč). Z informací uvedených v textu v první části práce vychází druhá část práce, která představuje konkrétní návrhy (učební text, pracovní listy, vycházky, exkurze, prezentace), jak řešené vlastivědné téma transformovat do výuky. K těmto návrhům je zpracována metodická příručka pro vyučující. Celá diplomová práce je doplněna nezbytnými teoretickými částmi, úvodem, rozbořem literatury, metodikou práce, závěrem, seznamem literatury a použitých zdrojů a též grafickými přílohami (fotografiemi, tabulkami).

REMARK

<i>Name of diploma thesis:</i>	Methodology of Regional Homeland Study Education: A Case Study on the Třebíč Region
<i>Department:</i>	University of South Bohemia in České Budějovice, Pedagogical faculty, department of geography
<i>Author:</i>	Eva Hnízdilová
<i>Course:</i>	Teacher for the primary school + physical education
<i>Tutor of diploma thesis:</i>	Mgr. Karolína Mičková

This thesis deals with methodological problems of regional homeland study education, a case study of the Třebíč micro-region. In the first part of this thesis, there is detailed description of the study area – delimitation and location of the area, its physical and social geographical features, historical development and places of interest in Třebíč and in its surroundings. The other part of the thesis issues from the special information introduced in its first part and presents concrete possible proposals (a textbook, some work sheets, excursion, presentation) how the solved topic transform to the educational process in school. These proposals are described in details in the methodological guide book for teachers. The diploma thesis is completed by theoretical chapters – introduction, bibliographical overview, methodology of this thesis, conclusion, list of publications and used data sources – and also by graphic appendices – photos and tables.

Děkuji slečně Mgr. Karolíně Mičkové za její odbornou pomoc a vedení při vypracování této diplomové práce.

Chtěla bych také poděkovat pracovnícím městské knihovny i turistického a informačního centra v Třebíči a též zdejší průvodkyním za pomoc při shánění nejrozličnějších zdrojů informací pro tuto diplomovou práci. Dále děkuji Renatě Salátové za ilustrace k učebnímu textu a Milanu Irovskému za poskytnuté fotografie.

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla veškerou literaturu a ostatní použité zdroje, z nichž jsem čerpala.

V Třebíči dne 26. dubna 2006

Eva Hnízdilová

OBSAH

	str.
1. Úvod	7
2. Rozbor literatury	9
2.1. Vlastivědné publikace o městě Třebíči a jejím okolí	9
2.2. Vybrané odborné a populárně naučné zeměpisné, dějepisné a vlastivědné publikace o Vysočině a České republice	10
2.3. Literatura o Třebíči a Třebíčsku pro děti	12
2.4. Učebnice, pracovní sešity, mapové soubory, metodické práce, odborné psychologické a pedagogické publikace k výuce vlastivědy na I. stupni základní školy, kurikulární dokumenty	13
3. Metodika práce	16
4. Vlastivědná charakteristika řešeného území	18
4.1. Vymezení a poloha řešeného území	18
4.2. Fyzicko-geografická charakteristika řešeného území	19
4.3. Historický vývoj řešeného území	22
4.4. Sociálně-geografická charakteristika řešeného území	26
4.5. Vlastivědné zajímavosti řešeného území a jeho okolí	31
4.5.1. Zajímavosti a památky v Třebíči	31
4.5.2. Zajímavosti a památky v obcích řešeného území (kromě Třebíče)	33
4.5.3. Zajímavosti a památky v okolí řešeného území	36
5. Didaktické zpracování tématu Třebíčsko pro výuku vlastivědy na I. stupni základní školy	40
5.1. Učební text	40
5.2. Pracovní listy	58
5.3. Metodická příručka	74
6. Závěr	87
7. Seznam literatury a použitých zdrojů	88
8. Seznam příloh	93
9. Přílohy	

1. ÚVOD

Moje diplomová práce se zabývá problematikou výuky vlastivědy regionu Třebíčsko. Téma jsem si zvolila hlavně z osobních důvodů, protože pocházím z Třebíče a chtěla bych ve svém rodném městě vykonávat své budoucí zaměstnání. Proto se mi budou zpracované informace a výsledky práce hodit v pedagogické praxi.

Výuka místního regionu je jedním ze základních vlastivědných témat probíraných na I. stupni základní školy. Přestože je zařazena obvykle až do 4. ročníku, prolíná se celým primárním vzděláváním a vyučováním, ať již vědomě (výuka ve škole v hodinách prvouky, vlastivědy, přírodovědy) či nevědomě (při cestě do školy, při hrách v okolí bydliště, při výletech ...). Děti by měly dobře znát své bydliště či obec (město), kam chodí do školy, stejně tak jako jeho okolí. Ovšem v hodinách vlastivědy bývá tato problematika někdy opomíjena, protože neexistuje dostatek učebních materiálů (učebnic, pracovních listů, ...), které by mohl vyučující při hodinách použít. Získání a zpracování takových pomůcek je mnohdy velice náročné z hlediska potřebné odbornosti a i časově. Proto učitelé od podrobné výuky místního regionu raději upouští a nahrazují ji výukou řádově vyšších regionů, krajů (informace o krajích jsou v učebnicích vlastivědy), případně pouze formou krátké vlastivědné vycházky po městě (obci), v němž je umístěna škola. Navíc ani kurikulární dokumenty přesně nespecifikují (což ani není možné vzhledem k množství různých regionů, resp. sídel se školou), co má být vyučováno, obsahují pouze stručnou osnovu tématu „místo, kde žiji“. Veškeré břemeno práce tak spočívá na učiteli/učitelce a záleží pouze na něm/ní, jak si s tématem poradí.

Hlavními cíli mé diplomové práce proto je:

1. Připravit co nejpodrobnější a nejkonkrétnější materiály různého typu (odlišné didaktické prostředky – učební text, pracovní listy, návrhy výuky v terénu) pro výuku vlastivědy regionu Třebíčsko na I. stupni základní školy.
2. Zpracovat podrobnou metodickou příručku pro učitele/učitelky, kteří se mnou navrženými didaktickými prostředky budou případně pracovat, resp. vytvořit návod, aby texty mohli používat všichni vyučující na Třebíčsku bez nutnosti zdlouhavé přípravy jednotlivých vyučovacích hodin.

Splnění shora uvedených dvou stěžejních cílů diplomové práce je vázáno na další dílčí cíle, kterými je:

1. Shromáždění potřebné literatury, její prostudování a rozbor.
2. Napsání vlastivědné charakteristiky Třebíčska (vymezení a poloha, stručná charakteristika jednotlivých fyzicko-geografických a sociálně-geografických složek krajiny, historie území, vlastivědné zajímavosti), která bude sloužit jako zdroj informací pro zpracování didaktické části diplomové práce.
3. Sehnání či vytvoření grafických materiálů do přílohy a textu (obrázky, ilustrace, fotografie, tabulky ...), které budou doplněním jednotlivých kapitol diplomové práce.

2. ROZBOR LITERATURY

2.1. Vlastivědné publikace o městě Třebíči a jejím okolí

Nejstarší publikace, kterou jsem využila pro svou diplomovou práci, pochází z roku 1959 (**Bartušek a kol., 1959**), ale díky tomu v ní nalezneme unikátní obrázky staré Třebíče, které už těžko dnes ve skutečnosti uvidíme. Jsou zde též informace o historii osídlení, památkách, trebičských archivech, knihovnách, Západoslovanském muzeu, turistice a kulturních poměrech na Třebíčsku v 50. letech 20. století. O deset let později vydal ten samý autor knihu zabývající se uměleckými památkami Třebíče (**Bartušek, 1969**), která podává podrobné informace o historii města, jeho okolí a památkách. Je rozdělena do kapitol dle historických období – *Pravěké osídlení, Třebíč románská a raně gotická, Gotické město, Období pozdní gotiky a renesance, Baroko, Po pádu středověkých hradeb, Novodobý rozvoj města*. S těmito publikacemi se mi pracovalo poměrně dobře, i když vzhledem ke stáří vydání jsou v nich používány již dnes neobvyklé, zastaralé výrazy. Proto by nebylo vhodné používat je přímo ve výuce, děti by textu nemusely porozumět a vysvětlování všech termínů by bylo pro učitele náročné.

Další publikací staršího data vydání je kniha o přírodě Třebíčska (**Ondráčková a kol., 1980**). Ta obsahuje popis geomorfologie, geologie, mineralogie, fauny a flóry a informace o vltavínech. S touto knihou jsem snad pracovala nejvíce při tvorbě fyzicko-geografické charakteristiky území a didaktických částí diplomové práce, ovšem kvůli době jejího vydání jsem musela dávat pozor na aktuálnost dat.

V 90. letech 20. století vyšla kniha zabývající se Jadernou elektrárnou Dukovany i jejím okolím (**Zejda, 1994**). Nalezneme v ní mapy okolí elektrárny, mapy osídlení na Třebíčsku v paleolitu, mapy rozšíření vybraných pravěkých kultur (např. jevišovická, únětická), fotografie a stručná data o okolních vesnicích i krásné obrazy Alfonse Muchy.

Další kniha vydaná v devadesátých letech se jmenuje Mohelenská step (**Trefulka, Foral, Štolfa, 1998**) a obsahuje stručný, ale výstižný popis Mohelenské hadcové stepi v češtině i v angličtině. Velmi poutavou část (použitelnou i pro děti do vyučování) představují obrazy rostlin (herbář), které se na stepi nacházejí, včetně charakteristik těchto rostlin. Přehled o této národní přírodní rezervaci mi rozšířila také kniha **Veselý (2000)**, která poutavým příběhem přibližuje problematiku vzniku

rezervace. Kvalitu knihy mírně snižují pouze černobílé fotografie, jsou zde ale uvedeny stručné překlady textu do angličtiny, němčiny a ruštiny.

U příležitosti devátistého výročí založení třebíčského benediktinského kláštera byl vydán turisticko-vlastivědný průvodce o Třebíči a okolí (**Zejda, 2001**), který obsahuje základní údaje o sídlech v regionu a jejich okolí. Text je dále doplněn obecnou (velice stručnou) charakteristikou reliéfu a vodstva, historií osídlení a informacemi o přírodních a kulturních zajímavostech. Je to poměrně aktuální průvodce, zajímavá a inspirativní je část o turistice na Třebíčsku, ubytovacích zařízeních a stravovacích místech.

O osobnostech regionu pojednává publikace kolektivu autorů (**Kolektiv, 1995**) vydaná pod patronací okresní knihovny v Třebíči. Cílem publikace je informovat o lidech, kteří reprezentovali a reprezentují zdejší kraj. Stejně tematicky zaměřeným avšak obsáhlejším dílem je slovník padesáti významných osobností spjatých svým životem či dílem s jihozápadní Moravou a Třebíčskem (**Zejda a kol., 2000**). Kromě životopisu a charakteristiky děl jednotlivých osobností jsou součástí textů i fotografie děl, dopisů, vlastnoručních podpisů a podobizen dané osoby. Líbily se mi i uveřejněné paměti, soukromé pocity, názory osobností na město Třebíč. Mnoho úryvků z tohoto slovníku je možné využít při výuce vlastivědy v regionu (viz návrh učebního textu v této diplomové práci – kapitola pátá).

Ke své práci jsem však nejvíce využila Strategického plánu rozvoje mikroregionu Třebíčsko (**Veselý a kol., 2002**), ve kterém jsou zpracovány aktuální informace o fyzickogeografických a hlavně sociálně geografických složkách mikroregionu.

2.2. Vybrané odborné a populárně naučné zeměpisné, dějepisné a vlastivědné publikace o Vysočině a České republice

Ze zeměpisných encyklopedií tematicky zaměřených na fyzickogeografickou problematiku jsem pro svou práci využila publikaci **Vlček (ed.) a kol. (1984)**, která obsahuje informace o více než 3 000 vodních toků a nádrží, a knihu **Demek (ed.) a kol. (1987)**, která se zabývá geomorfologickými jednotkami na území naší republiky, a to včetně uvedení jejich charakteristik. Nejdůležitější informace pro svou diplomovou práci jsem čerpala z popisu Českomoravské vrchoviny a jejích částí. Encyklopedie o sídlech Moravy a Slezska (**Horák, Vaishar, 1997**) obsahuje kromě úvodního

fyzickogeografického přehledu (geologie, nerostné bohatství a ložiska nerostných surovin, fytogeografické členění, biogeografické členění) také texty o historickém vývoji oblasti od pravěku, přehled zdejších panovníků, informace o velkých uměleckých, historických slozích, o lidové architektuře, kultuře, školství a dalších službách ve sledovaných sídlech regionu.

Nejdůležitější vlastivědné informace o území řešeném touto diplomovou prací je možné najít také v průvodcích či encyklopediích o České republice, např. v publikaci autorů **Padevět, Veselý (1993)**, která obsahuje mapu rozdělenou do jednotlivých celků označených čísly, podle nichž nalezneme stranu s částí naší republiky, která nás zajímá. K této oblasti pak z textu získáme všechny důležité informace – charakteristiky měst, turistické zajímavosti, inzerce služeb a výrobků, mapu pro motoristy 1 : 200 000, průjezdní plánky měst, aj.

Další skupinu publikací s regionálně úžeji zaměřenými vlastivědnými informacemi tvoří nejrůznější průvodci encyklopedického rázu po Moravě, po jižní Moravě, Jihomoravském kraji, kraji Vysočina, Českomoravské vrchovině a blízkých územích.

Publikace **Paul, Hořejší (1986)** sleduje slavná umělecká díla, stavby, městské celky na Moravě a jejich historický vývoj. Autoři předkládají základní informace o lokalitách, text knih doplňuje obrazová část. Příručka pro všechny zájemce o putování (**Musil a kol., 1987**) obsahuje popisy 600 hradů, hrádků, zámků, zámečků, tvrzí, zřícenin z celé Moravy. Z oblasti Třebíčska je uvedeno 50 objektů, ale bohužel v knize nenalezneme žádné fotografie. Naopak vyloženě fotografická je publikace **Pořízka (1996)** o krásách Moravy. Soubory fotografií, které jsou doplněny stručnými popisky a historií oblasti v datech, zachycují architektonické památky a zajímavosti i přírodní scenérie na území celé Moravy a Slezska.

Množství fotografií je i v publikaci **Blažek, Myška (1988)**, kde jsou představována jednotlivá města a přírodní zajímavosti Jihomoravského kraje. Kraji Vysočina se věnuje nový průvodce (**Pergler, 2004**), v němž je u každého z 94 sledovaných lokalit uvedena poloha, historický vývoj a současnost, památky, zajímavosti a praktické informace. Text je obohacený fotografiemi a mapou.

Mandys (1986) podává přehled zajímavostí a zvláštností Českomoravské vrchoviny. V publikaci jsou uvedeny typické geologické, horopisné, vodopisné, podnebné znaky oblasti, charakteristika rostlin a živočichů i historický vývoj území. Nalezneme zde i 31 mapek s dílčími oblastmi Českomoravské vrchoviny, kilometrůž turistických značených cest, místopisnou charakteristiku, odkazy na beletrii, přehled

architektonických skvostů, seznam hradů, zřícenin, tvrzí, zámků, chráněných území, staveb lidové architektury i stavebních památek ve městech a mnoho dalších informací, z nichž jsou ale mnohé již neaktuální (vzhledem k datu vydání publikace). Fotografie včetně základního informačního minima ke snímkům daného místa z oblasti Českomoravské vrchoviny nalezneme v publikaci **Kříž, Prošek (1986)**.

Mezi nově vydané publikace (průvodce spíše účelového zaměření) o okrese Žďár nad Sázavou, Jihlava a Třebíč patří publikace **Peňáz (1998)**, která je určena především podnikatelům, závodům a soukromým firmám k poznání regionu. Naleznou zde všeobecná data o vývoji podnikání, řemesel, průmyslu, peněžnictví apod., o současném stavu a možnostech dalšího rozvoje podnikání hlavně v oblasti služeb. Průvodce oblastí Pooslaví a Pojihlaví (**Soukup, David, 2000**) zprostředkovává vybrané trasy, které by měly přivést návštěvníky na nejzajímavější místa regionu. Jsou zde uveřejněny malé mapy tras, krátké informace o městech, ubytování, stravování a občerstvení, dopravním spojení a o vhodnosti tras pro pěší, cyklisty, lyžaře, motoristy.

2.3. Literatura o Třebíči a Třebíčsku pro děti

V této subkapitole se chci zmínit o publikacích, které se zabývají trebičskými pověstmi a legendami, které bych mohla využít při vyučovacích hodinách. První kniha se nazývá *Ze Staré Třebíče* (**Dvořák, 1990a**). Sám autor o ní napsal: „Knižka tato vznikla z hluboké vděčnosti k městu, jež mi dalo na cestu životem tři velké dary: domov, přátelství a lásku v nejkrásnějším slova smyslu, a připisuji ji všem Třebičanům, kteří chovají ke krásnému našemu městu tutéž náklonnost, která v mém srdci nikdy nevyhasne.“ Myslím, že hlavně tuto lásku k našemu městu bychom měli žákům předat. Jde o knihu vzpomínek z autorova dětství a mládí. Vzbudila velký ohlas a autor byl přesvědčen, aby napsal její pokračování *Ze Staré Třebíče, díl II.* (**Dvořák, 1990b**). Pro vyučování na I. stupni je však z důvodu srozumitelnosti textu lépe využitelná kniha **Dokulil (1991)**, ve které nalezneme 42 pověstí a lidových vyprávěních. Další velmi vyvedená beletrie pro děti je útlá publikace *Kápě a lev* (**Klukanová, 2001**), která obsahuje krátké a přímo pro děti upravené pověsti a legendy o Třebíčsku.

2.4. Učebnice, pracovní sešity, mapové soubory, metodické práce, odborné psychologické a pedagogické publikace k výuce vlastivědy na I. stupni základní školy, kurikulární dokumenty

Před zpracováním vlastních didaktických částí této diplomové práce jsem nejprve prostudovala *učebnice vlastivědy*. Ve většině (Říha, 1963; Doubrava a kol., 1979; Danielovská, Tupý, 1993; Augusta, Honzák, 1994; Augusta, Honzák, 1996; Hronek, 1996a; Hronek, 1997a; Harna a kol., 1996; Čapka, 1996) jsem však konkrétní informace o Třebíčsku a okolí nenalezla. Témata jako např. *Poloha naší školy*, *Naše obec*, *Krajina v okolí obce* jsou zde pojata všeobecně bez jakýchkoliv konkrétních názvů.

Pracovní sešity a pracovní listy pro výuku vlastivědy jsou vytvářeny k daným učebnicím, ke kterým se tématicky a probíranou látkou vztahují. Z toho vyplývá, že v nich též nic konkrétního pro potřebu mé diplomové práce nebylo. Měla jsem k dispozici pracovní sešity/listy Hronek (1996b), Hronek (1997b), Matušková a kol. (1998).

Z prostudovaných *mapových souborů* určených přímo pro výuku vlastivědy a z *map a školních atlasů* vhodných pro učitele při přípravě na vyučování vlastivědy uvádím Vlastivědné mapy pro 1. stupeň základních škol (Zahajský, 2004), Vlastivědný atlas pro 4. a 5. ročník základních škol (Habádová, 2000), Školní atlas České republiky (Herink, Kastner, 2004) a turistické mapy v měřítku 1 : 50 000. V atlase světa (Kolektiv, 1994) jsou obecně zeměpisné i tématické mapy všech kontinentů, mapy moří, hvězdné oblohy, sluneční soustavy. Školní atlas České republiky (Herink, Kastner, 2004) obsahuje množství tematických map naší vlasti, takže je dobrým zdrojem pro rozšíření poznatků a názornou pomůckou pro zjištění rozmístění jevů.

Z publikací zabývajících se metodikou vlastivědného vyučování jsem měla k dispozici tyto *metodické příručky*: Metodická příručka k vyučování vlastivědy pro 4. ročník základní školy (Jarošová a kol., 1988), Metodická příručka k učebnici Vlastivěda pro 4. ročník ZŠ (Doubrava, Papík, 1979), Vyučování vlastivědy ve 3. ročníku (Hřebejková, 1976), Metodická příručka k učebnici vlastivědy pro 3. ročník základní školy (Doubrava, 1982). Novější prací je příručka k učebnicím vlastivědy pro 4. a 5. ročník (Garzina, 2000), která má poradit učitelům při problémech vyskytujících se v učební praxi. Jsou zde podrobně rozpracovaná témata vlastivědy a návrhy jejich výuky, hlavně různých úkolů. Obdobně koncipované jsou i metodické

příručky **Dvořáková-Bloudková a kol. (2003)** a **Tomek (2004)**. Obzvláště poslední jmenovanou bych doporučila všem vyučujícím na I. stupni, a to nejen do hodin vlastivědy, protože neobsahuje jen „suchou“ teorii o učivu v učebnicích, ale je velkou „studnicí“ nápadů, jak učit mezipředmětově a činnostně (tvorba modelů, získání informací z různých zdrojů, hry, projekty ...).

Skripta o didaktice vlastivědy (**Matušková, 1998**) obsahují návod co a jak učit v předmětu vlastivěda. Dočteme se tu o vzniku a vývoji vlastivědného vyučování u nás i v jiných zemích, o mezipředmětových vztazích vlastivědy, o obsahové a procesuální stránce vlastivědného vyučování. Dále jsou v textu charakterizovány metody, organizační formy a didaktické prostředky vlastivědného vyučování.

Prostudovala jsem si také literaturu z pedagogicko-psychologické oblasti, např. **Čáp (1993)**, **Čáp (2001)**, **Kalhous (2002)**, **Vágnerová (2003)** a další. Pouze u dvou následujících publikací jsem se setkala s informacemi o vyučování vlastivědy. První (**Kolláriková, Pupala, (eds.), 2001**) se zabývá obsahem výuky a polemikou o důležitosti formálních a praktických informací. Druhá (**Spilková, 2005**) již obsahuje více informací. Hlavně se z ní dozvíme o historii výuky vlastivědy, o kritice tradiční koncepce vlastivědy, o problematice nahrazení vlastivědy společenskými vědami. Je to kniha, která přibližuje proměny primárního vzdělávání v Česku.

K mnou prostudovaným kurikulárním dokumentům patří Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (**Kolektiv, 2004**), vzdělávací programy Základní škola (**Kolektiv, 2003a**), Obecná škola (**Pitřha, Helus, 1997**) a Národní škola (**Kolektiv, 2003b**) a Standard základního vzdělávání (**Kolektiv, 1999**). Základní škola je nejrozšířenější vzdělávací program u nás. Vlastivědu zařazuje do 4. a 5. ročníku. Učivo pak vytváří přirozené základy pro výuku dějepisu, zeměpisu a občanské výchovy ve vyšších ročnících. Program obsahuje seznam učiva, které by měl žák umět. Vlastivědné učivo se rozděluje na kapitoly *Místo, v němž žijeme*, *Naše vlast*, *Česká republika*, *Evropa*, *svět*, *Obrazy z Českých dějin*. Na konci charakteristiky předmětu je subkapitola o přístupech k obsahu a organizaci výuky.

Dalším z programů, již méně rozšířeným, je Obecná škola. Ta prosazuje spíše globální výuku (předměty se více prostupují, navzájem se obsahově blízké předměty spojují do bloků), dokument pouze říká, co se má v jednotlivých ročnících probrat. Dalším z nejrozšířenějších výukových programů je Národní škola. Nejvíce se mi na ní líbí, že rozvrh hodin v týdnu není chápán jako dogma. Je na učiteli, jak si rozvrhne denní program výuky, musí ale zachovat časové proporce jednotlivých předmětů. Je zde

velká možnost prostupnosti předmětů, záleží na osobnosti a zodpovědnosti učitele, jak se s touto možností vypořádá.

Standard základního vzdělávání je spjat se soubory závazných vzdělávacích cílů pro základní, obecnou a občanskou školu. Obsahuje kmenové učivo pro základní vzdělávání, kmenové učivo základního vzdělávání na I. stupni základní školy a pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky k využití Standardu základního vzdělávání.

Pro mou vlastní budoucí praxi bude nejdůležitější Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Název vyučovacích hodin Prvouka, Přírodověda a Vlastivěda je shrnut pod vzdělávací oblast *Člověk a jeho svět*. Ta je jedinou vzdělávací oblastí, která je koncipována pouze pro I. stupeň. Tato komplexní oblast vymezuje vzdělávací obsah týkající se člověka, rodiny, společnosti, vlasti, přírody, kultury, techniky, zdraví a dalších témat. Vzdělávací oblast připravuje základy pro specializovanější výuku ve vzdělávacích oblastech *Člověk a společnost*, *Člověk a příroda* a ve vzdělávacím oboru *Výchova ke zdraví*. V programu nalezneme očekávané výstupy, které má žák zvládat a přehled učiva v jednotlivých tématických okruzích. Nejvíce se mi líbí, že v tomto vzdělávacím programu je napsáno, co dítě po absolvování části vzdělávací oblasti umí, ne to, co by mělo umět a čemu by se mělo naučit (př. vyznačí v jednoduchém plánu místo svého bydliště a školy, ...). Dle mého názoru jsou zde uváděny více konkrétní a pro praxi důležitější dovednosti, které každý žák bez problému při vyučování zvládne a dobře si je osvojí, než je tomu v nyní používaných vzdělávacích programech.

3. METODIKA PRÁCE

K vytvoření své diplomové práce jsem potřebovala zjistit spoustu informací. Za pomoci pracovníků městské knihovny a informačního centra v Třebíči jsem shromáždila všechny zajímavé publikace, které se přímo zabývají řešenou problematikou, nebo které s ní z větší části souvisejí. Zaměřila jsem se hlavně na ty svazky, které jsou dostupné v knihovně v Třebíči, protože pokud má být má diplomová práce praktickou záležitostí (za což ji považuji) a sloužit vyučujícím a jejich žákům na Třebíčsku, je logické, že tito nebudou složitě shánět materiály ze vzdálených knihoven. Jednalo se o vlastivědné publikace o městě Třebíči a okolí, o odborné i populárně naučné materiály zaměřené na zeměpisné, dějepisné a vlastivědné informace o řešeném území, jeho okolí i širším regionu (Českomoravská vysočina, Jihomoravský kraj, kraj Vysočina) a celém Česku. Dále bylo nutné vyhledat knihy pro děti, různé učební materiály, teoretické práce z didaktiky pro I. stupeň základních škol a vzdělávací programy. Stručná analýza veškeré získané literatury je uvedena v kapitole 2., která se podle tematického zaměření publikací dělí do jednotlivých subkapitol.

Na základě studia literatury a zpracování statistických dat jsem sepsala jednu ze stěžejních kapitol diplomové práce, kapitolu 4., komplexní vlastivědnou charakteristiku řešeného území. Tato kapitola je zpracována kompilační metodou z literatury citované vždy v příslušném textu či jeho části a doplňují ji grafické přílohy (tabulky, obrázky) na konci diplomové práce (kapitola 9. včetně předcházejícího seznamu v kapitole 8.). Čtvrtá kapitola je základním vstupem do řešené problematiky a jejím účelem je sloužit jako zdroj informací při tvorbě 5. kapitoly diplomové práce a také jako tzv. přehledný průvodce po regionu (řešené problematice) pro vyučující. Text obsahuje údaje o vymezení a poloze řešeného území (subkapitola 4.1.), o fyzicko-geografické charakteristice řešeného území (subkapitola 4.2.), dále pak o historickém vývoji řešeného území (subkapitola 4.3.), o sociálně-geografické charakteristice řešeného území (subkapitola 4.4.) a v poslední řadě o vlastivědných zajímavostech řešeného území a jeho okolí (subkapitola 4.5.). Naposledy zmíněná subkapitola je nejrozsáhlejší, neboť obsahuje nejdůležitější údaje pro didaktickou část diplomové práce (kapitola 5.). Subkapitola 4.5. je ještě dále tématicky rozdělena na tři části, které se věnují zajímavostem a památkám v Třebíči (4.5.1.), v obcích mikroregionu Třebíčsko (4.5.2.) a zajímavostem a památkám v okolí řešeného území (4.5.3.).

Po zpracování informací o mikroregionu Třebíčsko, získaných z různých zdrojů, vznikla za pomoci didaktických knih nejdůležitější část diplomové práce, část v podstatě praktická, kde jsou navrženy didaktické pomůcky pro výuku řešené problematiky ve vlastivědě na I. stupni základních škol. Ze všeho nejdříve jsem si rozmyslela, co vše bych chtěla děti naučit. Bylo nutné rozlišit důležité a méně důležité (podružné, doplňující) informace, kterým jsou děti čtvrté třídy schopny porozumět, zapamatovat si je, umět je využívat, pracovat s nimi. Vybrané informace jsem pak uspořádala do učebního textu (subkapitola 5.1.). Protože neexistuje žádné přesné třídící kritérium, které jasně stanoví, co je stěžejní a co doplňující informace ve vyučování, musela jsem se spoléhat jen na studium kurikulárních dokumentů, na vzory z učebnic a metodických příruček, na konzultace s kolegy a vyučujícími z fakulty, na vlastní zkušenosti z praxí, na znalost regionu a své představy, jak učit děti o „svém“ městě.

Na základě učebního textu jsem vytvořila pracovní listy, které se vztahují s jednotlivým částem učebnice, a dále metodickou příručku, kde je uvedeno, jak pracovat s textem, jsou v ní řešení úkolů, návrhy dalších způsobů výuky regionální problematiky (návrhy vlastivědné procházky, prezentace v PowerPoint, exkurze do informačního centra Jaderné elektrárny Dukovany, výlet na Chaloupky – středisko pro vzdělávání a výchovu v přírodě), začlenění problematiky do celého učiva vlastivědy, apod. Učební text (subkapitola 5.1.), pracovní listy (subkapitola 5.2.) a metodická příručka (subkapitola 5.3.) jsou do diplomové práce v podstatě začleněny jako samostatné publikace, které mají svou vlastní strukturu, vlastní titulní list, obsah, členění na kapitoly, pokud je to nutné i literaturu, jsou samostatně číslované, atd. Důvodem takovéto struktury diplomové práce je skutečnost, že jsem chtěla vytvořit materiály co nejbližší těm, které jsou na trhu, takové, aby bylo možné je z práce „vyjmout“ a rovnou používat ve výuce.

V učebním textu jsou použité fotografie a záměrně u nich nejsou uvedeny citace zdrojů, protože není v případě učebnic vlastivědy zvykem uvádět zdroj hned pod určitý obrázek, protože pro děti mladšího školního věku (hlavní uživatelé učebnic vlastivědy) je to zbytečná informace. Fotografie použité v diplomové práci jsem převzala jednak z webových stránek s informacemi o mikroregionu, které jsou uvedeny v seznamu literatury, jiné mi poskytl fotograf Milan Irovský.

Mezi poslední části práce patří závěr (kapitola 6.) seznam literatury a použitých zdrojů (kapitola 7.), seznam příloh (kapitola 8.) a přílohy (kapitola 9.) – tabulky se zpracovanými údaji ze SLBD 2001 pro řešené území a fotografie.

4. VLASTIVĚDNÁ CHARAKTERISTIKA ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ

4.1. Vymezení a poloha řešeného území

Třebíčsko, území řešené touto diplomovou prací, je vymezeno shodně jako mikroregion Třebíčsko, který se nachází v kraji Vysočina, v severní části okresu Třebíč a je tvořen územím devíti obcí (Čechočovice, Kožichovice, Krahulov, Mastník, Okřešice, Stařeč, Střítež, Trnava, Třebíč), resp. katastrálními územími (dále jen k.ú.) Budkovice, Čechočovice, Kožichovice, Kracovice, Krahulov, Mastník, Okřešice u Třebíče, Pocoucov, Podklášteří, Ptáčov, Račerovice, Řípov, Slavice, Sokolí, Stařeč, Střítež u Třebíče, Trnava u Třebíče, Třebíč, Týn u Třebíče. Území mikroregionu zabírá plochu 123,50 km², na které žije 42 762 obyvatel (podle SLBD 2001, přesněji viz subkapitola 4.4.). Jedná se o převážně zemědělskou oblast, která leží v mírně zvlněné krajině v nadmořské výšce mezi 400 a 600 m n. m. a jejíž hlavní osu tvoří řeka Jihlava.

4.2. Fyzicko-geografická charakteristika řešeného území

Geologie (zpracováno podle Kalásek, 1954)

Geologicky patří celé území Třebíčska k Českému masívu, resp. k jeho části, tzv. *Třebíčskému masívu*, který vznikl v období variského vrásnění v prvohorách. Později byl různě stlačován a rozlámán, hlavním příčným zlomem v severozápadním směru je trebičský zlom probíhající údolím Jihlavy, ale jinak je vnitřní stavba masívu vcelku jednoduchá, bez vrstevnatosti a vrásnění. Masív je tvořen vyvřelými středně zrnitými žulami a žulosyenity doplněnými biotitem, amfibolitem, živcem, aplitem či pegmatitem, po celém území masívu jsou rozptýleny křemenné žíly. Též jsou zde typické vakovité balvany, většinou severně od trebičského zlomu (např. u Trnavy nebo Pocoucova), rozptýlené po terénu nebo místy seskupené v hromady. Mylně bývají pokládány za bludné balvany. Vznikly totiž intenzivním rozpadem žulosyenitů vystavených odnosu na místě výskytu a nebyly tedy dovečeny do těchto míst severským ledovcem, jako je tomu u pravých bludných balvanů.

Geomorfologie (zpracováno podle Demek (ed.) a kol., 1987; Základní mapy ČR 1 : 50 000)

Podle geomorfologického členění České republiky patří největší část řešeného území k provincii *Česká vysočina*, subprovincii *Českomoravská vrchovina*, oblasti *Jevišovická pahorkatina*, celku *Jaroměřická kotlina*. Zasahují sem však při severním, severovýchodním a severozápadním okraji řešeného území i výběžky dalších geomorfologických jednotek stejné subprovincie a provincie, a to oblast *Křižanovská vrchovina*, resp. její celky *Bítešská* a *Brtnická vrchovina*. Podle podrobnějšího členění se na většině území rozkládají dva podcelky Jaroměřické kotliny, *Třebíčská kotlina* v centrální, severní a východní části území a *Stařečská pahorkatina* na jihu a západě.

Stařečská pahorkatina představuje úpatní pahorkatinu s pedimenty, která vybíhá v úzký hřbet oddělující trebičskou a Moravskobudějovickou kotlinu. Je tvořena žulami a syenodiority trebičsko-meziríčského plutonu, cordieritickými migmatity pláště a biotiticko-sillimanitickými pararulami. Nad poměrně plochý povrch pahorkatiny vyčnívají suky, nejvyšší je Zadní hora (633 m n. m.), výrazné jsou též Mikulovická hora (586 m n.m.) a Klučovská hora (595 m n. m.), obě již mimo řešené území na jeho jižní hranici.

Třebíčská kotlina je sníženina s kupovitým povrchem na žulách s četnými tvary zvětrávání a odnosu žuly, např. žokovité balvany, ruwary, skalní mísy, apod. Kotlinou protéká řeka Jihlava, jejíž hluboké údolí je od Jihlavy (mimo řešené území) až po Vladislav (severovýchodní hranice řešeného území) nápadně přímočaré.

Vodstvo (zpracováno podle Vlček (ed.) a kol., 1984; Zejda, 2001; Základní mapy ČR 1 : 50 000; Základní vodohospodářské mapy ČR 1 : 50 000)

Řešené území z pohledu hydrologického a hydrogeografického přísluší k *povodí Dunaje*, resp. k *povodí Jihlavy po Oslavu* (č. 4-16-01), přičemž rozvodnice mezi tímto povodím a povodím Rokytne (č. 4-16-03) prochází téměř po hranici řešeného území, po vrcholcích Stařečské pahorkatiny (viz shora). Řeka Jihlava, která má celkovou délku toku 185 km, plochu povodí 3 177 km² a průměrný průtok při ústí 11,75 m³.s⁻¹, pramení mimo řešené území na jižních svazích Lísku u Jihlávky ve výšce 670 m n. m. a ústí do střední nádrže Nové Mlýny u Iváně ve 170 m n. m. (též mimo řešené území). Třebíčskem protéká v délce asi 15 km, vstupuje do něj na západě v k.ú. Sokolí a opouští ho na východě, na hranicích k.ú. Kožichovice a k.ú. Ptáčov nedaleko před Vladislaví (již mimo řešené území), kam též zasahuje vzdutí vodní nádrže Dalešice.

V řešeném území řeka Jihlava přibírá z pravé strany *Stařečský potok*, který protéká rybníky Steklý, Pastvištní a Borovinský, *Markovku*, na které je vodní nádrž Kožichovice, a *Střížovský potok*. Levostrannými přítoky jsou *Místní potok*, *Okřešický potok*, na kterém je vodní nádrž Lubí (pitná voda) a v jehož povodí jsou rybníky Židloch a Nový Ptáčovský, a Klapovský potok, v jehož povodí jsou rybníky Starý Ptáčovský, Hrachovec, Velký Bor a Malý Bor. Kromě jmenovaných větších rybníků je zde i značný počet menších rybníků, většina je využívána k chovu ryb a zčásti i drůbeže. Některé vodní plochy slouží k rekreaci obyvatel.

Na podzemní vody je řešené území chudé, pouze v Dobré Vodě (u Pozďátek, ty jsou však již mimo řešené území) vyvěrá pramen hydrouhličitanovo-síranové vody. Zdroje pitné vody, kromě nádrže Lubí u Třebíče, jsou mimo řešené území. Využívá se sběrné území Heraltice-Hvězdoňovice, které leží při západní hranici mikroregionu Třebíčsko, dále podzemní zdroj Jedov, vodní nádrže Mostiště na Oslavě a Březová na Svitavě.

Půdy (zpracováno podle Veselý a kol., 2002)

V řešeném území mikroregionu Třebíčsko se vyskytují převážně štěrkovité nebo kamenité druhy půd. Řešené území patří do regionu kambizemí (hnědých lesních půd) nižších poloh, pahorkatin a vrchovin, které vznikly ze zvětralin žul a rul a jsou typické pro pícninářské a bramborářské oblasti. Z půdních typů konkrétně se zde vyvinuly *hnědé půdy slabě oglejené* a místy též *hnědé půdy glejové* či *hnědé půdy illimerizované*, které mají vždy různou hloubku půdního profilu. Na smíšených svahovinách se pak

vytvořily *hnědozemě*, *hnědozemě slabě oglejené*, *hnědozemě oglejené* a *oglejené půdy*. V údolích vodních toků a v terénních depresích vznikly *drnoglejové půdy*, dále se na náplavech řek vyvinuly *nivní půdy* (fluvizemě) a *nivní půdy glejové*. Vyskytují se zde i zamokřené půdy (pseudogleje a gleje), a to hlavně v kombinaci s výše uvedenými typy půd.

Klima (zpracováno podle Herink, Kastner, 2004)

Podnebí řešeného území, stejně jako celého Česka, je mírné, střídají se zde 4 roční období, je přechodné mezi oceánským podnebím západní Evropy a kontinentálním podnebím východní Evropy. Podle podrobnějších hledisek je možné mikroregion zařadit do *mírně teplé podnebné oblasti*, jejíž klimatické charakteristiky jsou dány počtem letních dnů mezi 20 až 50, počtem mrazových dnů mezi 110 až 160, průměrnou lednovou teplotou mezi -2°C až -5°C , počtem dnů se sněhovou pokrývkou mezi 50 a 80, průměrnou červencovou teplotou mezi 16°C až 18°C a srážkovými úhrny v rozmezí 200 až 500 mm za rok.

Fauna a flóra (zpracováno podle Culek (ed.) a kol., 1996; Ondráčková, 1980; Veselý a kol., 2002; Základní mapy ČR 1 : 50 000)

Řešené území náleží do *hercynské biogeografické provincie*, jejíž biota je charakteristická pro západní a centrální část střední Evropy. Mikroregionem Třebíčsko prochází ve směru západ – východ hranice mezi *Jevišovickým* a *Velkomeziříčským biogeografickým regionem*, do kterých tak řešené území spadá. Hranice je však nevýrazná a řešené území se nachází v oblasti přechodné a nereprezentativní zóny mezi zmiňovanými bioregiony.

Krajinný kryt území je převážně kulturní, tvořený většinou polními, lučními a lesními kulturami, přičemž porosty jsou uměle obnovovány. Pouze místy se vytvořily náhradní rostlinné formace, jako jsou přirozené louky, lesíky a hájky nenáročných nebo „plevelných“ dřevin, křoviny, porosty na umělých vodních plochách a na jejich březích. Ve struktuře druhů pozemků v mikroregionu převládá orná půda (58 %), následují lesy (20 %), ostatní druhy pozemků (9 %), louky a pastviny (7 %) a zastavěné plochy včetně nádvoří, zahrady a vodní plochy vykazují vždy po 2 %.

Fauna mikroregionu vykazuje určité prvky, kterými se liší od běžné stredoevropské fauny, např. ve vyšších polohách má málo vztahů k fauně alpské. Širokým údolím řeky Jihlavy se sem však rozšířili zástupci zvířeny pontické

a mediteránní (hlavně členovci), kteří zde reprezentují nejzápadnější, popřípadě nejsevernější hranici svého zeměpisného rozšíření.

Ochrana přírody a krajiny (zpracováno podle Veselý a kol., 2002; Základní mapy ČR 1 : 50 000; Turistická mapa Třebíčsko 1 : 50 000)

Z velkoplošných chráněných území přírody do severovýchodní části řešeného území zasahuje *přírodní park Třebíčsko*, který zahrnuje část trebičského žulosyenitového masívu s typickým balvanitým rozpadem. Mozaiku krajiny mírně zvlněné pahorkatiny tvoří pole, pastviny, plochy neplodné půdy s balvanitými ostrůvky (suky), drobné lesíky a křoviny, zamokřené louky a rybníky, meze a jednotlivé stromy. Z přírodních památek se v mikroregionu nachází *Hluboček*, lokalita výskytu ladoňky dvoulisté a jiných ohrožených druhů v nivách řeky Jihlavy, *Ptáčovský kopeček*, území s hojným výskytem koniklece velkokvětého (severozápadní hranice jeho rozšíření) a oblast se zbytky stepních porostů se suchomilnou flórou, *Syenitové skály u Pocoucova*, kde je dobře patrný rozpad syenitu, *Koniklecový kopec Kobylínek*, lokalita výskytu koniklece velkokvětého. Dále zde najdeme přírodní rezervaci *Hošťanka*, kde je chráněn komplex lesních porostů s výrazným zastoupením původní populace jedle bělokoré. Mezi významné krajinné prvky v území patří pastvina u Stříbrného kopce, mokřad u Ptáčova a pastvina nad Židlochem. Na území mikroregionu je evidováno 11 lokalit s památnými stromy (jednotlivé stromy či jejich skupiny), celkem se jedná o 20 památných stromů a 1 stromořadí.

4.3. Historický vývoj řešeného území

(zpracováno na základě kompilace ze zdrojů Bartušek a kol., 1959; Bartušek, 1969; Brauner, 1997; Fišer, Nováčková, Uhlíř, 2004; Fišer, 2004; Fišer, Teplý, Ranný, 2004; Fišer, 2005; Kolektiv, 1995; Obšusta, 2005; Paul Hořejší, 1986; Pořízka, 1996; Zejda a kol., 2000; Zejda, 2001; <http://st.vse.cz/~XNAVI01/O%20mikroregion.htm>; http://www.trasovnik.cz/k_vysoc/trebic/trebic.asp; <http://www.travel-rofi.cz/treb.html>; <http://extranet.kr-vysocina.cz/turista/>)

Stopy prvního osídlení regionu spadají do *období pravěku*, ze kterého pocházejí nálezy úlomků kamenných nástrojů, kousků keramiky, římských mincí. Ovšem většina archeologických nálezů je situována do lokalit v těsné blízkosti řešeného území. Nejstarší osídlení totiž bylo v minulosti situováno do příhodnějších zemědělských oblastí, např. do Moravskobudějovicka, Náměšťska, Mohelenska.

Slovanské kmeny, které pronikaly na Moravu na přelomu 5. a 6. století však výše položené oblasti Českomoravské vysočiny kolonizovaly mnohem později (asi až

v 11. století). Třebíčsko tak do té doby bylo pouze místem, kde překračovala obchodní stezka tok řeky Jihlavy. Počátky stálého osídlení se datují do **12. století**, kdy byl založen benediktinský klášter, odkud se šířil kolonizační proud do neosídlené Českomoravské vysočiny. Klášter vznikl na velice důležitém strategickém místě, stýkaly se zde hranice znojemského a brněnského knížecího údelu a staré obchodní stezky z jižní a střední Moravy (resp. z jihu a východu Evropy) do jižních a středních Čech. Klášter se těšil přízni panovníků i církve, bohatnul a postupně se z něj stala mohutná pevnost. Součástí nových klášterních budov ze 13. století byl i velký opatský chrám, bazilika Nanebevzetí Panny Marie (dnes Svatého Prokopa), která je od července 2003 na seznamu památek UNESCO.

V polovině 13. století došlo k založení města Třebíče, v té době jednoho z nejrozsáhlejších tržišť v českých zemích. Význam tohoto opatského města se vyrovnal i tehdejším královským městům. Lokátorem města byl Heřman, pozdější měšťan a rychtář, který zastupoval ve městě vrchnost (klášter). Od konce 13. století tak všechny cesty z Brna do jižních Čech a ze Znojma na Jihlavu procházely novým, velkým trebičským tržištěm. Křižovaly se tu, přinášely městu čilý obchodní ruch a vrchnosti značný prospěch, umožňující rozsáhlé stavební podnikání. Z počátečního období města jsou i nejstarší zachované části městského chrámu sv. Martina, v následujícím období bylo budováno zděné městské opevnění. kromě práva tržního mělo město i právo výčepní (na výčep piva a vína).

Velký rozmach kláštera i města nastal *za vlády Karla IV.*, markraběte moravského, díky jeho snaze posílit královská a klášterní města proti vzrůstající moci šlechty. Třebíči udělil privilegium, podle něhož bylo právně postaveno na úroveň královských měst, čímž město získalo právo vykonávat svou správu prostřednictvím osob z řad měšťanů, nakládat volně se svým obecním jměním a právo zřídit si vlastní policejní moc a vykonávat trestní pravomoc. Stejně tak město získalo privilegium zbudovat silné hradební zdi a upravit příkopy, aby bylo dokonale ohrazeno. Zděné hradby měly tři hlavní brány (na východě, západě a jihu) a důležitou součástí městské fortifikační soustavy se stala hranolová věž kostela sv. Martina, která zastávala strážnou funkci.

Doba poměrného klidu a hospodářského rozvoje města ve 14. století přinesla i další hospodářský a stavební rozvoj kláštera. Po dobudování vlastních klášterních budov se pozornost zaměřila na vnitřní výzdobu, dodnes se dochovaly zbytky nástěnných maleb z tohoto období. Klášter byl však důležitým střediskem vzdělanosti

v celém kraji, existovala zde kanonické benediktinské školy, v níž se dostávalo laikům základního vzdělání v gramatice, logice a rétorice, v aritmetice, geometrii, astrologii a muzice. Vnitřní klášterní škola sloužila k přípravě členů kláštera pro vyšší vzdělání (např. filosofická fakulta pražské univerzity). Do kláštera byla soustředěna i umělecká činnost, vznikaly tu ručně psané a malířsky zdobené liturgické i jiné knihy (zachoval se pouze jediný žaltář, který je uložený ve Stockholmu).

Po husitských válkách, během nichž bylo město i klášter obsazeno tábority a sirotky, vypleněno židovské město a velice se zhoršily hospodářské poměry města i kláštera, byla městu udělena důležitá práva, odúmrť či mílové právo. Ovšem škody napáchaly boje mezi Jiřím z Poděbrad a Matyášem Korvínem, byl poškozen klášter, bazilika byla vypálena, město bylo vydrancováno a mnozí obyvatelé vyvražděni. Ve druhé polovině 15. století tak bylo město téměř bez obyvatel.

Proto **od konce 15. století do počátku 17. století** probíhala obnova města a jeho následný hospodářský vzestup zvláště díky tehdejší cechovní organizaci řemesel (nejvýznamnějším byl cech soukeníků). Důležitou roli sehrála i židovská komunita, která se věnovala obchodu. Rozvíjela stavební činnost, dodnes se zachovalo několik renesančních domů, vzniklo nové opevnění, židovský hřbitov (dnes jeden z největších a nejceněnějších židovských hřbitovů u nás) a synagoga. V okolí města se rozvinula zemědělská výroba, na jižních svazích nad městem se pěstoval chmel a bylo tam zřízeno několik vinohradů. Vztahy výrobní, obchodní i správní sféry vyvolaly potřebu širšího a hlubšího všeobecného vzdělání obyvatel. Vznikla proto nová městská škola, ve které se učilo až do roku 1842. Kromě toho vznikla také bratrská nižší škola, na níž se rovněž vyučovalo čtení, psaní, počty a základy české a latinské mluvnice. Později byla zřízena vyšší bratrská škola (příprava na vysokoškolské vzdělání), kde se vyučovaly klasické jazyky, dialektika, rétorika, fyzika a geometrie.

Třicetiletá válka poznamenala město hospodářsky (úpadek řemesel a zánik cechů mj. díky emigraci měšťanských rodin) a hlavně po stránce kulturní (zánik bratrské školy, městská škola ztratila magistry a bakaláře, zničení památek). **Ve druhé polovině 17. století** proto došlo k pomalé obnově staveb, výraznou urbanistickou změnou ve městě bylo založení a stavba kláštera kapucínů s klášterním kostelem.

V 18. století vládlo v architektuře baroko, ovšem v Třebíči se moc neuplatnilo, výjimkou je vnitřní výzdoba domů na náměstí a výstavba několika kaplí. Třebíč je spojena s výrobou betlémů, počátky tohoto umění (lidové umělecké tvorby) spadají právě do poloviny 18. století. V tomto období byly provedeny administrativní a správní

reformy, místo městské rady byl na základě císařských patentů ustanoven pro správu města magistrát. V důsledku to znamenalo konec městské samosprávy a počátek soustavné germanizace města. Stejně tak zdejší náboženské poměry byly určovány císařskými rekatolizačními reskripty, rekatolizační činnost byla soustavně vedena již od konce, resp. přelomu 17. a 18. století. Hospodářsky pak městu uškodilo přeložení dvou hlavních silnic mimo jeho území, a to tahu Vídeň – Praha (nově přes Želetavu) a tahu Brno – Jihlava (nově přes Valašské Meziříčí).

V 19. století zasáhlo město několik požárů, což mu opět hospodářsky uškodilo (bylo zničeno téměř 650 domů). Ani vznik tzv. severozápadní dráhy, která byla pro nezáměr představitelů města vedena bohužel mimo Třebíč (přes Stařeč), oživení hospodářství nepomohl. Teprve nová trať z Brna do Jihlavy z konce 19. století umožnila rozvoj zdejšího obuvnického průmyslu a koželužství.

O důsledné prosazení českých národních zájmů a práv na Třebíčsku se postaralo mnoho vlastenců. Zrušením magistrátu a zřízením nové obecní samosprávy byly dány předpoklady pro změnu poměru v zastoupení představitelů v městské správě tak, aby stav odpovídal skutečnému národnostnímu rozvrstvení obyvatelstva, které bylo z 90 % české (celkem v Třebíči žilo v polovině 19. století asi 5 200 lidí). Dále byl též zřízen okresní soud a okresní hejtmanský úřad. Po stránce kulturní a vzdělanostní byla přínosem nová škola a zvláště české gymnázium, vznikly i různé spolky, např. Muzejní spolek (předchůdce dnešního Západomoravského muzea).

Ve 20. století vzrůstá význam průmyslové výroby, k tradičním obuvnickým a koželužským závodům, které vznikly z původních manufaktur, přibývalo nábytkářství, později strojírenství. Na to se vázala přestavba starých a výstavba nových obytných čtvrtí, z nichž mnohé jsou výraznými ukázkami prvorepublikové architektury, a jejich spojování s vnitřním městem. *Druhá světová válka* se nejvíce podepsala na židovském obyvatelstvu, několikastaleté židovské osídlení bylo zničeno nacistickou genocidou, když v květnu 1942 bylo 281 trebičských Židů deportováno do Terezína a odtud do vyhlazovacích táborů. Po válce se jich vrátilo pouze deset.

V poválečném období postupně docházelo k rozsáhlým opravám a rekonstrukcím různých památek a k nové výstavbě. Ovšem mnohé novodobé zásahy především do městského historického jádra (zničení kapucínské zahrady, zboření špitálu, stržení klasicistního průčelí domu na Stařečce či odstranění barokního domu na hlavním náměstí) zcela zbytečně narušily ráz historicky a architektonicky cenných částí města. *V novějším období* (70. léta 20. století) se města dotkla výstavba Jaderné

elektrárny Dukovany, resp. hlavně nová výstavba panelových sídlišť na okraji města. Důležitým rokem pro město byl rok 2003, kdy byla Třebíč, resp. některé její památky, zapsána na seznam kulturního dědictví UNESCO.

4.4. Sociálně-geografická charakteristika řešeného území

Obyvatelstvo

Ve vývoji počtu obyvatel mikroregionu Třebíčsko, resp. mezi jednotlivými statistickými sčítáními v průběhu let 1869 až 2001, došlo k poměrně pravidelnému růstu populace. Hlavní podíl na růstu zdejší populace mělo město Třebíč, zatímco počet obyvatel v ostatních obcích se od roku 1930 zmenšoval. K výraznému populačnímu nárůstu v řešeném území došlo mezi sčítáními 1961 a 1991, kdy se počet obyvatel celého mikroregionu téměř zdvojnásobil, a to v důsledku výstavby jaderné elektrárny Dukovany, díky níž vznikla řada pracovních příležitostí spojených s možností bydlení (viz Tabulka 1. v příloze).

Podle posledního statistického sčítání žilo k 1. 3. 2001 na území mikroregionu Třebíčsko 42 762 obyvatel. V průměru tak připadá 346 obyvatel na km², což vypovídá o relativně hustém zalidnění území. Obyvatelstvo je však v území rozmístěno nerovnoměrně, vysoká hustota zalidnění je ve městě Třebíči, kam se koncentruje více jak 90 % obyvatel řešeného území. V okolních obcích se hustota zalidnění pohybuje pouze mezi 30 a 95 obyvateli/km² (viz Tabulka 2. v příloze).

Oblast mikroregionu v průběhu posledních deseti let vykazuje kladný celkový přírůstek obyvatel (1,9 ‰ – kladný je přirozený přírůstek i migrační saldo v regionu jako celku), což je ve srovnání se stavem v celé republice (-0,9 ‰) trend příznivý. Kladný přirozený přírůstek pak vykazují pouze čtyři obce v mikroregionu, kladné migrační saldo pak pět obcí, kladný, resp. žádný celkový přírůstek obyvatel vykazuje pět obcí (Mastník 9,4 ‰, Okřešice 0,0 ‰, Stařeč 5,4 ‰, Stráž 9,1 ‰ a Třebíč 1,9 ‰), zbývající čtyři obce vykazují úbytek obyvatel, resp. záporný celkový přírůstek (Čechočovice -0,2 ‰, Kozichovice -10,3 ‰, Krahulov -5,4 ‰ a Trnava -4,9 ‰) – dle dat Veselý a kol. (2002).

Z celkového počtu obyvatel řešeného území je 21 995 žen (51,4 %) a 20 767 (48,6 %) mužů. Podle struktury obyvatel na základě rodinného stavu tvoří nejvíce zastoupenou skupinu ženatí/vdané a následuje skupina svobodných (podrobná data

za jednotlivé obce řešeného území a řádově vyšší administrativní regiony jsou uvedena v Tabulce 3. v příloze.

V roce 2001 se dětská složka podílela na celkovém stavu populace řešeného území 18,25 %, což je ve srovnání s krajem Vysočina a s Českem údaj nadprůměrný, přestože během posledních deseti let došlo ke snížení dětské složky populace. Atypická situace je hodně ovlivněna existencí nedaleké jaderné elektrárny v Dukovanech, která „přitáhla“ na území zejména mladé rodiny (Veselý a kol., 2002). Produktivní obyvatelstvo tvoří nejpočetnější skupinu, která se v roce 2001 podílela na celkovém počtu obyvatel 67,03 %. Kategorie poproduktivního obyvatelstva dosahovala v roce 2001 hodnoty 14,65 % (blíže viz Tabulka 4. v příloze, kde jsou vidět rozdíly mezi obcemi a srovnání s dalšími územími).

Z hlediska stupně vzdělání (sledováno u obyvatel patnáctiletých a starších, kterých je v řešeném území 35 131; k tomuto základu se vztahují i relativní údaje) je 61 (0,2 %) obyvatel bez vzdělání, 7 410 (21,0 %) má základní vzdělání včetně neukončeného, 12 536 (35,7 %) je vyučených a/nebo má střední odborné vzdělání bez maturity, 9 974 (28,4 %) má úplné střední vzdělání s maturitou, 1 328 (4,0 %) má ukončené vyšší odborné a/nebo nástavbové vzdělání, 3 552 (10,0 %) má vysokoškolské vzdělání, u 270 (1,0 %) obyvatel nebyl dosažený stupeň vzdělání zjištěn. Strukturu obyvatel podle nejvyššího dosaženého vzdělání zachycuje Tabulka 5. v příloze, kde jsou dobře patrné vnitroregionální rozdíly (např. lepší vzdělanostní struktura je ve městě Třebíči, v okolních jsou více zastoupeni vyučení a osoby se středním vzděláním, nízké je procento vysokoškoláků, atd.). Z tabulky je také možné srovnávat řešené území s jinými regiony (okres Třebíč, kraj Vysočina, Česko).

Podle národnostní struktury převažují v řešeném území obyvatelé hlásící se k české národnosti (86,4 %), dále jsou zde významněji zastoupeni jen Moraváci (9,3 %), protože k ostatním národnostem se hlásí pouze nepatrné procento z obyvatel řešeného území – viz Tabulka 6. v příloze.

Počet věřících dosahuje na Třebíčsku hodnoty 14 251, to je asi třetina z celkového počtu obyvatel regionu a údaj srovnatelný s počtem věřících v celé republice. Ovšem při podrobnějším pohledu do Tabulky 7. v příloze zjistíme, že v některých obcích řešeného území je procento věřících vysoké, až 70 %. Naprostá většina věřících se hlásí k římskokatolické církvi, ostatní církve jsou zastoupeny pouze několika desítkami, maximálně stovkami věřících.

Ze struktury obyvatel podle ekonomické aktivity (Tabulka 8. v příloze) vyplývá, že v řešeném území je 22 292 ekonomicky aktivních (tj. 52,3 % z celkového počtu obyvatel), z čehož je 2 527 osob nezaměstnaných (11,34 %), ale v případě nezaměstnanosti jsou značné rozdíly mezi jednotlivými obcemi mikroregionu. Zaměstnanost ekonomicky aktivních obyvatel v jednotlivých hospodářských sektorech charakterizuje Tabulka 9., ze které je patrný vysoký podíl pracujících osob v priméru a nízký podíl osob zaměstnaných ve službách ve vesnických sídlech. Naopak je tomu v populačně větších sídlech, ve městě Třebíči a v obcích v jeho blízkém zázemí. Z hlediska nutnosti dojížděky do zaměstnání je podíl vyjíždějících celkem na celkovém počtu obyvatel v obci srovnatelný s daty za kraj Vysočina i za Česko, ovšem vysoký je podíl těch, kteří denně dojíždějí do zaměstnání, stejně tak podíl žáků denně dojíždějících do školských zařízení mimo obec svého trvalého bydliště (Tabulka 10. v příloze).

Hospodářství

Řešené území je možné charakterizovat jako průmyslově-zemědělskou oblast, přičemž průmyslová výroba je soustředěna společně se službami do několika středisek, z nichž je nejdůležitějším samotné město Třebíč (centrum mikroregionu). Zemědělská činnost je pak provozována v okolních obcích, kde zemědělství představuje důležitý sektor z hlediska zaměstnanosti. Převládá zde rostlinná výroba, která je zaměřena na tradiční produkci brambor, dále se pěstují píce, obiloviny a jiné plodiny. V živočišné výrobě se uplatňuje chov skotu a prasat, místně i drůbeže. Zdejší zemědělství se tradičně potýká s poměrně obtížnými přírodními podmínkami, s chudou půdou, s vyšší nadmořskou výškou a malým počtem srážek v letních měsících. Celkem je v řešeném území evidováno 352 ekonomických subjektů v odvětví zemědělství, přičemž 257 jich je registrovaných v obci Třebíč. Předpokládám však, že skutečný počet subjektů (různé společnosti a soukromníci) hospodařících na zemědělské půdě je mnohem menší. Mezi největší zdejší zaměstnavatele v zemědělském odvětví patří ZD Krahulov, ZD Stařeč, ZD Kožichovice a Zemědělské zásobování a nákup Třebíč, a.s. (Veselý a kol., 2002; Hamplová, Prchalová, 2005).

V řešeném území působí v odvětví průmyslu 1 154 subjektů, přičemž 1 087 jich je přímo v Třebíči, kde je také lokalizována většina pracovních míst. Ve stavebnictví působí 824 subjektů, 774 jich je registrovaných v Třebíči. Převládající průmyslové zaměření představují tradiční odvětví – textilní, oděvní a kožedělný průmysl, dále je do

mikroregionu soustředěn průmysl dřevozpracující a nábytkářský, jaderná energetika a potravinářství. Mezi nejvýznamnější zaměstnavatele patří výrobce nábytku Tusculum, a. s.; výrobce zařízení pro energetiku a teplárenství První brněnská strojírna Třebíč, a. s.; výrobce elektronických pletacích strojů Uniplet Třebíč, a. s.; stavební firmy Agstav Třebíč, a. s., Pozemstav Třebíč, spol. s r. o., Salleko, spol. s r. o.; firmy, zabývající se výrobou a rozvody energií a vody, ČEZ Energioservis, spol. s r. o., Jihomoravská energetika, a. s., Vodárenská akciová společnost, a. s.; firmy, zabývající se výrobou obuvi a oděvů, Tipa, a. s., Tipa B, spol. s r. o., Oděva, v. d., Altreva, spol. s r. o.; v potravinářství pak společnost Pekařna a cukrárna, a. s. Všechny jmenované podniky mají nad 100 zaměstnanců. Do vývoje průmyslu regionu se v budoucnu promítne nově zkolaudovaná Průmyslová zóna Hrotovická, která je již vybavena veškerou infrastrukturou a město jedná se zájemci o pozemky v této zóně. Další rozvoj podnikání by měl podpořit projekt podnikatelského inkubátoru připravovaný zájmovým sdružením právnických osob Rozvoj Třebíčska (Veselý a kol., 2002; Hamplová, Prchalová, 2005).

V terciární sféře představuje město Třebíč významné spádové centrum s dobrou občanskou vybaveností, dopravní, technická a sociální infrastruktura je na přijatelné úrovni, i když jsou zde velké vnitroregionální rozdíly (Třebíč vers. okolní obce).

Doprava: Regionem procházejí dvě železniční tratě, jedna z Havlíčkova Brodu přes Jihlavu, v řešeném území přes Třebíč, do Brna, druhá z Okříšek přes Čechočovice v řešeném území a dále do Moravských Budějovic a Znojma. České dráhy, a.s. jsou jediným zdejším železničním dopravcem (přepravcem). Pro dopravní obslužnost území však má větší význam doprava autobusová. Mikroregionem prochází významné komunikace republikového či regionálního významu, ale nedostatkem území je absence dálnice, resp. kvalitního připojení na dálnici D1. K nejdůležitějším silničním dopravním trasám patří silnice I. třídy Brno – Třebíč – Jindřichův Hradec – Písek a pět komunikací II. třídy. Veřejnou autobusovou dopravou jsou propojeny všechny obce mikroregionu, obyvatelé mohou využít i dálkových spojů, které územím procházejí. Četnost spojů však závisí na dotacích poskytnutých státem a obcemi, proto do okrajových částí mikroregionu a sídel s nižším počtem obyvatel je spojení obtížnější, než do sídel blízko Třebíče. Dopravní spojení zajišťuje společnost ICOM transport a.s., která je i vlastníkem společnosti Trado-mad, s. r. o. zajišťující městskou hromadnou dopravu v Třebíči (Veselý a kol., 2002; Hamplová, Prchalová, 2005).

Technická infrastruktura: Dodávky elektrické energie jsou zajištěny do všech obcí na dobré (dostačující) úrovni. Majitelem a provozovatelem rozvodů je Jihomoravská energetika, a. s. (E.ON, a. s.). Dodávky zemního plynu a jeho rozvod ke spotřebitelům zajišťuje Jihomoravská plynárenská, a.s. Všechny obce mikroregionu mají zaveden zemní plyn, ovšem ne všechna sídla (jednotlivé části obcí) jsou plně plynofikována. Provozovatelem plynovodů v majetku města Třebíče je TTS energo s. r. o. V budoucnu se počítá s výstavbou nových plynovodů v městských částech Třebíče v návaznosti na pozemky určené pro výstavbu rodinných domů a bytů, protože tam plynofikace chybí (je již zpracována projektová dokumentace). Provozovatelem vodohospodářské infrastruktury včetně ČOV je Vodárenská akciová společnost, a. s., divize Třebíč. Pro zásobování obyvatel pitnou vodou je ve většině obcí zbudovaný skupinový nebo místní vodovod, pitná voda je dodávána z nádrží Vranov, Mostiště

či z oblasti Heraltic. Svedení odpadních a dešťových vod však není v mikroregionu na dobré úrovni, obce mají pouze částečnou dešťovou kanalizační síť, pouze v Třebíči a ve Stařeči je ČOV. Splaškové vody jsou tak většinou vypouštěny přes septiky do vodních toků. Nedostatečné čištění odpadních vod je problémem při ochraně vodních zdrojů. V budoucnu mikroregion počítá s výstavbou nové a rekonstrukcí dosavadní splaškové kanalizace a s vyřešením problému čištění odpadních vod. V rámci projektu by mělo dojít i k rekonstrukci komunikací dotčených stavbou. Na centrální zásobování teplem je napojeno 59 % domácností ve městě Třebíči, v ostatních obcích je vytápění realizováno individuálně, na bázi spalování fosilních paliv, místy vytápěná zemním plynem či elektrickou energií. V mikroregionu je zajištěn svoz, odstranění a třídění komunálního odpadu včetně provozu sběrných dvorů společností ESKO-T, s. r. o., skládka komunálního odpadu s třídící linkou je v Petrůvkách, další skládka je pak mimo řešené území, ve Vladislavi. V rámci odpadového hospodářství město Třebíč počítá s investicemi na kompostárnu a třídění bioodpadu, obce v řešeném území předpokládají zlepšení situace v oblasti třídění odpadu. Telefonizace je na docela dobré úrovni, pouze ve třech obcích není veřejná telefonní stanice, ovšem nedostatek kabelového vedení je vyrovnán vcelku uspokojivým pokrytím území signálem mobilních operátorů (Veselý a kol., 2002; Hamplová, Prchalová, 2005).

Zařízení služeb: Nejružnější specializované prodejny potravin či spotřebního zboží, prodejny smíšeného zboží, pohostinství, ubytování, provozovny živnostníků, poštovní, peněžní, administrativní služby, policie, školská, zdravotnická, kulturní, tělovýchovná zařízení, atd. jsou soustředěny hlavně do Třebíče, kde je z celkového počtu 5 182 subjektů spadajících do kategorie služeb registrováno 4 917 z těchto subjektů. Zdravotní a sociální služby zajišťuje nemocnice s poliklinikou, internátní zařízení pro léčení očních vad u dětí, ordinace praktických lékařů, specialistů a stomatologů, lékárny, specializované poradny, tři domovy důchodců, dva rehabilitační stacionáře pro děti a mládež, vše v Třebíči. V ostatních obcích mikroregionu je ordinace praktického lékaře a stomatologa ještě ve Stařeči. Z předškolních zařízení jsou v mikroregionu k dispozici jesle a 20 mateřských škol, z nichž je jedna speciální. Úplné základní školy se nacházejí pouze v Třebíči, kde je též jedna speciální, jedna zvláštní škola a dvě základní umělecké školy. První stupeň základních škol funguje v obcích Stařeč a Trnava. V Třebíči fungují dvě gymnázia (státní a církevní), sedm středních odborných škol a pět odborných učilišť. Pouze jedna střední škola je soukromá. V ostatních obcích mikroregionu, se žádné středoškolské zařízení nenachází. Dále se v Třebíči nachází vyšší odborná škola zdravotnická a Západomoravská vysoká škola, která má akreditovaný bakalářský studijní obor Aplikovaná informační technologie. K důležitým kulturním institucím v Třebíči patří Kulturní, vzdělávací a informační zařízení Třebíč (KVIZ), divadelní představení se konají v Národním domě, v Třebíči jsou dvě kina, sál Fórum, galerie Malovaný dům, Západomoravské muzeum, Městská knihovna, klub mládeže Hájek, dostavěné bylo víceúčelové kulturní zařízení. Ke sportovnímu využití ve městě slouží zimní stadion, areál Polanka s koupalištěm, tenisové kurty, cvičná horolezecká stěna, střelnice, sportovní areál TJ Dukovan a další. Menší sportoviště jsou i v ostatních obcích mikroregionu. V návaznosti na rozvoj cestovního ruchu a agroturistiky funguje např. u obce Okřešice jízďárna (Veselý a kol., 2002; Hamplová, Prchalová, 2005).

Cestovní ruch: Řešené území leží v turisticky atraktivní oblasti a vzhledem ke kvalitnímu životnímu prostředí, množství přírodních a kulturních památek (viz subkapitoly 4.2. a 4.5.), i relativně dobré občanské vybavenosti a zázemí pro turisty skýtá značný potenciál pro rozvoj cestovního ruchu. Jsou zde vhodné podmínky pro řadu výletů a různé druhy rekreace především rodinného typu. Mikroregionem prochází značené turistické trasy, z nichž je nejvýznamnější tzv. Cesta generála Svobody (zeleně značená trasa, která spojuje Studenec a Třebíč a která prochází přes přírodní park Třebíčsko). Všemi obcemi mikroregionu prochází řada značených cyklostezek. Vzhledem k nižší nadmořské výšce zde nejsou příliš příznivé podmínky pro zimní sporty, proto se v mikroregionu nenachází žádné vleky ani upravované lyžařské trasy, v blízkém okolí lze využít lyžařské vleky a sjezdovky v Číchově a Brtnici. V červenci 2003 se Třebíč stala 12. lokalitou v Česku zaspanou na seznam památek UNESCO, čímž se městu otevřela cesta k prostředkům z různých evropských fondů na podporu cestovního ruchu, prezentaci města a zvyšování jeho atraktivity. Důležitým krokem k lepší informovanosti

návštěvníků, jejichž počet se rok od roku zvyšuje, bylo vybudování moderního turistického informačního střediska na nádvoří zámku (Veselý a kol., 2002; Hamplová, Prchalová, 2005).

4.5. Vlastivědné zajímavosti řešeného území a jeho okolí

(zpracováno podle Bartušek a kol., 1959; Bartušek, 1969; Brauner, 1997; Fišer, Nováčková, Uhlíř, 2004; Fišer, 2004; Fišer, Teplý, Ranný, 2004; Kolektiv, 1995; Obšusta, 2005; Pergler, 2004; Trefulka, Foral, Štolfa, 1998; Trojan, 2004; Veselý, 2000; Zejda, 1994; Zejda a kol., 2000; Zejda 2001; <http://st.vse.cz/~XNAVI01/O%20mikroregion.htm>; http://www.trasovnik.cz/k_vysoc/trebic/trebic.asp; <http://www.travel-profi.cz/treb.html>; <http://extranet.kr-vysocina.cz/turista/>; <http://sokolik.cz/pps/kronika.aspx?akce=3>; <http://www.namestsko.cz/index.asp>; http://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%9Adol%C3%AD_Oslavy_a_Chvojnice; http://stanoviste.natura2000.cz/index.php?page=lokalita_detail&LokalitaID=1991; <http://www.stezka.cz/lokalita/trebic/ns-mohelenska.htm>; http://cs.wikipedia.org/wiki/Mohelensk%C3%A1_hadcov%C3%A1_step; http://cs.wikipedia.org/wiki/Jadern%C3%A1_elektr%C3%A1rna_Dukovany; <http://www.je-temelin-dukovany.cz/jaderna-elektrarna-dukovany.htm>; turistické mapy KČT 1 : 50 000, Třebíčsko, Jihlavsko, Velkomeziříčsko)

4.5.1. Zajímavosti a památky v Třebíči

Město Třebíč má mnoho architektonických a kulturních památek. Jednou z největších a nejvýznamnějších je **bazilika sv. Prokopa**. Základní půdorysná dispozice (bazilikální) této stavby je tvořena širší hlavní lodí, dvěma užšími bočními loděmi a příčnou lodí. Hlavní loď je vyšší a je od bočních lodí oddělena pilíři s lomenými oblouky, přičemž se pravidelně střídají vždy silnější a slabší pilíře. Sít'ová klenba hlavní lodi není původní a pochází teprve z období barokní úpravy baziliky. Vpředu přechází hlavní loď lomeným vítězným obloukem do chóru, nad nímž je kopulová osmidílná klenba a za ním pak apsida. Obě boční lodě jsou pravoúhle uzavřeny zdí, za níž vždy byla připojena kaple. V původní podobě se dochovala pouze kaple severní, tzv. Opatská, ve které jsou dochovány i zbytky původní nástěnné malby.

Osvětlení baziliky zajišťovala lomená okna, ale při pozdějších úpravách byla některá zazděna. Důležitým prvkem jsou kruhová okna, jedno velké kruhové okno s paprskovou kružbou ve středu hlavní apsidy, doplněné dvěma menšími kruhovými okny. Lektorium vzniklo spojením s chórovým zábradlím, jež oddělovalo kněžský nebo později i mnišský chór od chrámové lodi. Následně z něj vznikla nízká stěna, která měla ve středu oltář a nahoře vyvýšená místa, odkud se četla epištola a evangelium při důležitých bohoslužbách. Arkády hlavní lodi jsou barokní, zděné, nasazené na původní kamenné žulové pilíře. Sloupky arkád mají široké talířovité patky a hlavice s bohatou rostlinnou výzdobou, figurální prvky v podobě zvířecích hlav nebo lidských postav jsou

v menšině. Nad okenním patrem se na každé z pěti stran apsidy otvírá galerie, po jejíchž stranách jsou portály vedoucí do kaplí.

Pod celým chórem hlavní lodi a přilehlými částmi bočních lodí je krypta. Krypta byla přístupná z kostela, tento vstup se dosud zachoval, na druhé straně je pak zazděný vstup do bývalého kláštera. Klášterní budovy však byly koncem 17. století a během století následujícího upraveny na zámek, takže se kromě zdiva ve sklepech a v přízemí zámku z původního kláštera do současnosti nic nezachovalo.

Mimořádný význam této stavby, která je od července 2003 zapsána na seznamu kulturního dědictví UNESCO, spočívá ve skutečnosti, že v sobě spojuje principy dvou slohových období. Zatímco půdorysná osnova chrámu je románská, na vnějšku bazilikálního trojlodí se objevují již výraznější gotické prvky.

Ve své půdorysné osnově představuje **Karlovo náměstí** jádro města Třebíče. Jedná se o obdélníkový prostor náměstí (protažený od západu k východu), jehož severní strana (od bývalé Jihlavské brány na západě až k někdejší Brněnské či Jejkovské bráně na východě) byla zastavěna souvislým pásem domů na dlouhých úzkých parcelách, které sahaly až k řece. Tato fronta domů pak mírným obloukem sleduje průjezdní komunikaci náměstím. Jižní strana náměstí byla vytvářena z domů na parcelách poněkud kratších, jejichž souvislý pás byl přerušen jen úzkou Kotlářskou uličkou, ústící do ulice Masařské. Nynější ulice Přerovského vznikla až v 19. století odstraněním původních masných krámů. Kratší východní část náměstí byla od začátku jednolitým celkem s Brněnskou branou, širší západní fronta domů pokračovala od krátké spojky od Jihlavské brány vzhůru do dnešní ulice Hasskovy ke kostelu sv. Martina, kde bylo město na jih uzavřeno Znojemskou branou. Souběžně s protáhlým náměstím procházela na jižní straně od východu k západu již zmíněná ulice Masařská, zabírající zhruba dnešní ulici Soukupovu a Martinské náměstí.

Z městských budov z počátků města se prameny výslovně zmiňují o domě rychtáře Heřmana na západní straně náměstí, v místech dnešního domu čp. 54 (stará radnice). Bez podrobnějšího stavebního průzkumu však není možno stanovit, co z městských domů z této nejstarší fáze výstavby města zůstalo přes pozdější přestavby zachováno.

Nejstarší zachované části **kostela sv. Martina** pocházejí z počátečního období výstavby města. Jedná se především o kněžiště se dvěma poli dochované křížové klenby. Charakter žulových článků vnitřní architektonické kompozice (konzoly, římsy

apod.) svědčí o tom, že jde o stavbu vzniklou pod vlivem huti třebíčského klášterního kostela, tedy s prvky domácí cisterciácky orientované rané gotiky. Ke zmíněnému kněžišti se připojovala o něco širší loď obdélníkového půdorysu, z níž po pozdějších přestavbách lze pouze tušit jádro původního zdiva. Ke kostelu byla počátkem 14. století přistavěna mohutná hranolová věž, která vznikla původně jako součást městského opevnění a stála zcela odděleně od kostela. Ke spojení obou staveb došlo až na počátku 18. století při rozsáhlé stavební úpravě chrámu. Nejzajímavější částí kostela je věž o půdorysu 11,5 x 11,5 metru, uvnitř které byl v úrovni ochozu ve výšce 35 metrů od terénu byt hlásného (věžníka). Celková výška věže od paty po vrcholek kříže je 75 metrů. Kříž nad makovicí je 4 metry vysoký a otáčí se podle směru vanoucího větru. Dnešní kříž na vrcholu věže není původní, jde o kopii kříže z 19. století, který byl již silně poškozen korozí. Raritou věže jsou věžní hodiny o průměru ciferníku 5,5 metru a výšce číslic 60 centimetrů, které jsou podle dostupných informací největšími věžními hodinami na evropském kontinentu.

Židovské město se nachází v třebíčské čtvrti Záměstí a Židé se zde usazovali již od raného středověku, ale první písemné záznamy o ghettu pocházejí až z roku 1338. Později se židovská čtvrť natolik rozrostla, že měla i svou vlastní samosprávu, radnici, školu, špitál a chudobinec. Židovská obec spravovala dvě synagogy. Přední synagoga pochází z let 1639 – 1642 a dnes slouží jako modlitebna Československé církve husitské. Zadní renesanční synagogu zdobí nově zrestaurované cenné nástěnné malby. Do dnešních dnů se z původních 130 domů ghetta zachovalo 123 budov, obě synagogy a židovský hřbitov. Ten je výjimečný tím, že rozlohou 12 000m² patří k největším v Česku. Byl založen v 17. století a dochovalo se na něm 11 000 hrobů a 3 000 náhrobků. Jeho součástí je i obřadní síň z počátku 20. století. Společně s ghetttem byl hřbitov zapsán na seznam kulturních památek UNESCO (stejně jako bazilika sv. Prokopa – viz shora). Třebíčské židovské ghetto se hřbitovem je tak jedinou židovskou památkou UNESCO mimo hranice Izraele.

4.5.2. Zajímavosti a památky v obcích řešeného území (kromě Třebíče)

O obci **Čechočovice**, která leží 7 km západně od Třebíče, pochází první písemná zmínka ze zemských desek brněnských z roku 1358. Ve 14. století zde stávala tvrz, z níž do dnešní doby zbyl jen nenápadný val. Čechočovice leží v krajině, která láká

k procházkám a turistice, turisté mohou využít i tenisové kurty, přírodní kluziště, fotbalové hřiště, hřiště na volejbal. Koupání je možné v přírodní nádrži Steklý rybník.

Obec **Kožichovice** se nachází 4 km jihovýchodně od města Třebíče. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1104, odkdy byl vývoj sídla spojen s třebíčským panstvím. Dominantu obce dnes tvoří kaple na návsi, socha sv. Jana Nepomuckého a památník obětem I. světové války. V Kožichovicích se roku 1856 narodil Matyáš Žďárský, průkopník alpského lyžování. Na jeho rodném domě čp. 40 je od roku 1993 umístěna pamětní deska. Na území obce se nachází osada *Dobrá Voda*, kde byly ještě před II. světovou válkou v provozu sirnato-železitě lázně a kde se dodnes nachází minerální pramen. Pozoruhodnou lokalitou obce jsou *Krochoty*, jedno z nejvýznamnějších nalezišť vltavínů na Moravě (první moravský vltavín zde byl nalezen roku 1878). V bezprostřední blízkosti sídla se nachází vodní nádrž Markovka, která skýtá možnost rybolovu i rekreačního koupání, a také sportovní letiště pro ultralehká letadla.

Obec **Krahulov** je situována pod Krahulovskou horu, která je sopečného původu. Krahulov byl původně samostatným zemanským statkem s tvrzí, z níž se dodnes zachovaly zbytky zdiva a hluboké valy. První písemná zmínka o sídle je v zemských deskách brněnských z roku 1307. Z památek v obci je zajímavý kostelíček sv. Petra v okovech, který byl pravděpodobně založen třebíčskými benediktiny. Možnost rekreačního koupání nabízí Steklý rybník, nacházející se v blízkosti obce, k rekreaci je možné využít cyklostezku vedoucí do Sokolí, na jejíž trase se nalézá pěkný jezdecký areál se stylovou vinárnou.

Obec **Mastník** leží 8 km jižně od Třebíče a je situována do údolí Mastnického potoka v prostoru mezi Zadní horou (636 m n. m.), Kaní horou (571 m n. m.) a Pekelným kopcem (570 m n. m.). První zmínka o obci pochází z roku 1407, kdy byla v majetku novoříšského kláštera premonstrátek. Někdy kolem roku 1550 se stal Mastník součástí panství Sádek. Poblíž Sádku byl vybudován přírodní amfiteátr, kde se každoročně koná festival cimbálových muzik. Z významných památek v obci lze jmenovat barokní kapličku Panny Marie z roku 1766, smírčí kámen z roku 1797 a dva dřevěné kříže s Kristem malovaným na plechu. Okolí obce nabízí cenné botanické lokality a v zimě kvalitní terény pro běh na lyžích. Mastník je rodištěm katolického básníka Jana Zahradníčka (1905 – 1960), světoznámého ortopeda MUDr. Jana Zahradníčka (1882 – 1958), kněze a básníka Jana Dokulila (1910 – 1974) a lékaře

a vojáka MUDr. Josefa Lorence (1897 – 1971). Každý sudý rok v červenci zde probíhá „rekonstrukce“ historické bitvy u Mastníka.

Obec **Okřešice** se nachází 6 km severozápadně od Třebíče, poblíž místa, kde stávala zaniklá vesnice Křižanov. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1556. Výrazným prvkem v sídle je kostel na návsi, postavený v roce 1910 a zasvěcený sv. Antonínovi. V okolí sídla zůstalo zachováno několik křížů, umístěných u silnice nebo polní cesty, dále se zde dochovaly svaté obrázky, rozmístěné u polních cest, popřípadě přímo v polích – vše svědčí o původním osídlení a hlavně bývalé cestní síti. Vodní nádrž v těsné blízkosti obce je vhodná k rekreačnímu koupání. Okřešicemi vede zelená turistická značka k Velkému Javoru. Trasa je využívána jak pěšími turisty, tak cykloturisty. Po silnici přes obec je možno dojet ke dvoru Vartenberk, vzdálenému asi 1,5 km severozápadně od Okřešic, kde se chovají sportovní koně.

Ve **Starči** je původní tvrz poprvé připomínána v roce 1101 jako Starice, a to v zakládací listině trebičského benediktinského kláštera. Ovšem osídlení na území této obce je pravděpodobně mnohem starší, protože zde byla objevena naleziště mincí z období římského. Roku 1534 byla obec povýšena na městečko a dodnes se zde nachází budova původně renesanční radnice, která však má barokní štít. Původní gotický kostel sv. Jakuba Většího ze 14. století prodělal renesanční a barokní přestavbu, církevní komplex zahrnuje i faru se zajímavou mansardovou střechou z období pozdního baroka.

Obec **Strážez** je poprvé písemně zmiňována roku 1101. Dominantou sídla je románský kostel sv. Marka z počátku 13. století se zvoničkou z 19. století. Podle pověsti zde byl ale ještě dříve založen Cyrilem a Metodějem původní dřevěný kostelík. Za povšimnutí také stojí barokní socha sv. Jana Nepomuckého.

První písemná zmínka o obci **Trnava** pochází též z roku 1101, kdy toto sídlo bylo označeno jako osada založená na mýtině, na které rostlo mnoho trnitých křovin (odsud asi pochází i název Trnava). Trnava se nachází severovýchodně od města Třebíče po obou stranách Klapovského potoka. Náves proto tvořily louky ohrazené ploty a zavlažované potokem. Domy byly stavěny z tvrdého materiálu a jsou štíty obráceny do návsi. Trnava původně náležela k rudíkovské farnosti, ale roku 1620 si zřídili katolíci z Trnavy, Pocoucova a Ptáčova zvláštní modlitebnu, ze které je nynější kostelík (byl přestavěn roku 1785 a zasvěcen sv. apoštolům Petru a Pavlovi). Začátkem

srpna 1884 se začala stavět škola, která byla dokončena a otevřena na jaře 1885 a která po mnoha úpravách slouží jako základní škola dodnes.

4.5.3. Zajímavosti a památky v okolí řešeného území

Jaroměřice nad Rokytnou, město situované na soutoku Rokytné, Rokytky a Štěpanovického potoka asi 15 km jižně od Třebíče, byly podle pověsti založeny již roku 1131, ale první písemné zmínky pocházejí až ze zakládací listiny z let 1260 – 1265. První zmínka o faře je z roku 1325 a městečkem jsou poprvé jmenovány roku 1420. Na počátku 14. století se zde připomíná vodní tvrz, která byla za Meziříčských z Lomnice přestavěna na zámek. Po bitvě na Bílé hoře získali panství Questenberkové. Za Jana Adama Questenberka došlo v 18. století k zásadní přestavbě zámku a kostela do dnešní podoby podle projektu architekta Jakuba Prandtauera. Pozoruhodné je začlenění chrámu sv. Markéty do zámeckého komplexu. Zámek se proslavil svými hudebními a divadelními produkcemi, byla zde předvedena první česká opera „O původu Jaroměřic“ od zdejšího kapelníka Františka Václava Míči. Renesanční zahrada byla později přebudována na barokní francouzskou zahradu, která za kanálem vybudovaným na řece Rokytné přechází do anglického parku, v němž jsou sochy bohů a bohyň ze starověkého bájesloví a přírodní divadlo na ostrově. K zajímavostem v Jaroměřicích dále patří farní a zámecký kostel sv. Markéty, servitský klášter, špitál s kaplí sv. Josefa, muzeum básníka Otokara Březiny.

Moravské Budějovice, které se nacházejí necelých 25 km jihozápadně od Třebíče na březích řeky Rokytky, vznikly jako osada pod hradem Budějovice, který byl na počátku 13. století součástí markraběcích statků na Bítovsku. Hrad nejprve vlastnili Lichtenburkové, dále Vladštejnové, Schaumburkové a Wallisové. Za Schamburků zde byl z renesančních domů vybudován zámek s renesančními a barokními prvky. Dnes je v muzeu expozice zabývající se dějinami města a nálezy jihomoravského archeologa Jaroslava Palardiho, který ve městě zemřel. Součástí muzea jsou i nedaleké masné krámy, v nichž je umístěna výstava s ukázkami řemesel. Mezi další památky města patří hradby z konce 14. století, kostel sv. Jiljí s románskou rotundou sv. Michala, kaple sv. Anny u řeky Rokytky a kaple sv. Jana Nepomuckého.

Náměšť nad Oslavou, město na řece Oslavě, které vzniklo jako osada pod hradem postaveným na počátku 13. století příslušníky velkomeziříčské větve pánů z Lomnice. Na počátku 16. století zde působil tiskař Matěj Pytlík z Dvořiště a zřídil

tady tiskárnu Jednoty bratrské, ve které vyšla první česká kniha „Gramatika česká“. Za pánů ze Žerotína byla tiskárna přestěhována do Kralic nad Oslavou a hrad byl přebudován na renesanční zámek připomínající italské kastely. Po bitvě na Bílé hoře vlastnili panství Valdštejnové, posléze Werdenberkové a nakonec Haugwitzové z Biskupic, kteří zřídily proslulou zámeckou kapelu. Na konci 18. století se v Náměšti začalo vyrábět jemné sukno, textilní a oděvní průmysl je zde dodnes (výroba koberců a bytového textilu). Kromě zámku, v němž je expozice nástěnných koberců a tapiserií ze 16. až 19. století a k němuž náleží přírodně krajinářský park přecházející do rozsáhlé soustavy obor, patří mezi další zajímavosti města kostel sv. Jana Křtitele s rozsáhlou farou, špitál s kaplí ke cti Panny Marie a sv. Anny, kamenný most přes Oslavu s dvaceti sochami (po Karlově mostě v Praze druhý nejdelší sochami vyzdobený most v Česku), sousoší sv. Trojice na náměstí, socha sv. Jana Nepomuckého, hrobka Haugwitzů, renesanční radnice, památný Žižkův dub.

S výstavbou **Jaderné elektrárny Dukovany**, která leží asi 30km jihovýchodně od Třebíče, se začalo v roce 1974 a do provozu byla uvedena v letech 1985 – 1987. Jedná se tak o první provozovanou jadernou elektrárnu v Česku. Jsou zde nainstalovány čtyři tlakovodní reaktory o dosažitelném výkonu 440 MW. Elektrárna dodává každý rok do sítě asi 20 % z celkové spotřeby elektrické energie. K celému systému elektrárny náleží i **vodní dílo Dalešice**, dokončené v roce 1978, s přečerpávací vodní elektrárnou o výkonu 450 MW a **vyrovnávací vodní nádrží Mohelno**, která byla dokončena o rok dříve než přehrada Dalešice a která má malou vodní elektrárnu o výkonu 1,2 MW. Vzednutí hladin obou vodních děl sahá od Mohelna po Vladislav. V areálu elektrárny je také sklad použitého paliva a úložiště nízko a středně radioaktivních odpadů.

Dukovanská elektrárna je členěna do dvou hlavních výrobních celků, z nichž každý má dva reaktorové bloky. Převážná část hlavních výrobních zařízení (reaktory, parogenerátory, celý sekundární okruh) byla vyrobena v tehdejší ČSSR. Okolí elektrárny i zaměstnanci jsou chráněni vícenásobným systémem bariér proti úniku radiace. Čidla radiačního kontrolního a výstražného systému sledují nepřetržitě rozhraní mezi provozem a životním prostředím. Radiační kontrola se provádí v širokém okruhu kolem elektrárny, kde je monitorován obsah radionuklidů v přírodě (v atmosféře, dešťové i tekoucí vodě, půdě, vegetačním krytu) i v potravním řetězci (zelenina, mléko, ryby, drůbež atd.). Mezinárodní kontrolní komisi ASSET, která sleduje dodržování norem a zásad jaderné bezpečnosti, bylo potvrzeno, že jaderná bezpečnost dukovanské

elektrárny je na velmi dobré evropské úrovni. Vzhledem k relativně vysokému radioaktivnímu podloží třebíčského masívu, které patří k nejvyšším ve střední Evropě, je jakékoliv radiační zatížení způsobené běžným provozem elektrárny zanedbatelné. Zájemci o informace o provozu elektrárny mohou navštívit zdejší informační centrum (umístěné přímo v areálu elektrárny).

Národní přírodní rezervace Mohelenská hadcová step leží v předhůří Českomoravské vrchoviny na tzv. Náměšťské plošině jihozápadně od obce Mohelno v údolí řeky Jihlavy. Tato rezervace, která je unikátní svou flórou a faunou ovlivněnou geografickou polohou, klimatickými jevy a substrátem (bazický hadec), se rozkládá na ploše 57 hektarů v nadmořské výšce mezi 260 a 385 m n. m. Územím rezervace prochází naučná stezka, která má dva okruhy, jarní a podzimní. Mohelenská step patří k nejznámějším stepům v Česku a je chráněna již od roku 1933. Představuje unikátní společenstvo hadcových skal, přičemž některé rostliny rostou u nás pouze na této lokalitě, jiné zde nalezené druhy tady dosahují severní hranici svého rozšíření na jihozápadní Moravě.

V rezervaci se setkáme se dvěma odlišnými typy stepi, odlišuje se tzv. skalní step vyvinutá na prudkých jižních svazích a tzv. pastvinná step s krátkostébelnatými rostlinami na náhorní plošině. Na pastvinné stepi bylo zjištěno velké množství zakrslých trpasličích forem rostlin, naopak skalnatá pustinná step je význačná rychlou výměnou své tvárnosti během vegetačního období. Dominantní dřevinou jsou borovice. Celkový počet zvláště chráněných druhů rostlin, které se na území vyskytují, je dvacet pět. Lokalita je i významným stanovištěm živočichů, k významným se řadí např. ještěrka zelená. Jinak je rezervace nejbohatším místem výskytu mravenců v Česku, jichž zde nalezneme až 52 druhů. Bylo zde také zjištěno 285 druhů pavouků (72 druhů výlučně zde).

Národní přírodní rezervace údolí Oslavy a Chvojnice se nachází na rozhraní kraje Vysočina a Jihomoravského kraje na řece Oslavě od Náměště na Oslavou po Čučice a na jejím levostranném přítoku Chvojnici od Rapotic. Jedná se o hluboce zaříznuté říční údolí, kde si řeka razí cestu přes velmi tvrdé granulitové horniny. To se projevilo vznikem četných skalisek, které na mnoha místech dodávají údolí Oslavy ráz kaňonu, sklaních masívů, kamenných moří a skalních sutí. Údolí je velice atraktivní pro turistické vycházky, nachází se v něm několik chatových osad, vodních mlýnů (Skřipinský, Senoradský a Ketkovický), romantických zřícenin (Lamberk, Sedlec, Kraví

hora a Levnov, neboli Ketkovický hrad vypínající se na skále nad soutokem Oslavy s Chvojnicí). Nad údolím se nachází altán Gloriet a boční strž Divoká rokle s četnými peřejemi a drobnými vodopády. Na území rezervace se vyskytují ve významné míře chránění živočichové a rostliny.

Přírodní park Rokytná byl vyhlášen v roce 1978 na rozloze 5 320ha a zasahuje do území okresu Třebíč a Znojmo. Předmětem ochrany je meandrující tok Rokytne a jejího levého přítoku Rouchovanky. Jedná se o zachovalé opuštěné údolí s četnými skalními útvary, s komplexy zachovalých břehových lesních porostů a s významnou druhovou pestrostí rostlinné a živočišné říše. Přestože původní lesy byly většinou přeměněny na smrkové a borové monokultury, nalezneme zde i listnaté a smíšené lesní porosty. Mírně zvlněná, členitá a ekologicky vyvážená krajina přírodního parku je doplněna řadou zajímavých děl, ke kterým patří např. vodní mlýny a staré štoly, které byly využívány k těžbě železné rudy.

5. DIDAKTICKÉ ZPRACOVÁNÍ TÉMATU TŘEBÍČSKO PRO VÝUKU VLASTIVĚDY NA I. STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY

5.1. Učební text

OBSAH

UVOD

1. POLoha A ROLa Msta

2. PŘÍRODA A KRAJINA

Průběh výuky, například výuka

Průběh výuky

Průběh výuky

Průběh výuky

Třebíčsko

(vlastivědná učebnice pro 4. ročník základní školy)

ZÁVĚR

OBSAH

	str.
ÚVOD	
1. POLOHA A ROZLOHA	1
2. PŘÍRODA A KRAJINA	2
<i>Pourch</i>	2
<i>Vodstvo</i>	2
<i>Podnebí</i>	3
<i>Půdní pokryv, využívání půdy</i>	3
<i>Živá příroda</i>	4
<i>Ochrana přírody a krajiny</i>	4
3. LIDÉ A SÍDLA	5
<i>Vývoj osídlení</i>	5
<i>Obyvatelstvo</i>	5
<i>Památky a zajímavosti v Třebíči</i>	6
<i>Sídla v okolí Třebíče</i>	7
4. HOSPODÁŘSTVÍ	10
<i>Zemědělství, lesnictví a rybolov</i>	10
<i>Nerostné suroviny a průmysl</i>	10
<i>Služby</i>	11
<i>Doprava</i>	11
<i>Cestovní ruch</i>	12
ZÁVĚR	14

Eva Hrubá

autorka

Dobrý den, milé děti,

chtěla bych Vás přivítat v této publikaci, po které Vás provede jeden můj velmi dobrý přítel. Měla bych Vám asi říci, kdo to je a odkud ho znám.

Tak tedy, jednou jsem se toulala kolem řeky Jihlavy a najednou slyším velmi příjemný hlas. Otočím se a tam stojí drobná postavička, kterou jsem nikdy neviděla. Byla menšího vzrůstu, měla hluboké oči a velmi usměvavou tvář. Začala si se mnou povídat. Dozvěděla jsem se, že se jmenuje **Barnabáš** a že si velmi rád povídá s dětmi o všem, co je zajímavá.

Zeptala jsem se ho, o čem si nejčastěji a nejraději povídá. A on mi odpověděl, že samozřejmě o místě, kde žije už 1 000 let. Bydlí ve starém třebičském opevnění, ale bohužel Vám nemohu říci kde přesně. Prý by potom neměl moc soukromí. Mám Vám vyřídit, že ho mrzí, že s Vámi nemůže mluvit osobně, ale je Vás takové množství, že není v jeho silách vše zvládnout. Proto Vám alespoň **posílá tuto učebnici**, na jejíž stránkách se budete potkávat a **společně se učit o krásách Třebíčka**.

Aby Vám bylo jasné, které informace jsou důležité a které doplňující, Barnabáš vyznačil určité části textu odlišnými barvami. **Oranžová** označuje důležitá sdělení, **švestková** pak rozšiřující učivo, úkoly a otázky v **tyrkysovém rámečku** jsou dobrovolné a ve **žlutém rámečku** jsou zajímavosti a doplnění.

Doufám, že se Vám učení a poznávání nových věcí s Barnabášem bude líbit a že se dozvíte hodně z toho, co Vás zajímají. Přeji Vám pěkné zážitky!

Eva Hnízdilová
autorka

Můj první vjezd do Třebíče se mi zdál spíše smutečným pochodem
než cestováním. Tento vjezd mě vzdaloval od mých slunečnic
a od mých dětských přátel.

A přece město, jež se mně zdálo být na první pohled obludné,
zakouřené, ponuré, stalo se mi po létech právě tak milé,
jako jsou mně milými mé slunečnice.

Vítězslav Nezval

Ahoj děti,
jmenuji se Barnabáš (pro kamarády Barny) a jsem hodný
skřítek, který už moc dlouho bydlí ve starých hradbách Třebíče.
Velmi rád vyprávím o místě, kde žijeme, a o jeho okolí. Chtěl
bych Vám ukázat všechny krásné věci, které kolem nás jsou
a o kterých se musíte něco bližšího dozvědět a zapamatovat si.
Pak budete moci místo mě provádět své kamarády z jiných
koutů Česka a já budu konečně hezky odpočívat ve svém
domečku v hradbách.

1. POLOHA A ROZLOHA

Která oblast Česka je ta naše a jak je veliká?

Najdi na nástěnné vlastivědné mapě Třebíčsko!
Jak bys vymezil území Třebíčska?

Oblast, o které si budeme povídat, se nazývá **mikroregion Třebíčsko**. Nachází se
v centrální části **kraje Vysočina**, v okrese **Třebíč**. Rozprostírá se v jihovýchodní části
Českomoravské vrchoviny a zabírá **území o rozloze 123,5 km²**. V době posledního
sčítání obyvatel v roce 2001 zde žilo **42 762 lidí**, z čehož 39 021 lidí bydlelo
v samotném městě Třebíči.

Co je to mikroregion?

Mikroregion je malá část území, která je přesně vymezena
a ohraničena. Mikroregion Třebíčsko je sdružení devíti samostatných
obcí v okolí města Třebíče. Do sdružení spadají obce Čechočovice,
Kožichovice, Kracovice, Krahulov, Mastník, Okřešice, Stařeč, Střítež,
Trnava a Třebíč. Obec Stařeč se ještě dělí na dvě místní části, Kracovice
a Červenou Hospodu. Město Třebíč má místní části Budíkovice,
Pocoucov, Ptáčov, Račerovice, Říčov, Slavice a Sokolí. Obce se také
skládají z katastrálních území, což jsou nejmenší územně-správní
jednotky v Česku.

1. PŘÍRODA A KRAJINA

POVRCH

Jak rozmanitý je náš reliéf?

Jak se nazývá vysočina, kde leží Třebíčsko?
Kdy si myslíš, že vznikla?

Už víte, že **mikroregion Třebíčsko se nachází na Českomoravské vrchovině**. Ta podle geologů patří k části Českého masivu, kterou nazýváme **Třebíčský masiv**. Třebíčský masiv je velice starý, vznikl už v prahorách před 4 000 miliony let. Českomoravská vrchovina se dělí na menší celky. Proto na našem území najdeme **Třebíčskou kotlinu**, kterou protéká řeka Jihlava, **Stařečskou pahorkatinu** se Zadní horou, která měří 633 m n. m. a je tak nejvyšší horou v mikroregionu. Také k nám zasahuje **Jevišovická pahorkatina** a **Křižanovská vrchovina**.

Třebíčský masiv je ohraničen výrazným zlomem. Severně od tohoto zlomu, u Trnavy a Pocoucova najdete v krajině rozptýlené jednotlivé velké balvany nebo jejich skupiny. Tyto kameny vznikly zvětráváním a připomínají tzv. bludné balvany.

VODSTVO

Jaké je u nás v létě koupání? Odkud máme pitnou vodu?

Řekni, kam se jezdíš s rodiči v létě koupat?
Které řeky a potoky, rybníky a nádrže v okolí Třebíče znáš?

Nejvýznamnější řekou mikroregionu Třebíčsko je **Jihlava, která ústí ve střední nádrži Nové Mlýny do řeky Dyje, s ní potom do řeky Moravy a dále do Dunaje a do Černého moře**. Proto naše území patří k úmoří Černého moře. Kromě řeky Jihlavy protékají mikroregionem **potoky Stařečský, Markovka, Okřešický, Klapovský a Střížovský**, které se do Jihlavy vlévají.

Z vodních ploch u nás nejdete **velké i malé rybníky** – Židloch, Nový Ptáčovský, Starý Ptáčovský, Hrachovec, Velký Bor, Malý Bor – a **vodní nádrž Lubí**, která slouží jako zdroj pitné vody.

V Dobré Vodě u Pozdártek vyvěrá pramen slabě mineralizované podzemní vody. Kromě vody z nádrže Lubí u Třebíče bereme pitnou vodu z oblasti Heraltic a Hvězdoňovic, ze zdroje Jedov, z vodní nádrže Mostišťe na řece Oslavě a z nádrže Březová na řece Svitavě.

PODNEBÍ

Máme u nás více tepla nebo zimy? Kolik vody naprší? Fouká zde hodně a často vítr?

Nosíš během roku více teplé nebo lehké oblečení?
Kdy a kde u nás můžeš lyžovat, sáňkovat, stavět sněhuláky?

Na Třebíčsku se stejně jako v celé naší republice **střídají čtyři roční období**. **Podnebí** celé oblasti je **mírně teplé** a je ovlivněno vyšší nadmořskou výškou Českomoravské vrchoviny. Proto je u nás někdy léto chladnější a kratší než v jiných částech republiky, zima je pak delší a mrazivější.

V průměru na Třebíčsku spadne 200 až 500 mm dešťových i sněhových srážek za rok. Průměrná roční teploty vzduchu dosahuje 4°C až 8°C, v létě průměrné teploty vystupují na 15°C až 17°C, v zimě v průměru klesají na -3°C až na -5°C.

PŮDNÍ POKRYV, VYUŽÍVÁNÍ PŮDY

Jaké u nás máme půdní typy a půdní druhy? Jak půdu využíváme?

Při procházce v přírodě si všímej, kde jsou pole, louky, lesy!

V mikroregionu Třebíčsko je nejvíce **hnědých lesních půd**, které se vyskytují v oblasti **pahorkatin** a **vrchovin** a jsou typické pro **bramborářské oblasti**. Na příkrých svazích pak nejdete **hnědé půdy** a v údolí vodních toků (v tzv. nivách) jsou **půdy nivní**.

Půda je využívána hlavně pro zemědělství a lesnictví, proto v okolí Třebíče většinu volné plochy zabírají pole, louky a lesy.

Půdní typ je způsob uspořádání půdy do vrstev a je výsledkem půdotvorného procesu. **Půdní druh** se váže na podloží a na způsob jeho zvětrávání.

ŽIVÁ PŘÍRODA

Co zvláštního a ojedinělého u nás roste a žije?

Vzpomeň si, která zvířata a které rostliny jsi viděl při procházkách a výletech!

Zvířena a rostlinstvo Třebíčska je obdobné jako v celém Česku a i ve střední a západní Evropě. **Krajina** je u nás hlavně **kulturní**, o rostlinný ráz země se starají lidé, takže je zde hodně **polí, luk a jehličnatých i listnatých lesů**. Proto se v našem mikroregionu setkáte se zvířaty a rostlinami **lesního prostředí, otevřené krajiny, vodního prostředí, ale i lidských sídlišť**. Zajímaví a zvláštní zástupci rostlin a živočichů jsou chráněni.

Aby ses toho více dozvěděl/dozvěděla, přečti si další kapitulu!

OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY

Nalezneme u nás nějaká chráněná území?

Proč musíš naši přírodu chránit?
Víš, co je to chráněné území?
Znáš název nějakého národního parku v naší republice?

Do našeho mikroregionu zasahuje **přírodní park Třebíčsko**, kde se vyskytují žulové balvany vzniklé zvětváváním. Krajina je mírně zvlněnou pahorkatinou a je tvořena **poli, drobnými lesíky, křovinami, zamokřenými loukami a rybníky, remízky, mezemi a jednotlivými chráněnými stromy**.

Hluboček je přírodní památka, kde jsou chráněny porosty ladouňky dvoulisté v nivě řeky Jihlavy. **Ptáčovský kopeček** představuje lokalitu výskytu koniklece velkokvětého a jsou zde i zbytky stepních porostů. Koniklec je také chráněn v rezervaci **Koniklecový kopec Kobylínek**. V přírodní rezervaci **Hošťanka** jsou chráněny jedlové porosty.

Dalšími zajímavými místy jsou Syenitové skály u Pocoucova, pastvina u Stříbrného kopce, mokřad u Ptáčova a pastvina nad Židlochem. V mikroregionu máme celkem 20 památných stromů a 1 stromořadí.

3. LIDÉ A SÍDLA

VÝVOJ OSÍDLENÍ

Jakou jsme měli historii?

Myslíte si, že znát historii je důležité? Proč?
Víte něco o minulosti osídlení Třebíčska?

Stopy prvního osídlení Třebíčska vedou až do **pravěku**. Po těchto obyvatelích nacházíme **úlomky kamenných nástrojů a kousky keramiky**. V **5. a 6. století** k nám přišly **slovanské kmeny**.

Počátkem 12. století byl nad řekou Jihlavou **založen klášter**. **Kolem poloviny 13. století** bylo založeno **velké tržiště**, které dostalo název **Třebíč**. Největší rozkvět zaznamenal klášter a město **za vlády Karla IV.** Klášter byl přebudován na mohutnou **pevnost**, byla postavena **bazilika**. Také město mělo mohutné hradební zdi se třemi branami. **Od 15. století** se v Třebíči hodně stavělo, tehdy vznikl **židovský hřbitov a synagoga**.

Nové čtvrti byly budovány **v období průmyslové revoluce**, dodnes máme čtvrti **Horky, Domky, Borovina**. Nešťastným obdobím byla **druhá světová válka**, kdy bylo odvečeno do koncentračních táborů židovské obyvatelstvo. Když byla postavena **Jaderná elektrárna Dukovany**, musely mít její zaměstnanci kde bydlet, a proto pro ně postavili v Třebíči panelové domy (sídliště).

Důležitým rokem byl rok 2003, kdy byla Třebíč zapsána do seznamu kulturního dědictví UNESCO.

OBYVATELSTVO

Kolik u nás žije obyvatel? Kde je jich více a kde méně?

Kolik by musela mít naše škola tříd, aby se do ní vešli všichni obyvatelé mikroregionu? počítej, že ve třídě je 25 míst.
Uměl/uměla bys počítat, kolik procent obyvatel žije v Třebíči a kolik v ostatních obcích mikroregionu?

Od 19. století docházelo k **růstu počtu obyvatel ve městě Třebíči**, ale **v ostatních obcích** mikroregionu **se počet obyvatel snižoval**. Třebíč má také **vysokou hustotu zalidnění**. Žije u nás **více žen** (21995) **než mužů** (20767). Někteří obyvatelé jsou **národnosti české**, jiní **moravské**, nebo jsou **cizinci**. Věřících obyvatel, **křesťanů**, je mnohem více na venkově než ve městě. Na vesnicích také lidé více pracují

v zemědělství, ve městě pak **v průmyslových závodech** a **ve službách** (třeba v obchodech, na úřadech, v nemocnici, v restauracích). Jsou lidé, kteří musejí do zaměstnání neustále dojíždět, ale i takoví, kteří žádnou práci nemají.

Údaje o obyvatelstvu zjišťuje **Český statistický úřad**. Na jeho **www stránkách** si můžeš najít různá čísla, která se vztahují k obci, kde bydlíš. Zjistíš ale také mnoho dat o jiných obcích, krajích, celé republice.

PAMÁTKY A ZAJÍMAVOSTI V TŘEBÍČI

Co je k vidění v našem městě?

V Třebíči je mnoho kulturních památek, z nichž ty nejvýznamnější a nejkrásnější byly zapsány na seznam UNESCO.

Jednou z největších trebičských památek je **bazilika sv. Prokopa**. Uvnitř je rozdělena na tři tzv. **lodě**, které jsou odděleny velkými **sloupy (pilíři)** s oblouky. Vpředu se nachází **kruhový výklenek (apsida)**. V patře je umístěn ochoz, který se nazývá **trpasličí galerie**. Krásné nástěnné malby na kamenných stěnách zdobí **opatskou kapli** a pod hlavní chrámovou lodí se nachází velká **podzemní krypta (hrobka)**.

Jádrem Třebíče je **Karlovo náměstí**, které má obdélníkový tvar a je obestavěno domy. Původně mělo město **tři brány**, ale ty byly zbořeny, aby se získal prostor pro rozšiřování zástavby. Jedna brána se jmenovala **Jihlavská**, druhá **Znojemská** a třetí **Brněnská**, které se také říkalo Jejkovská.

Když vznikalo město Třebíč, byl vystavěn i **kostel sv. Martina**. Jeho nejstarší části se dochovaly dodnes. Později byla ke kostelu přistavěna mohutná, hranolová, strážní **městská věž s věžními hodinami**, jejichž ciferník je největší v Evropě.

Číslo o věži

Městská věž je vysoká 75 metrů. Na vrcholu je čtyřmetrový kříž, který se otáčí podle směru větru. V místech ochozu, asi ve výšce 35 metrů býval byt hlášeného, nazývaného též věžným. Průměr ciferníku hodin je 5,5 metru a číslice jsou vysoké 60 centimetrů.

Mezi památky UNESCO patří kromě baziliky také trebičské **židovské město (ghetto)**, kde se dochovalo **123 domů**, **2 synagogy** (Přední synagoga a Zadní synagoga) a velký **hřbitov** s 11 000 hroby a se 3 000 náhrobky.

Z historických počátků města pochází dům čp. 54 na náměstí (stará radnice), což byl **dům rychtáře Heřmana**, zakladatele Třebíče. Z dalších zajímavých domů se na náměstí dochoval **Černý dům**, na němž jsou namalované lidské ctnosti jako víra, láska, naděje, spravedlnost, rozum, sláva. Dalším je pak **Malovaný dům** s nádhernými černobílými sgrafity, v němž se dnes nachází výstavní síň, obřadní síň, rozhlasové studio a redakce trebičského zpravodaje.

SÍDLA V OKOLÍ TŘEBÍČE

Co je k vidění v obcích mikroregionu?

Ve skupinkách zjistíte co nejvíce informací o jednotlivých obcích mikroregionu Třebíčsko!

Čechočovice leží 7 km západně od Třebíče a ještě ve 14. století zde stávala **tvrz**. Dnes se z ní nic nedochovalo.

Kožichovice se nacházejí 4 km jihovýchodně od Třebíče. Narodil se zde **Matyáš Žďárský**, *průkopník alpského lyžování*. V lokalitě **Krochoty** je významné **naleziště vltavínů**.

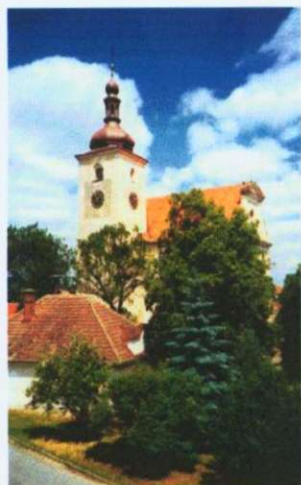
Krahulov leží pod Krahulovskou horou, která je vyhaslou sopkou. Původně tu byl zemanský statek s tvrzí, ze které se zachovaly jen ruiny.

Mastník původně patřil ke klášteru premonstrátek a později k panství Sádek. U Sádku byl vybudován **přírodní amfiteátr**, v němž se každý rok koná **festival cimbálových muzik**. Mastník je *rodiště básníka Jana Zahradníčka, ortopeda Jana Zahradníčka, kněze a básníka Jana Dokulila a lékaře a vojáka Josefa Lorence*. Každý sudý rok zde probíhá **rekonstrukce historické bitvy u Mastníka**.

Okřešice se nacházejí asi 6 km severozápadně od Třebíče a kdysi zde stávala **obec Křižanov**, která je **dnes zaniklá**. Nedaleko Okřešic je **dvůr Vartenberg**, kde se chovají sportovní koně. Místo je východištěm pro **výlety na Velký Javor**.

Obec **Stařeč** byla původně **tvrzí** **patřící k třebičskému klášteru**. Později byla obec povýšena na městečko. Zajímavá je původní **renesanční radnice s barokním štítem, kostel a fara**.

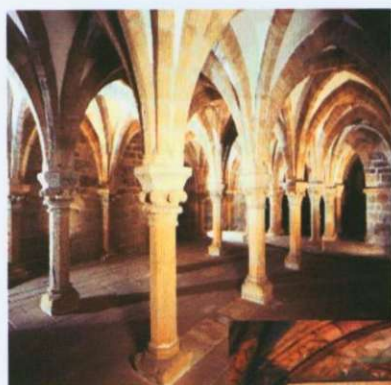

O **Stříteži** pocházejí první písemné zmínky ze 12. století. **Podle pověsti** zde však založili původní dřevěný kostelík již **slovanští věrozvěstové Cyril a Metoděj**.

Trnava, jejíž **název pochází od mýtiny s množstvím trnitých keřů**, se nachází severovýchodně od Třebíče v údolí **Klapovského potoka**. Zajímavou památkou je **místní kostel a stará škola**, kde se vyučuje dodnes.

Poznáš, které části baziliky sv. Prokopa jsou na obrázcích?

3. HOSPODÁŘSTVÍ

ZEMĚDĚLSTVÍ, LESNICTVÍ, RYBOLOV

Co se u nás pěstuje a chová?

Vyjmenuj všechna hospodářská zvířata a užitkové zemědělské plodiny.

Když půjdeš na výlet, všiměj si, co se na polích pěstuje. Která zvířata uvidíš na pastvinách?

Zemědělství zajišťuje lidem hlavně potraviny. Na Třebíčsku **převládá rostlinná výroba**, pěstují se zde **brambory, píce, obiloviny**. Z hospodářských zvířat se chová **skot, vepř a drůbež**. Pro zemědělství u nás nemáme nejlepší podmínky, je zde **chudá půda, vyšší nadmořská výška, málo srážek v letních měsících**.

Největší zemědělské podniky mikroregionu jsou v Krahulově, Starči a Kožichovicích.

Některé rybníky slouží pro **chov ryb**, které se pak rybáři vyloví a prodávají na sádkách i obchodech. Lesy obhospodařují **lesní závody**, starají se o **lesní zvěř, výsadbu nových stromů a o těžbu dřeva**.

NEROSTNÉ SUROVINY A PRŮMYSL

Těží se u nás nějaké suroviny? Jaké máme průmyslové závody?

Co to jsou nerostné suroviny? Kde se získávají? Jak a kde se zpracovávají? Znáš jména některých průmyslových podniků? Co vyrábějí?

Mikroregion Třebíčsko je **průmyslově-zemědělskou oblastí**. O zemědělství jsme si už povídali v předchozí kapitole. Významná **ložiska nerostných surovin u nás nejsou**, takže nemůžeme nic těžit. **Průmyslové podniky** (továrny) jsou hlavně **ve městě Třebíči**. Působí zde hodně **stavebních firem**. Tradiční pro Třebíčsko je **průmysl textilní, oděvní a kožedělný**, významný je i průmysl **dřevozpracující, nábytkářský a potravinářský**.

V současné době se staví mnoho průmyslových závodů v tzv. **průmyslových zónách**. Ty jsou umístěny na okraj města, kde byly dříve pole a louky. I v Třebíči budeme mít velice brzy takovou zónu, bude se jmenovat Hrotovická.

SLUŽBY

Kam na nákupy, do školy, k lékaři, za kulturou?

Napiš, všechna zařízení, o kterých si myslíš, že spadají pod pojem služby. Čím se tato zařízení zabývají? Jak se jmenují? Kde se v Třebíči nacházejí?

Nejvíce služeb pro občany je **ve městě Třebíči**. Fungují tu nejrůznější **prodejny potravin, spotřebního zboží, restaurace, hotely a ubytovny, pošty, banky, úřady, policie, školy, nemocnice, poliklinika, ordinace lékařů, knihovna, divadlo, kina, muzeum, zimní stadion, koupaliště, tenisový areál, střelnice, sportovní areál** a mnoho dalších zařízení.

DOPRAVA

Jak a kam se od nás nebo k nám můžeme dopravovat?

Zvládl/zvládla bys jet sám/sama autobusem nebo vlakem? Proč ano, proč ne? Kde zjistíš odjezdy a příjezdy autobusů či vlaků? Všechna místa, o kterých je napsáno v následujícím textu, ukaž na mapě!

Mikroregionem procházejí **dvě železniční tratě** a máme i docela hustou **sít' silnic**. Nenachází se zde **žádné velké letiště**, pouze u Kožichovic je letiště sportovní. Ani **řeka Jihlava neslouží pro vodní dopravu**. Nevýhodou je, že **město Třebíč není napojeno na dálnici**.

Jedna **železniční trať** vede z **Havlíčкова Brodu přes Jihlavu a Třebíč do Brna**. Druhá vede z **Okříšek přes Čechočovice do Moravských Budějovic a do Znojma**. Ze **silnic** je nejdůležitější tah z **Brna přes Třebíč a Jindřichův Hradec do Písku**.

Po železnici nás dopravují České dráhy, veřejnou autobusovou dopravu zajišťuje společnost ICOM z Jihlavy. Autobusem se dostanete do všech sídel mikroregionu. V Třebíči můžete využít i městskou hromadnou dopravu.

CESTOVNÍ RUCH

Kam na výlet?

Zopakuj si, které památky jsou v Třebíči!
Co zajímavého víš o obcích mikroregionu?
Jak jsou na mapě značena zajímavá místa?

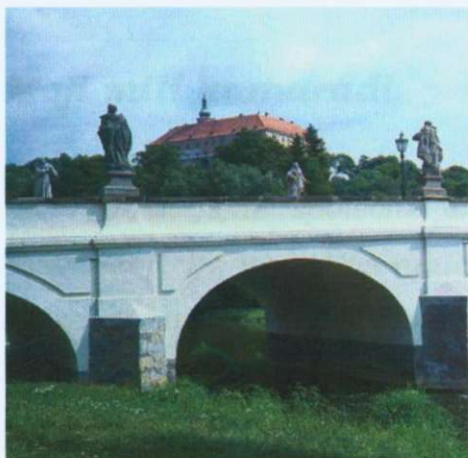
Naše oblast leží v **turisticky atraktivním prostředí**. Je zde **kvalitní životní prostředí**, **množství zajímavých přírodních míst a historických památek**. Můžeme proto podnikat **řadu výletů** po území mikroregionu i do jeho okolí. Nejvýznamnější značenou turistickou trasou je **Cesta generála Svobody**, která prochází **přes přírodní park Třebíčsko**. Také je možné využít mnoho **cyklostezek**, v zimě pak **lyžařské vleky** v blízké Brtnici a Číchově.

Mnoho zajímavých míst leží i mimo hranice mikroregionu Třebíčsko, ale určitě stojí za návštěvu. V **Jaroměřicích nad Rokytnou** je mimo jiného krásný **zámecký komplex s rozsáhlým parkem** a v tamním **muzeu básníka Otokara Březiny** se jistě poučíte.

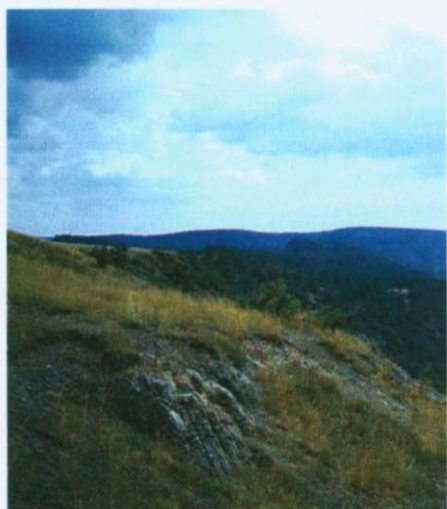
V **Moravských Budějovicích** můžete navštívit **muzeum** s expozicemi o dějinách města a celé jižní Moravy s nálezy od archeologa Jaroslava Palardiho, který zde zemřel. Součástí muzea jsou i masné krámy, v nichž je **výstava s ukázkami řemesel.**

Náměstí nad Oslavou je místo, ve kterém působil *tiskař Matěj Pytlík z Dvořiště*. Ten zřídil **tiskárnu Jednoty bratrské a vydal první českou knihu** (Gramatika česká). Později byla tiskárna **přemístěna do Kraslic**. Město je také proslulé výrobou koberců a bytového textilu.

V informačním středisku **Jaderné elektrárny Dukovany** zjistíte vše o jejím provozu. K samotné elektrárně přísluší i vodní nádrž **Dalešice** s přečerpávací vodní elektrárnou a nádrž **Mohelno** s malou vodní elektrárnou.

Pokud chcete vyrazit *za přírodními krásami*, navštivte **Mohelenskou hadcovou step**, **nejznámější step v Česku** s množstvím chráněných a ojedinělých rostlin a živočichů. Nebo se projděte **údolím Oslavy a Chvojnice**, které má ráz kaňonu, je v něm několik vodopádů a peřejí, mnoho skalních útvarů, ale i romantických zřícenin, vodních mlýnů, altánků. Obdobné je i opuštěné skalní **údolí říčky Rokytná**, kde kromě vodních mlýnů uvidíte i staré podzemní štoly sloužící k těžbě železné rudy.

Moji milí kamarádi,

došli jsme společně až na konec učebnice. Tady se naše cesty rozcházejí. Už jsem Vás naučil většinu z toho, co znám. Je mi to moc líto, že se musíme rozloučit. Dobře se mi s Vámi spolupracovalo, bude se mi po Vás moc stýskat. Věřím, že jste se něco naučili a že budete sami pokračovat v objevování krás Česka a světa.

Mějte se moc pěkně, pokud si někdy nebudete jisti svými znalostmi, otevřete si tuto učebnici, společně si učivo zopakujeme!

Váš Barnabáš

5.2. Pracovní listy

(pracovní listy k vizuálnímu učení
pro 4. ročník základní školy)

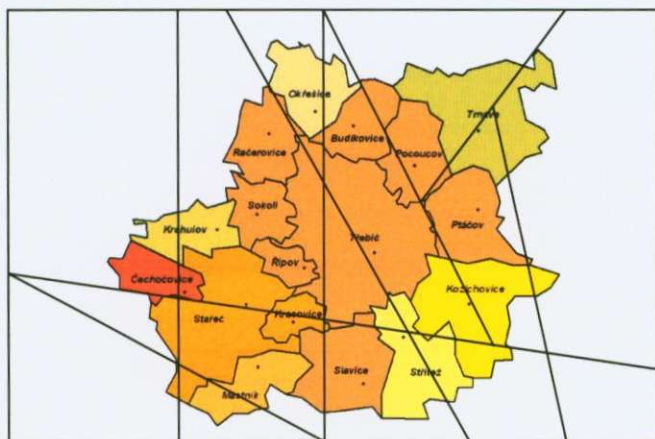
Třebíčsko

(pracovní listy k vlastivědné učebnici
pro 4. ročník základní školy)

POLOHA A ROZLOHA

7. Rozstříhej si následující obrázek a z jednotlivých dílků slož mapu mikroregionu.

Pracovní list 2

PŘÍRODA A KRAJINA

(POVRCH)

1. Co je to Třebíčský masiv a kdy vznikl?

.....
.....

2. Vyjmenuj části Českomoravské vrchoviny, které zasahují na Třebíčsko.

.....
.....

3. Jak se jmenuje kotlina, kterou protéká řeka Jihlava? Co je to kotlina?

.....
.....

4. Na mapě najdi názvy hor, které leží v našem mikroregionu. Doplň jejich nadmořské výšky.

.....
.....

5. Co to jsou bludné balvany? Kde bys je na Třebíčsku hledal/hledala? Sežeň jejich obrázek a nalep si ho do prázdného místa na tomto listu.

Pracovní list 3

PŘÍRODA A KRAJINA

(VODSTVO)

1. Doplň text:

Nejvýznamnější řekou mikroregionu Třebíčsko je, která ústí ve střední nádrži do řeky, s ní potom do řeky a dále do a do Černého moře. Proto naše území patří k úmoří

2. Které potoky protékají mikroregionem Třebíčsko? Ukaž jejich tok od pramene k ústí na mapě!

.....
.....

3. Uveď jména rybníků a vodních nádrží mikroregionu. Najdi, na kterých vodních tocích byly postaveny.

.....
.....

4. Odkud bereme pitnou vodu? Co je to podzemní voda? Máme u nás nějaké prameny?

.....
.....

5. K čemu všemu potřebujeme vodu? Je třeba, abychom vodou šetřili?

.....
.....

6. Znáš nějaké písničky, v nichž se zpívá o vodě?

.....
.....

7. Vzpomeň si, co je to koloběh vody v přírodě! Schéma nakresli.

Pracovní list 4

PŘÍRODA A KRAJINA

(PODNEBÍ)

1. Jaká roční období se střídají během roku? Čím je každé období charakteristické?
.....
.....
2. Najdi si v encyklopedii, jaký je rozdíl mezi podnebím a počasím.
.....
.....
3. Které faktory ovlivňují podnebí v mikroregionu Třebíčsko?
.....
.....
4. Pro měření teploty se používá přístroj, který se jmenuje (*doplň*). Myslíš, že existují různé druhy těchto přístrojů? Podle čeho se rozlišují?
.....
.....
5. Jaké teploty byly naměřeny na Třebíčsku v létě a v zimě?
.....
.....
6. Nakresli sporty, které můžeš provozovat v jednotlivých ročních obdobích. Kde se jim můžeš věnovat na Třebíčsku?

Pracovní list 5

PŘÍRODA A KRAJINA

(PŮDNÍ POKRYV, VYUŽÍVÁNÍ PŮDY)

1. Co to je půdní typ a půdní druh?

.....

.....

2. Které půdy se nacházejí na Třebíčsku?

.....

.....

3. K čemu se půda využívá? Myslíš si, že se musí půda chránit?

.....

.....

4. Kde jsou na Třebíčsku pole, lesy, louky?

.....

.....

5. Najdi v encyklopedii obrázek tzv. půdního profilu. Překresli si ho do tohoto listu a vysvětli schéma svým spolužákům.

Pracovní list 6

PŘÍRODA A KRAJINA

(ŽIVÁ PŘÍRODA)

1. Jak se jiným názvem označuje rostlinstvo? A jak živočišstvo?

.....
.....

2. Vyjmenuj rostliny, se kterými se setkáš na Třebíčsku! Některé z nich nakresli na druhou stranu pracovního listu.

.....
.....

3. Vyjmenuj zvířata, která u nás žijí! Některá z nich nakresli, nebo sežeň jejich obrázky a nalep si je na druhou stranu pracovního listu.

.....
.....

4. Zvířata a rostliny z úkolů 2. a 3. rozděl podle prostředí, ve kterém se vyskytují!

lesní prostředí:

.....

vodní prostředí:

.....

otevřená krajina:

.....

město/vesnice:

.....

Pracovní list 7

PŘÍRODA A KRAJINA

(OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY)

1. Co je to chráněné území a co národní park?

.....

.....

2. Která chráněná území na Třebíčsku znáš? Víš, kde leží? Ukaž je na mapě!

.....

.....

3. Spoj příslušné názvy k sobě tak, jak patří!

Přírodní památka Hluboček

koniklec

Přírodní park Třebíčsko

koniklec a step

Kopec Kobylínek

jedlové porosty

Ptáčovský kopeček

niva řeky Jihlavy

Hošťanka

bludné balvany, krajina

4. Najdi v atlase rostlin koniklec velkokvětý a ladouňku dvoulistou. Obrázky si okopíruj, nalep do pracovního listu a vybarvi!

5. Společně s několika spolužáky zjisti co nejvíce informací o Syenitových skalách u Pocoucova, pastvině u Stříbrného kopce, mokřadu u Ptáčova, pastvině nad Židlochmem. Ke každému zajímavému místu vytvoř malý letáček se základními informacemi a obrázky pro turisty!

Pracovní list 8

LIDÉ A SÍDLA

(VÝVOJ OSÍDLENÍ)

1. Kdy přišli na Moravu první Slované?

.....

.....

2. Charakterizuj vývoj osídlení Třebíče od jejího založení!

.....

.....

3. Které trebičské památky a ve kterém roce byly zapsány na seznam UNESCO?

.....

.....

4. Společně se svými spolužáky si přečti následující listinu! Pokus se převyprávět její obsah! K jakému období se asi vztahuje? O kterých postavách je v textu pojednáno?

Karel, pána a krále českého prvorozený, markrabě moravský, věrný našim milým rychtářům, radě a vši obci v Třebíči pozdravení a dobrou vůli. Včera, když u vás náš pan otec prodléval jako host, blahodárně se postaral s našim nábožným opatem kláštera trebičského, aby bylo vaše město během tří let obeháno mocnými zdmi a příkopy a také dokonale uzavřeno, abyste ohrazení hradbami a příkopy mohli být z královské štědrosti důstojně oslovováni.

Protože města bez zákonů a městských ustanovení vskutku nemohou zdárně a náležitě setrvávat, chceme, ustanovujeme a nařizujeme mocí otcovskou a svou, abyste vy a vaše město i vaši nástupcové ze všech i jednotlivých práv, výsad, milostí a ustanovení stále se radovali a jich užívali, z nichž se raduje a jakkoliv jich užívá naše město Znojmo, prikazující všem i jednotlivým úředníkům, šlechticům i našim milým věrným, kterýmkoliv současným i budoucím, aby vás i vaše město Třebíč proti milosti tohoto našeho povolení neobtěžovali, nezneklidňovali a nerušili, jednali-li by jinak, necht' poznají, že upadají v nemilost otcovu i naši. Na svědectví a jistotu těchto všech věcí jsme prikázali sepsat tento list a stvrdit jej pečeti otcovou i naší. Dáno v Německém Brodě léta Páně tisícího třístého třicátého pátého na den štěstí blaženého Jana Křtitele.

My pak Jan, z Boží milosti král český, vyhlašujeme všechna i jednotlivá svrchu řečená opatření učiněná shora řečeným prvorozeným našim nejdražším markrabětem moravským, schvalujeme, prohlašujeme je za správná, potvrzujeme a věnujeme je a chceme, aby jako blahodárná, jistá a neměnitelná trvala navždy. Na svědectví a větší jistotu těchto věcí jsme prikázali zavěsit k tomuto listu naši pečeti. Dáno ve shora řečeném roce, dni i místě.

Pracovní list 9

LIDÉ A SÍDLA

(OBYVATELSTVO)

1. Kolik obyvatel žije v mikroregionu Třebíčsko?

.....
.....

2. Kolik obyvatel žije ve městě Třebíči?

.....
.....

3. Zjisti, kolik obyvatel žije v jednotlivých obcích mikroregionu! Dále zjisti, jak se počet obyvatel od minulosti vyvíjel!

.....
.....

4. Kde zjistíš statistické údaje o obyvatelstvu?

.....
.....

5. Ve skupinách zjistěte údaje o národnosti, náboženském vyznání, vzdělání obyvatel, zaměstnanosti!

.....
.....

Poznámka: před vypracováním úkolů 3. a 5. se porad' s panem učitelem / paní učitelkou o tom, jak a kde data získat a zpracovat.

Pracovní list 10

LIDÉ A SÍDLA

(PAMÁTKY A ZAJÍMAVOSTI V TŘEBÍČI)

1. Které památky jsou v Třebíči? Proč jsou zajímavé? Doporučil/a bys jejich návštěvu svým kamarádům? Proč?

.....
.....

2. Kde se dozvíš informace, které potřebuješ vědět o památkách Třebíče?

.....
.....

3. Sežeň si pláněk města Třebíče a ukaž na něm významné trebičské budovy a zajímavá místa – např. baziliku, kostel, věž, synagogu, židovský hřbitov, náměstí, muzeum a další. Co o těchto budovách a místech víš?

4. Najdi si anglická a německá slovíčka pro označení památek v Třebíči!

.....
.....

5. Seřaď památky, o kterých jste si četli v učebnici, podle jejich stáří.

.....
.....

6. Pokus se podle obrázků v učebnici některou památku překreslit do tohoto pracovního sešitu. Nech své spolužáky hádat, o kterou památku se jedná.

Pracovní list 11

LIDÉ A SÍDLA

(SÍDLA V OKOLÍ TŘEBÍČE)

1. Doplně název sídla!

Matyáš Žďárský se narodil v

Asi 7 km západně od Třebíče leží

V údolí Klapovského potoka leží sídlo

Klášteřu premonstrátek a panství Sádek patřil

Nejvíce slavných rodáků má

Pod Krahulovskou horou leží

Velice starou budovou školy je známá obec

Naleziště vltavínů Krochov je u

Zaniklá obec Křižanov stávala u

Festival cimbálových muzik a rekonstrukce bitvy se koná v

Dvůr Vartenberg s chovem koní je nedaleko

Tvrz třebíčského kláštera a později městečko byla obec

2. Zjisti, jakými dopravními prostředky se dostaneš z Třebíče do jednotlivých obcí mikroregionu! Vyhledej i časy odjezdů a příjezdů, ukaž si cestu na mapě!

[illegible]

Pracovní list 12

HOSPODÁŘSTVÍ

(ZEMĚDĚLSTVÍ, LESNICTVÍ, RYBOLOV; NEROSTNÉ SUROVINY A PRŮMYSL)

1. Doplň text!

Na Třebíčsku se pěstují hlavně,,
z hospodářských zvířat se chová,,

2. Máme na Třebíčsku dobré nebo špatné podmínky pro zemědělství? Proč?

.....
.....

3. Kde jsou největší zemědělské závody? Zjisti, jak se jmenují!

.....
.....

4. Která průmyslová odvětví jsou pro náš mikroregion tradiční? Znáš jména některých průmyslových podniků z našeho regionu? Co vyrábějí a kde mají sídlo?

.....
.....

5. Co to je průmyslová zóna? Je průmyslová zóna i v Třebíči?

.....
.....

6. Nakresli si některé výrobky trebičských firem, které jsi uvedl/a v otázce 4.

Pracovní list 13

HOSPODÁŘSTVÍ

(SLUŽBY; DOPRAVA)

1. Vysvětli, co to jsou služby ve městě, které slouží občanům a turistům?

.....

.....

2. Společně se svými spolužáky rozděl zařízení služeb v Třebíči do kategorií obchody, sport, kultura, vzdělání, stravování, úřady, ostatní. Urči směr těchto zařízení od své školy/svého bydliště!

.....

.....

.....

.....

3. Odkud kam vedou naším mikroregionem železnice? Jak se jmenují zastávky na těchto tratích?

.....

.....

.....

.....

4. Jaké druhy dopravy je možné využít v našem mikroregionu?

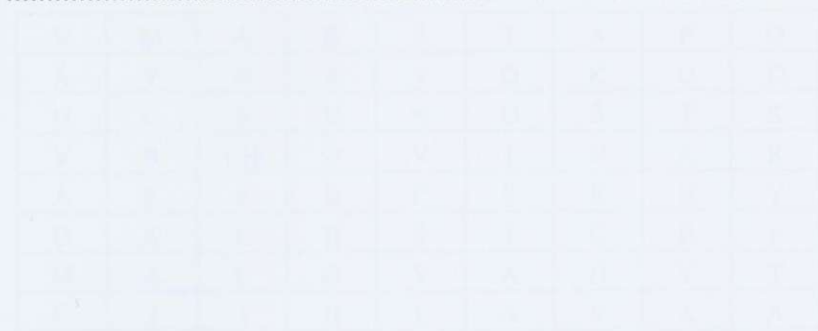
.....

.....

5. Jak se každý den dostáváš do školy?

.....

.....

Pracovní list 14

HOSPODÁŘSTVÍ

(CESTOVNÍ RUCH)

1. Je možné u nás na Třebíčsku podnikat výlety? Proč?

.....

.....

2. Která turistická trasa vede přes přírodní park Třebíčsko?

.....

.....

3. Jsou u nás i jiné přírodní zajímavosti než jen přírodní park Třebíčsko? Co o nich víš?

.....

.....

4. Co víš o Jaroměřicích n. R., o Moravských Budějovicích, o Náměšti n. O.?

.....

.....

6. Kde získáš informace o Jaderné elektrárně Dukovany?

.....

.....

7. Zodpověz otázky, odpovědi nalezní v osmisměrce. Vylušti její tajemku!

Jak se jmenuje nejstarší jaderná elektrárna v Česku?

Která řeka protéká Třebíčí?

Jaký je název největší vodní nádrže na Třebíčsku?

Jak se jmenuje organizace, která chrání kulturní dědictví?

Naše oblast se nachází na Českomoravské ... (doplň odpověď v 1. pádě).

Ve kterém kraji žijeme?

Jak se nazývá prostor pod bazilikou?

Jaký je název nejzajímavějších domů na náměstí v Třebíči?

Žijeme v ... republice (doplň odpověď v 1. pádě).

Jak nazýváme malovanou kapli v bazilice sv. Prokopa (odpověď v 1. první pádě)?

V	M	Á	K	S	T	A	P	O
Á	Y	N	A	V	O	K	U	D
O	C	S	E	N	U	Š	T	K
V	R	CH	O	V	I	N	A	R
Á	K	S	E	Č	E	R	N	Y
D	A	L	E	Š	I	C	E	P
M	A	L	O	V	A	N	Y	T
O	J	I	H	L	A	V	A	A

5.3. Metodická příručka

Metodická příručka k vlastnímu učebnímu a pracovnímu
listu pro 6. ročník základní školy

Třebíčsko

(metodická příručka k vlastivědné učebnici a pracovním listům pro 4. ročník základní školy)

OBSAH

	str.
1. ÚVOD	1
2. METODIKA VLASTIVĚDY REGIONU	1
3. ROZPLÁNOVÁNÍ UČIVA O TŘEBÍČSKU	2
4. METODICKÉ POKYNY K UČEBNÍMU TEXTU	3
<i>Poloha a rozloha</i>	3
<i>Příroda a krajina</i>	4
<i>Lidé a sídla</i>	4
<i>Hospodářství</i>	5
5. METODICKÉ POKYNY K PRACOVNÍM LISTŮM	5
6. DALŠÍ MOŽNOSTI VÝUKY TÉMATU	6
<i>Prezentace</i>	6
<i>Projekt</i>	6
<i>Výlet</i>	8
<i>Exkurze</i>	9
<i>Hra</i>	9
7. SLOVNÍČEK POJMŮ	9
8. LITERATURA	10

1. ÚVOD

Tato metodická příručka má všem učitelům a učitelkám dodávat informace k novému učebnímu textu a k pracovním listům, které se vztahují k regionu Třebíčsko a které slouží jako didaktický prostředek pro výuku tohoto tématu v hodinách vlastivědy ve 4. ročníku základní školy (I. stupeň ZŠ). Příručka je v podstatě průvodcem, najdete v ní veškeré informace (řešení) k úkolům v učebnici a v pracovních listech. Také je zdrojem inspirace, jak jednotlivé hodiny výuky obohatit novými přístupy a činnostmi pro děti a s dětmi. Z kapitoly o dalších možnostech výuky tématu Třebíčsko mohou čerpat i ti, kteří nebudou ve svých hodinách využívat navrženou učebnici. Jedná se o tzv. alternativní metody výuky, činnostní vyučování, které je dobře zařaditelné i do zaběhlých osnov. V neposlední řadě může tato příručka společně s učebnicí a pracovním sešitem sloužit jako návod, podle kterého si vyučující vytvoří své vlastní učební materiály pro jakýkoliv region nebo pro sídlo.

2. METODIKA VLASTIVĚDY REGIONU

Metodické poznámky v této a v následujících kapitolách jsou přizpůsobeny Rámcovému vzdělávacímu programu pro základní vzdělávání (RVP ZV), ovšem jednotlivá vyučovaná témata o regionu Třebíčsko jsou v souladu a jsou začlenitelná do jakéhokoliv kurikulárního dokumentu, resp. aktuálně platného vzdělávacího programu, protože ve všech je řešena výuka místního regionu (prostoru, kde děti vyrůstají, bydlí, chodí do školy).

Vzdělávací oblast *Člověk a jeho svět* RVP ZV je jedinou vzdělávací oblastí, která je koncipována pouze pro I. stupeň základního vzdělávání. Tato oblast vymezuje vzdělávací obsah týkající se člověka, rodiny, společnosti, vlasti, přírody, kultury, techniky, zdraví a dalších témat. Zabývá se pohledem do historie i současnosti a směřuje k dovednostem pro praktický život. Svým obsahem pomáhá utvořit povinné základní vzdělávání na I. stupni. Tato vyučovací jednotka je rozdělena do pěti tematických okruhů – *Místo, kde žijeme*, *Lidé kolem nás*, *Lidé a čas*, *Rozmanitost přírody*, *Člověk a jeho zdraví*. Učební text a pracovní listy o Třebíčsku se nejúžeji vztahují k části *Místo, kde žijeme*. Vlastivěda není samostatným vědním oborem, integruje poznatky mnoha jiných oborů, je interdisciplinárním předmětem. Proto zasahuje řešené téma i do ostatních zmiňovaných okruhů.

Vzdělávání a výchova podle vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět* směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí. Vede žáky k utváření pracovních návyků v samostatné i skupinové činnosti. Žáci se umí orientovat ve světě informací a umí časově a místně propojovat historické, zeměpisné a kulturní informace. Rozšiřují si slovní zásobu, učí se samostatnému a sebevědomému vystupování a jednání, efektivní, bezproblémové a bezkonfliktní komunikaci. Utváří si ohleduplný vztah k přírodě i kulturním výtvorům. Objevují a poznávají všechno, co je zajímavé, co se jim líbí a v čem by v budoucnu mohli uspět. Hlavním vzdělávacím cílem ve vlastivědě (i když není tak nápadný) však je, aby děti cítily lásku ke svému městu (obci) a k jejímu okolí, ke své vlasti. Každý den se během vyučování najde mnoho příležitostí k vytváření a upevňování tohoto pozitivního vztahu ke krajině a společnosti, je na učiteli, jak tuto příležitost využije, co svým žákům předá.

3. ROZPLÁNOVÁNÍ UČIVA O TŘEBÍČSKU

Učitel/ka stojí každoročně před úkolem, jak naplánovat svoji celoroční činnost s žáky v jednotlivých předmětech tak, aby dosáhl/a stanovených cílů. Vzhledem k tomu, že výuka místního regionu je tématem ve vlastivědě stěžejním, mělo by být logicky zařazeno na začátek učebního plánu. Ovšem také se dá velice dobře kombinovat s jinými tématy, proto je možné některé části během roku zařazovat různě a včleňovat do jiných bloků. Vždy je možné a dokonce žádoucí při probírání jakéhokoliv tématu o Česku využít znalostí dětí o místním regionu, uvádět příklady z regionu, srovnávat.

Při plánování učiva je nutné počítat s tím, že některé památky, které hodláme navštívit, nejsou přes zimní období zpřístupněny. Stejně tak není možné v zimě podnikat různé exkurze či výlety. Je tedy třeba učivo připravit a naplánovat co nejlépe, ale vždy musí být počítáno s určitou volností a možností změny, učitel musí být v tomto směru hodně flexibilní.

Učební text Třebíčsko je rozdělen do čtyř hlavních oddílů *Poloha a rozloha*, *Příroda a krajina*, *Lidé a sídla*, *Hospodářství*. Každý z nich je dále členěn na kapitoly, které představují základní logické jednotky oddílu strukturované tak, aby byly postiženy všechny vlastivědné složky řešeného území, mikroregionu Třebíčsko. Na jednotlivé kapitoly v učebnici navazují pracovní listy, které jsou vždy označeny názvem oddílu a názvem kapitoly, případně dvou kapitol, pokud byly spojeny.

Při přípravě vyučovací hodiny je nutné, aby vyučující postupoval podle didaktických zásad a vždy zařadil na úvod motivaci (je možné využít postavičku Barnabáše, která děti učebnicí provází) a opakování předchozího tématu. Dále bude následovat práce s učebnicí, učitel/učitelka si zvolí některou z forem práce s učebním textem (čtení ve skupině, individuálně, ve dvojicích, nahlas, potichu, převyprávění textu, kladení dotazů, výpisky ...). Jako shrnutí a zopakování (fixace) se použijí pracovní listy. Některé úkoly je třeba zadat dětem za domácí úkol (i dlouhodobější) a vysvětlit jim je, popř. nechat prostor na dotazy během jejich zpracovávání.

4. METODICKÉ POKYNY K UČEBNÍMU TEXTU

Na obálce učebnice jsou obrázky židovského města a židovského hřbitova v Třebíči a městské znaky Náměště nad Oslavou, Třebíče, Jaroměřic nad Rokytnou a Moravských Budějovic. Je možné nechat děti obrázky popsat, určit, o které znaky se jedná.

Dále je zařazen přehledný obsah a úvod napsaný pro děti, v němž se zmiňují o tom, jak učebnice vznikla a z jakého důvodu. Je zde seznámení s průvodcem, skřítkem Barnabášem, kterého děti budou mít jako hlavního učitele. Úvod by si měly děti přečíst v hodině, aby si procvičily čtení nahlas. V textu úvodu je také uvedeno barevné rozlišení textu, které by si měly děti zapamatovat.

Na první straně vlastního učebního textu je citát od Vítězslava Nezvala, který vyjadřuje básníkovu lásku k Třebíči. Je dobré se s dětmi zamyslet nad jejich vztahem k rodnému městu, případně diskutovat o tom, jak se jim líbí Třebíč. Zajímavý by jistě byl názor dětí, které se do Třebíče přistěhovaly. Dále se představuje Barnabáš, se kterým se děti již setkaly v úvodu učebního textu. Učitel může dětem říci, že případné dotazy nebo vzkazy mohou hodit do připravené krabice. On je pak „odnese skřítkovi“, který jim odpoví. Děti by se mohly svěřovat i se svými osobními, školními problémy. V takovém případě je nutná opatrnost při řešení různých problémů. Děti se svěřují, protože učiteli/učitelce (skřítkovi) důvěřují! Jejich důvěra proto nesmí být zneužita.

Poloha a rozloha

V rámci prvního oddílu Poloha a rozloha se děti dozvědí o vymezení mikroregionu Třebíčsko, jeho poloze, rozloze, počtu obyvatel. Doplňující informace se vztahují k mikroregionu obecně. Je třeba, aby učitel/ka věděl/a, co to znamená sdružení

obcí a proč vzniká, kdyby se na to žáci ptali. Děti mají za úkol najít řešenou oblast na mapě Česka. To vyžaduje, aby každý žák měl atlas (vhodné jsou běžné vlastivědné atlasy či soubory map od Kartografie Praha či Geodézie) a učitel/ka nástěnnou vlastivědnou mapu. Žáci si také ukáží kraj Vysočina a Českomoravskou vrchovinu, je možné zopakovat i další učivo. Podle mapy s hustotou zalidnění v atlase Česka mohou žáci zjistit, jak je Třebíčsko zalidněné. Jako další věc si vyučující s žáky povídá o tom, jaké má Třebíč části, kde který žák bydlí, co vidí, když jde do školy, co se mu tam nejvíce líbí. Toto povídání mohou absolvovat v kroužku na koberci. Záleží na učiteli, kolik času chce věnovat tomuto úvodnímu učivu. Ideální je jedna hodina, přičemž bereme v úvahu i čtení úvodu z učebnice, citátu a přivítání se s Barnabášem.

Příroda a krajina

Druhý oddíl je nazván Příroda a krajina a jsou do něj zahrnuty všechny fyzicko-geografické složky krajiny včetně její ochrany. Žáci tak získají základní informace o povrchu, vodstvu, podnebí, půdním krytu, živočišstvu a rostlinstvu, chráněných územích na Třebíčsku. Při práci s těmito kapitolami je dobré vycházet ze znalostí dětí a uvádět konkrétní příklady z terénu. Těžištěm jsou mezipředmětové vztahy s přírodopisem, proto je možné hodiny vlastivědy a přírodopisu vhodně spojit a vyučovat v tzv. bloku. Tím by třeba za jedno dopoledne byly probrány všechny kapitoly z tohoto oddílu v učebnici vlastivědy. Je dobré se zaměřit na zajímavosti v rámečcích a zadávat žákům vhodné úkoly, aby sami zjišťovali informace. V dalších hodinách je možné o problematice diskutovat. Také by mohla být do výuky zařazena vycházka do přírodního parku Třebíčsko. Opět nesmí být opomíjena práce s atlasem, všechny lokality si musí děti ukázat na mapě.

Lidé a sídla

V oddíle Lidé a sídla jsou kapitoly o vývoji osídlení, obyvatelstvu, památkách a zajímavostech v Třebíči a v okolních obcích mikroregionu. Učební text je co nejvíce zestručněný, ale vyučující by měl formou výkladu další údaje dětem doplnit. Na toto téma existuje dostatek odborné i populárně naučné literatury. Také je dobré kapitoly doplňovat pověstmi z Třebíčska (mezipředmětová vazby na český jazyk). Pro děti ve 4. třídě bývá obtížné pochopit historické souvislosti a časovou osu. Je proto nutná vhodná motivace, např. povídání o tom, jestli je důležité znát historii. Pokusit se přesvědčit děti, že se z historie mohou poučit, aby nedělaly stejné chyby. Dějiny jsou také plné příběhů a dobrodružství, což podporuje a rozvíjí jejich fantazii. Využijte

mezipředmětových vztahů s výtvarnou výchovou a pracovními činnostmi a zadejte dětem kreslit, malovat, modelovat ... různé výjevy z minulosti, budovy, bitvy, atp.

Hospodářství

Poslední velký oddíl je o Hospodářství, tedy o zemědělství, lesnictví, rybářství, průmyslu, nerostných surovinách, službách, dopravě a cestovním ruchu. V textu jsou opět jen nejdůležitější a základní údaje. Vyučující by měl vědět více o řešené problematice a témata vhodně rozšířit. Oddíl je dobrý pro zopakování předchozího učiva a znalostí žáků, na mnoho informací již mohou stavět, mnoho údajů by již měli vědět. Otázky a úkoly v učebnici jsou také směřované pro lepší poznání problematiky, je třeba se žáky spolupracovat, případně úkoly zadávat do skupin. Výuka by měla být i nějak ozvláštněna, např. exkurzí do dukovanské elektrárny, výletem do jmenovaných měst, na hadcovou step, atd.

5. METODICKÉ POKYNY K PRACOVNÍM LISTŮM

Již bylo uvedeno, že k učebnímu textu jsou zpracované učební listy. Ty slouží nejen k opakování jednotlivých témat, ale mají podnítit aktivitu žáků, naučit je vyhledávat informace a ty zpracovávat různou formou, prezentovat výsledky své práce, obhájit si svá stanoviska a názory, komunikovat s ostatními. V neposlední řadě slouží i k relaxaci (skládání puzzle, kreslení, vybarvování ...), resp. k fixaci znalostí nenásilnou formou.

V pracovním sešitě je zařazeno celkem 14 pracovních listů, ke každé kapitole z učebnice je v zásadě jeden jednostránkový pracovní list, pouze pro kapitoly zemědělství, lesnictví a rybolov a nerostné suroviny a průmysl je pracovní list společný, stejně tak pro kapitolu o službách a o dopravě, které jsou taktéž spojeny v jednom pracovním listu.

Otázky a úkoly z pracovních listů nejsou obtížné, akorát je třeba, aby si je vyučující vždy dobře promyslel a žáky v jejich řešení správně „nasměroval“, doporučil jim vhodnou literaturu, případně je nechal literaturu najít v knihovně samotné, ale na to je třeba nechat žákům dostatek času.

Problematictější jsou akorát úkoly v pracovním listu 9 (obyvatelstvo), kde je třeba zajistit žákům přístup na internet (ve škole, v místní knihovně, mají doma). Učitel/učitelka však ví, jak jsou žáci v informačních technologiích pokročilí a zda mohou úkoly zdárně vyřešit. Dostupnost dat o vývoji počtu obyvatel je obtížnější, bylo

by nutné hledat ve statistických lexikonech. Proto je zde následující tabulka, kde jsou data již zpracovaná.

Název obce, regionu	Počet obyvatel v jednotlivých letech sčítání												
	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Čechočovice	254	218	236	248	263	299	341	343	346	339	313	295	283
Kožichovice	361	400	417	436	465	450	465	389	390	384	376	362	352
Krahulov	281	265	290	312	305	293	353	332	317	289	257	232	233
Mastník	262	224	268	311	310	323	318	275	292	266	236	209	223
Okřešice	178	230	240	237	229	263	230	182	176	156	169	164	162
Stařeč	906	1032	1081	1232	1381	1316	1455	1450	1528	1495	1417	1354	1427
Střítež	300	334	335	370	405	375	401	387	375	387	427	435	484
Trnava	465	519	531	595	665	655	720	589	698	678	661	598	577
Třebíč	10328	11999	13726	15309	16347	17191	17555	20257	20387	22555	29017	38355	39021
mikroregion	13335	15221	17124	19050	20370	21165	21838	24204	24509	26549	32873	42004	42762

6. DALŠÍ MOŽNOSTI VÝUKY TÉMATU

Prezentace

Na přiloženém CD-ROMu je prezentace v PowerPointu o Třebíči, která se věnuje hlavně historickým památkám a zajímavostem ve městě. Jedná se o prvotní seznámení dětí s Třebíčí. Může být použita již v předmětu prvouka ve 3. třídě, ve vlastivědě potom jako motivace před výukou oddílu *Lidé a sídla* z učebnice a pracovních listů. Také je vhodná pro zopakování tématu, případně jako ukázka pro tvorbu vlastních prezentací dětí např. k jednotlivým památkám či sídlům mikroregionu v návaznosti na úkoly z pracovního listu a z učebnice.

Projekt

Projektová výuka je současné době velice ceněna, protože se jedná o aktivní činnost žáka při vyučování a o interdisciplinární přístup k řešení zadané problematiky. Zde je navržen projekt týkající se bližšího poznání trebičských památek.

Téma projektu: Historické památky Třebíče

Ročník: čtvrtý

Předpokládaný počet dětí: 22

Cíl: poznání nejdůležitějších historických památek Třebíče

Pomůcky: učební text, knihy, balící papír, lepidlo, nůžky, čtvrtky, pastelky

Mezipředmětové vztahy: matematika, výtvarná výchova, pracovní činnosti, tělesná výchova

Časový rozvrh: 2 vyučovací hodiny + půldenní vycházka

Organizační formy: skupinová práce, samostatná práce, vycházka

Úvodní hodina vlastivědy

Vlastnímu projektu předchází přípravná hodina, asi 14 předem, kdy budou žáci rozděleni do čtyř pracovních skupin a bude jim zadán úkol, aby zjistili co nejvíce informací a sehnali obrázky o historických památkách Třebíče. Každé skupině bude přidělena jedna

památky: bazilika sv. Prokopa, židovské město a hřbitov, kostel sv. Martina a městská věž, Karlovo náměstí.

Zpracovávání získaných informací probíhá ve škole při hodině vlastivědy. Děti pracují ve skupinkách, volně se pohybují po třídě. Je třeba, aby se domluvily, které ze získaných informací jsou nejdůležitější. Ty pak napíší na velké papíry a doplní obrázky (fotografie, vlastní tvorba). Vznikne jim poster o památkách. Na práci mají asi 20 minut.

V další části hodiny každá skupina prezentuje svoji práci. Ostatní žáci dávají pozor, aby si informace zapamatovali, protože je budou potřebovat při následující vycházce. Na konci hodiny vyučující stručně shrne výsledky práce a postery pověsí na stěny třídy, aby si je děti mohly kdykoliv pročítat.

Vycházka

Cílem vycházky je navštívit třebičské památky, zopakovat informace získané z předchozí práce (postery) a rozvíjet komunikativní dovednosti žáků. Vycházku je nutné realizovat v květnu, červnu či září, jelikož v tomto období je turistická sezóna a památky jsou zpřístupněny. U každé památky děti povídají, co o ní ví, vyučující je kontroluje a doplňuje.

- 8.00 – sraz u školy
- 8.30 – prohlídka Karlova náměstí
- 9.15 – prohlídka kostela sv. Martina a Městské věže
- 10.00 – svačina v zahradě před bazilikou sv. Prokopa, kresba obrázku a prohlídka baziliky
- 12.00 – procházka po židovském městě, prohlídka Zadní synagogy
- 12.45 – prohlídka židovského hřbitova
- 13.30 – návrat do školy, oběd

Závěrečná hodina vlastivědy

Tato hodina musí proběhnout hned druhý den po vycházce. Je třeba společně zhodnotit vycházku, jak se dětem líbila, jejich námítky, poznámky, co by šlo udělat lépe, apod. Následuje slovní hodnocení ze strany učitele/učitelky o práci dětí a jejich chování. Pro zafixování učiva děti dostanou pracovní listy (viz dále), které samostatně vyplní a pak si je společnou kontrolou sami opraví.

V závorce za otázkami v pracovním listu jsou uvedeny správné odpovědi, ty je třeba vymazat korektorem a pracovní list okopírovat (případně zvětšit) před tím, než ho předložíte dětem.

Pracovní list k vycházce po historických památkách Třebíče

1) Odpověz na otázky, odpovědi napiš do doplňovačky. Napiš, co se ti vybaví, když si přečteš slovo z tajenky!

1.	_____		_____
2.	_____		_____
3.	_____		_____
4.	_____		_____
5.	_____		_____
6.	_____		_____

Otázky k doplňovačce:

1. Pod hlavní lodí a přilehlými částmi bočních lodí baziliky sv. Prokopa se nachází prostor. Jak se nazývá? (krypta)
2. Která z židovských památek, nacházejících se v Třebíči, patří k největším v republice? (hřbitov)
3. V jaké organizaci je zapsána bazilika sv. Prokopa? (UNESCO)
4. Jaký geometrický tvar připomíná Karlovo náměstí? (obdélník)
5. Z počátků našeho města pochází kostel sv. (Martina)
6. Na Karlově náměstí se nachází dům s figurálními sgrafity. Víš který to je? (Černý)

2) Odpověz na následující otázky:

1. Které historické památky Třebíče jsou zapsány v seznamu UNESCO? (Bazilika sv. Prokopa, židovské město a židovský hřbitov)
2. Víš, co je apsida a rozeta? (Apsida – půlkruhovitý prostor přičleněný k hlavnímu prostoru budovy. Rozeta – kruhové okno)
3. Co uvidíš v Opatské kapli, která je součástí baziliky sv. Prokopa? (nástěnné malby)
4. Jaká slohová období rozpoznáš na bazilice sv. Prokopa? (románské a gotické)
5. Co je dominantou Třebíče, na níž se nachází věž, která je největší na evropském kontinentu? (městská věž)
6. Ve které trebičské čtvrti se nachází židovské město? Co se dochovalo z židovské kultury až dodnes? (Záměstí)
Co se ti nejvíce líbilo/nelíbilo na vycházce?

* * * * *

Výlet

Vhodným doplněním výuky oddílu o přírodě a krajině v učebnici je výlet do střediska pro výchovu a vzdělávání v přírodě Chaloupky, které nabízí mnoho výukových programů přímo pro jednotlivé stupně tříd a škol. Konkrétním posláním střediska ekologické výchovy je zprostředkovat porozumění přírodě, posílit ohleduplnost a odpovědnost člověka k přírodě, životnímu prostředí a vůči sobě i druhým. Ekologický výukový program je jedno či více hodinový blok ekologicky a přírodovědně zaměřených aktivit. V centru se snaží dětem přiblížit přírodu ve vazbách a souvislostech, vzbudit v nich přirozenou touhu poznávat a mít rád přírodu. Důležitými prvky je smyslové vnímání, dramatická výchova a hry k povzbuzení spolupráce. Děti získají praktické poznatky o určitém tématickém celku učiva napříč vyučovacími předměty. Programy jsou přizpůsobeny věku dětí, navazují na výchovné plány a školní osnovy. Programu se účastní vždy jedna třída. Veškeré informace o centru, nabídka programů a kontakty jsou na www.chaloupky.cz.

Pro hodiny vlastivědy na prvním stupni základní školy (4. a 5. třída) jsou vhodná následující témata: *Máme rádi zvířata* (1. až 5. ročník, poznání hospodářských zvířat), *Zelené rostliny* (2. až 5. ročník, poznání rostlinstva), *Kdo nás hřeje, šatí a živí* (1. až 5. ročník, ekologické materiály a výroba), *Vnímáme les všemi smysly* (1. až 5. ročník, vše o lese), *Den ve včelíně* (2. až 5. ročník, vše o včelách a louce), *Opakování za školou* (2. až 5. ročník, opakování matematiky a češtiny v přírodě), *Lesní naučná stezka* (3. až 9. ročník, okolní příroda a krajina, hospodaření v krajině, náročnost řešení úkolů odstupňovaná dle věku žáků).

Exkurze

V rámci výuky regionu třebíčsko by nemělo chybět zařazení exkurze do Jaderné elektrárny Dukovany. Prohlídka probíhá s kvalifikovaným průvodcem informačního centra elektrárny a děti mají možnost dozvědět se, jak se vyrábí elektrická energie, proč s ní šetřit, vyzkouší si, jak je těžké vyrobit dostatek energie pomocí vlastní síly. Výklad je přiměřen věku dětí. Hodinu po exkurzi je vhodné zařadit debatu o tom, co se dětem líbilo, co je překvapilo, co se jim nelíbilo, shrnout poznatky ze strany učitele, udělat zápis do sešitu. Veškeré informace k elektrárně a k možnostem její návštěvy jsou získatelné přes e-mail infocentrum.edu@mail.cez.cz.

Hra

Když už děti znají poměrně dobře své město, upevnění znalostí by mohlo probíhat formou hry nazvané *Jak znáte své město?*. Děti by byly rozdělené do skupin, které dostanou různé zábavné úkoly, něco zjistit, zařídit, udělat, např. Kolik lvů nalezneš na zámecké kašně? Namaluj Zadní synagogu v židovské čtvrti. Zjisti program kina na tento měsíc. Kromě úkolů je dobré dětem dát i mapu. Hra je závislá na čase, kdo se vrátí nejdříve a má všechny úkoly dobře splněné, vyhrává.

Pro větší bezpečnost lze do této hry zapojit i rodiče. Ti, kteří by měli zájem, si vezmou určitý počet žáků (podle počtu zúčastněných) a pomohou jim v řešení úkolů. Tím se zapojí do práce školy a navíc budou mít více zážitků se svými dětmi.

7. SLOVNÍČEK POJMŮ

Apsida	půlkruhovitý prostor přiřčený k hlavnímu prostoru chrámové budovy (bývá v ní oltář).
Arkýř	uzavřená část obytného domu vyčnívající z průčelí a spočívající na podpěrách.
Galerie	sloupová chodba.
Krypta	podzemní nebo do země částečně zapuštěný klenutý prostor, podzemní hrobka.
Presbytář	kněžiště, chrámový prostor vyhrazený kněžím, obvykle kolem hlavního oltáře.
Radionuklid	radioaktivní nuklid (soubor atomů charakterizovaný stejným protonovým a nukleonovým číslem).

Rozeta	velké kruhové okno nad průčelím osvětlující chrám, typické pro gotický styl.
Sgrafito	výzdoba stěny provedená škrábáním ve vlhké omítce až na spodní vrstvu jiné barvy
Triforium	v gotických katedrálách ochoz probíhající v tloušťce zdi pod okny hlavní lodi a nad arkádami lodí bočních.

8. LITERATURA

- Brauner, V., 1997:** Třebíčsko. Okresní úřad Třebíč, Třebíč, 24 str.
- Dokulil, J., 1991:** Náš kraj v pověstech a lidovém vyprávění. I. díl. Vydal Bohuslav Trojan, Třebíč, 130 str.
- Dvořák, K., 1990a:** Ze Staré Třebíče. Sociální demokracie, Třebíč, 176 str.
- Dvořák, K., 1990b:** Ze Staré Třebíče – díl II. Sociální demokracie, Třebíč, 214 str.
- Fišer, R., Nováčková, E., Uhlíř, J., 2004:** Třebíč: dějiny města. I.díl. Blok, Třebíč, 241 str.
- Fišer, R., 2004:** Třebíč: z historie benediktinského opatství. FiBox, Třebíč, 183 str.
- Fišer, R., Teplý, L., Ranný, E., 2004:** Třebíč: město a čas. FiBox, Třebíč, 122 str.
- Fišer, R., 2005:** Třebíč: osudy židovských domů (1724-1850). FiBox, Třebíč, 175 str.
- Hedbávny, M., 2001:** Pověsti z Vysočiny. Akcent, Třebíč, 266 str.
- Hedbávny, J., 2003:** Třebíčsko: životní prostředí, ekologie. Akcent, Třebíč, 78 str.
- Herink, J., Kastner, J., 2004:** Školní atlas České republiky. Kartografie, Praha, 32 str.
- Klukanová, L., 2001:** Kápě a lev. Amaprint Kerndl, Třebíč, 71 str.
- Kolektiv, 1995:** Regionální osobnosti – výběr. Okresní knihovna Třebíč, Regionální oddělení, Třebíč, 68 str.
- Kolektiv, 2004:** Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. VÚP, Praha, 113 str., <http://www.vuppraha.cz/index.php?op=sections&sid=306>
- Maloušek, M., 2005:** Třebíč ve starých fotografiích. Amaprint Kerndl, Třebíč, 151 str.
- Obšusta, P., 2005:** Třebíč: historie, architektura, příroda, společnost, osobnosti, tradice, zajímavosti, informace. Fraus, Plzeň, 16 str. + přílohy.
- Pergler, J., 2004:** Kraj Vysočina – Průvodce po České republice. Kartografie, Praha, 158 str.
- Soukup, V., David, P., 2000:** Průvodce po Čechách, Moravě, Slezsku – Pojihlaví a Pooslaví. Soukup & David, Praha, 170 str.
- Trefulka, J., Foral, T., Štolfa, V., 1998:** Mohelenská step. Arca JiMfa s. r. o., Třebíč, 164 str.
- Veselý, P., 2000:** Mohelenská hadcová step. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, Brno, 274 str.
- Zejda, R., 1994:** Jaderná elektrárna Dukovany a okolí. Arca JiMfa s. r. o., Třebíč, 216 str.
- Zejda, R. a kol., 2000:** Osobnosti Třebíčska. Akcent, Třebíč, 227 str.
- Zejda, R., 2001:** Třebíčsko – Turisticko-vlastivědný průvodce obcemi a jejich okolím. Sursum, Tišnov, 206 str.

6. ZÁVĚR

Hlavním cílem mé diplomové práce, jak je stanoveno v jejím zadání a specifikováno v úvodu, bylo zpracovat a představit možné způsoby výuky vlastivědného tématu Třebíčsko na I. stupni základních škol. Dílčím cílem bylo zpracovat kompletní vlastivědnou charakteristiku řešeného území, mikroregionu Třebíčsko, která bude podrobným zdrojem informací o území. V souvislosti s plněním těchto cílů musela být též analyzována dostupná literatura a statistické zdroje.

Cíle diplomové práce jsem splnila, práce se skládá z kapitoly rozebírající odbornou, populárně-naučnou a dětskou literaturu z oborů historie, geografie, didaktika, psychologie a pedagogika. Charakteristika mikroregionu Třebíčsko je uvedena ve čtvrté kapitole a postihuje všechny fyzickogeografické složky, sociálně geografické složky, historický vývoj území a vlastivědné zajímavosti. Kapitola je zpracována tak, aby sloužila jako základní zdroj informací pro učitele/učitelky vlastivědy na základních školách v řešeném území a aby byla východiskem pro sestavení učebního textu a pracovních listů.

Stěžejní částí diplomové práce jsou návrhy didaktických materiálů, učebního textu a pracovních listů včetně související metodické příručky k výuce vlastivědného tématu místní region na příkladu Třebíčka. Učebnice je koncipována pro 4. ročník základní školy a jsou do ní zahrnuty všechny složky vlastivědného učiva regionu, které by měly děti poznat. K opakování a procvičení učiva z učebnice slouží pracovní listy, vcelku podrobný návod pro práci s těmito materiály pak obsahuje metodická příručka. V ní jsou kromě zmiňovaných témat zařazeny i další (alternativní) možnosti výuky problematiky regionu Třebíčsko.

Osobně mě tato práce obohatila o nové znalosti, zkušenosti, přístupy. Doufám, že ji v budoucnu využiji ve své pedagogické práci, a přeji si, aby také pomohla mým kolegům a kolegyním při výuce regionálního učiva na prvním stupni základních škol.

7. SEZNAM LITERATURY A POUŽITÝCH ZDROJŮ

Publikace:

- Augusta, P., Honzák, F., 1994:** Vlastivěda pro 4. ročník. Práce, Praha, 95 str.
- Augusta, P., Honzák, F., 1996:** Vlastivěda pro 5. ročník. Práce, Praha, 95 str.
- Bartušek, A. a kol., 1959:** Metropole západní Moravy – Třebíč. Sportovní a turistické nakladatelství, Praha, 51 str.
- Bartušek, A., 1969:** Umělecké památky Třebíče. Blok, Brno, 120 str.
- Blažek, K., Myška, M., 1988:** Jihomoravský kraj. Blok, Brno, 245 str.
- Brauner, V., 1997:** Třebíčsko. Okresní úřad Třebíč, Třebíč, 24 str.
- Culek, M. (ed.) a kol., 1996:** Biogeografické členění České republiky. Enigma, Praha, 348 str. + mapa.
- Čáp, J., 1993:** Psychologie výchovy a vyučování. Karolinum, Praha, 416 str.
- Čáp, J., 2001:** Psychologie pro učitele. Portál, Praha, 381 str.
- Čapka, F., 1996:** Vlastivěda. Obrazy z novějších českých dějin. Alter, Praha, 62 str.
- Danielovská, V., Tupý, K., 1993:** Vlastivěda pro 4. ročník základní školy. Fortuna, Praha, 110 str.
- Demek, J. (ed.) a kol., 1987:** Zeměpisný lexikon ČSR – Hory a nížiny. Academia, Praha, 585 str.
- Dokulil, J., 1991:** Náš kraj v pověstech a lidovém vyprávění. I. díl. Vydal Bohuslav Trojan, Třebíč, 130 str.
- Doubrava, J. a kol., 1979.** Vlastivěda pro 4. ročník základní školy. SPN, Praha, 222 str.
- Doubrava, J., Papík, M., 1979:** Metodická příručka k učebnici Vlastivěda pro 4. ročník ZŠ. SPN, Praha, 96 str.
- Doubrava, J., 1982:** Metodická příručka k učebnici vlastivědy pro 3. ročník základní školy. SPN, Praha, 72 str.
- Dvořák, K., 1990a:** Ze Staré Třebíče. Sociální demokracie, Třebíč, 176 str.
- Dvořák, K., 1990b:** Ze Staré Třebíče – díl II. Sociální demokracie, Třebíč, 214 str.
- Dvořáková-Bloudková, M. a kol., 2003:** Vlastivěda pro 4. a 5. ročník základní školy. Metodická příručka pro učitele. SPN, Praha, 136 str.
- Fišer, R., Nováčková, E., Uhlíř, J., 2004:** Třebíč: dějiny města. I.díl. Blok, Třebíč, 241 str.

- Fišer, R., 2004:** Třebíč: z historie benediktinského opatství. FiBox, Třebíč, 183 str.
- Fišer, R., Teplý, L., Ranný, E., 2004:** Třebíč: město a čas. FiBox, Třebíč, 122 str.
- Fišer, R., 2005:** Třebíč: osudy židovských domů (1724-1850). FiBox, Třebíč, 175 str.
- Garzina, I., 2000:** Metodická příručka k učebnicím vlastivědy pro 4. a 5. ročník ZŠ. Scientia, Praha, 84 str.
- Habadová, I. a kol., 2000:** Vlastivědný atlas pro 4. a 5. ročník základních škol. Geodézie ČS, Praha, 12 mapových listů.
- Hamplová, K., Prchalová, D., 2005:** Výsledky ratingové analýzy mikroregionu Třebíč. CRA Rating Agency, Praha, 29 str.
- Harna, J. a kol., 1996:** Vlastivěda. Obrazy ze starších českých dějin. Alter, Praha, 63 str.
- Hedbávný, M., 2001:** Pověsti z Vysočiny. Akcent, Třebíč, 266 str.
- Hedbávný, J., 2003:** Třebíčsko: životní prostředí, ekologie. Akcent, Třebíč, 78 str.
- Herink, J., Kastner, J., 2004:** Školní atlas České republiky. Kartografie, Praha, 32 str.
- Horák, M., Vaishar, A., 1997:** Encyklopedie obcí Moravy a Slezska, díl 1 – Úvod do problematiky Moravy a Slezska v jejich historických hranicích. Arca JiMfa s.r.o., Třebíč, 353 str.
- Hronek, M., 1996a:** Vlastivěda pro 4. ročník ZŠ. Prodos, Olomouc, 112 str.
- Hronek, M., 1996b:** Vlastivěda 4: pracovní sešit. Prodos, Olomouc, 40 str.
- Hronek, M., 1997a:** Vlastivěda pro 5. ročník ZŠ. Prodos, Olomouc, 112 str.
- Hronek, M., 1997b:** Vlastivěda 5: pracovní sešit. Prodos, Olomouc, 40 str.
- Hřebejková, J., 1976:** Vyučování vlastivědě ve 3. ročníku. SPN, Praha, 64 str.
- Jarošová, M. a kol., 1988:** Metodická příručka k vyučování vlastivědy pro 4. ročník základní školy. SPN, Praha, 144 str.
- Kalášek, J., 1954:** O turmalinických horninách na Třebíčsku. Přírodovědecký klub, Třebíč, 15 str.
- Kalhous, Z., 2002:** Školní didaktika. Portál, Praha, 447 str.
- Klukanová, L., 2001:** Kápě a lev. Amaprint Kerndl, Třebíč, 71 str.
- Kolektiv, 1994:** Školní atlas světa. Kartografie, Praha, 141 str.
- Kolektiv, 1995:** Regionální osobnosti – výběr. Okresní knihovna Třebíč, Regionální oddělení, Třebíč, 68 str.
- Kolektiv, 1999:** Standard základního vzdělávání. Fortuna, Praha, 56 str.
- Kolektiv, 2003a:** Vzdělávací program Základní škola. Fortuna, Praha, 344 str.

- Kolektiv, 2003b:** Vzdělávací program Národní škola. MŠMT ČR, Praha, 35 str.,
http://www.msmt.cz/files/DOC/SPUP_komplet_4hod.doc
- Kolektiv, 2004:** Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. VÚP, Praha, 113 str., <http://www.vuppraha.cz/index.php?op=sections&sid=306>
- Kolláriková, Z., Pupala, B. (eds.), 2001:** Předškolní a primární pedagogika. Portál, Praha, 456 str.
- Kříž, J., Prošek, J., 1986:** Českomoravská vrchovina. ČTK-Pressfoto, Praha, 92 str.
- Maloušek, M., 2005:** Třebíč ve starých fotografiích. Amaprint Kerndl, Třebíč, 151 str.
- Mandys, F., 1986:** Českomoravská vrchovina. Olympia, Praha, 323 str.
- Matušková, A., 1998:** Cvičení z didaktiky vlastivědy. Západočeská univerzita v Plzni, Pedagogická fakulta, katedra geografie, 93 str.
- Matušková, A. a kol., 1998:** Vlastivěda 5. Pracovní sešit pro pátý ročník zvláštní školy. Septima, Praha, 32 str.
- Musil, F. a kol., 1987:** Hrady a zámky na Moravě. Olympia, Praha, 239 str.
- Obšusta, P., 2005:** Třebíč: historie, architektura, příroda, společnost, osobnosti, tradice, zajímavosti, informace. Fraus, Plzeň, 16 str. + přílohy.
- Ondráčková, S. a kol., 1980:** Třebíč – Příroda Třebíčska. Blok, Brno, 94 str.
- Padevěd, J., Veselý, E., 1993:** Česká republika. Debora, Praha, 259 str.
- Paul, P., Hořejší, J., 1986:** Morava – umělecké památky. ČTK-Pressfoto, Praha, 133 str.
- Peňáz, P., 1998:** Průvodce Moravou a Slezskem 11 – Okresy Žďár nad Sázavou, Jihlava a Třebíč. Atelier IM, Zlín, 60 str.
- Pergler, J., 2004:** Kraj Vysočina – Průvodce po České republice. Kartografie, Praha, 158 str.
- Pitřha, P., Helus, Z., 1997:** Vzdělávací program Obecná škola. Praha, 214 str.,
http://www.msmt.cz/_Domek/default.asp?ARI=101554&CA/=2701
- Pořízka, L., 1996:** Krásy Moravy. Tigris, Zlín, 197 str.
- Říha, B., 1963:** Vlastivěda pro 4. ročník základní devítileté školy. SPN, Praha, 120 str.
- Spilková, V. a kol., 2005:** Proměny primárního vzdělávání v ČR. Portál, Praha, 312 str.
- Solfronk, J., 1994:** Organizační formy vyučování. Karolinum, Praha, 67 str.
- Soukup, V., David, P., 2000:** Průvodce po Čechách, Moravě, Slezsku – Pohlaví a Pooslaví. Soukup & David, Praha, 170 str.
- Tomek, K., 2004:** Vlastivěda 4, 5 – příručka pro učitele. Prodos, Olomouc, 78 str.

- Trefulka, J., Foral, T., Štolfa, V., 1998:** Mohelenská step. Arca JiMfa s. r. o., Třebíč, 164 str.
- Trojan, J., 2004:** Na křídlech za poznáním Třebíče a okolí. Vydal Jiří Trojan, Třebíč, 199 str.
- Turková, G., 2005:** Metodika výuky vlastivědy místního regionu na příkladu Netolicka. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, katedra geografie, 83 str.
- Vágnerová, M., 2003:** Úvod do psychologie. Karolinum, Praha, 210 str.
- Veselý, P., 2000:** Mohelenská hadcová step. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, Brno, 274 str.
- Veselý, R. a kol., 2002:** Strategický plán rozvoje mikroregionu Třebíčsko. Regionální rozvojová agentura Vysočina, Jihlava, 166 str., CD-ROM.
- Vlček, V. (ed.) a kol., 1984:** Zeměpisný lexikon ČSR – Vodní toky a nádrže. Academia, Praha, 316 str.
- Zahajský, P., 2004:** Vlastivědné mapy pro 1. stupeň základních škol. Kartografie, Praha, 6 mapových listů.
- Zejsa, R., 1994:** Jaderná elektrárna Dukovany a okolí. Arca JiMfa s. r. o., Třebíč, 216 str.
- Zejsa, R. a kol., 2000:** Osobnosti Třebíčska. Akcent, Třebíč, 227 str.
- Zejsa, R., 2001:** Třebíčsko – Turisticko-vlastivědný průvodce obcemi a jejich okolím. Sursum, Tišnov, 206 str.

Internetové odkazy:

http://st.vse.cz	http://www.trasovnik.cz
http://www.travel-profi.cz	http://extranet.kr-vysocina.cz
http://sokolik.cz	http://www.namestsko.cz
http://cs.wikipedia.org	http://stanoviste.natura2000.cz
http://www.stezka.cz	http://www.je-temelin-dukovany.cz
http://www.czso.cz	http://www.msmt.cz
http://www.trebic.cz	http://www.chaloupky.cz

Mapové podklady:

- Turistická mapa 1 : 50 000, Třebíčsko, KČT a VKÚ Hartmanec, Praha, 1999.
- Turistická mapa 1 : 50 000, Jihlavsko, KČT a VKÚ Hartmanec, Praha, 2000.

Turistická mapa 1 : 50 000, Velkomeziříčsko, KČT a VKÚ Hartmanec, Praha, 2000.

Turistická mapa 1 : 50 000, Třebíčsko a Velkomeziříčsko, SHOCart, Praha, 2003.

Základní mapa ČR 1 : 50 000, mapový list 23-42 Třebíč, ČÚZK, Praha, 1997.

Základní mapa ČR 1 : 50 000, mapový list 23-44 Moravské Budějovice, ČÚZK, Praha, 1997.

Základní vodohospodářská mapa ČR 1 : 50 000, mapový list 23-42 Třebíč, ČÚZK, Praha, 1993.

Základní vodohospodářská mapa ČR 1 : 50 000, mapový list 23-44 Moravské Budějovice, ČÚZK, Praha, 1993.

8. SEZNAM PŘÍLOH

Tabulka 1. Vývoj počtu obyvatel v řešeném území mezi lety 1869 a 2001

Tabulka 2. Počet obyvatel, výměra a hustota zalidnění v obcích řešeného území a v regionech

Tabulka 3. Struktura obyvatel podle pohlaví a rodinného stavu v obcích řešeného území a v regionech

Tabulka 4. Struktura obyvatel podle věku v obcích řešeného území a v regionech

Tabulka 5. Struktura obyvatel podle nejvyššího dosaženého vzdělání v obcích řešeného území a v regionech

Tabulka 6. Struktura obyvatel podle národnosti v obcích řešeného území a v regionech

Tabulka 7. Struktura obyvatel podle náboženského vyznání v obcích řešeného území a v regionech

Tabulka 8. Struktura obyvatel podle ekonomické aktivity v obcích řešeného území a v regionech

Tabulka 9. Struktura ekonomicky aktivních obyvatel podle odvětví v obcích řešeného území a v regionech

Tabulka 10. Struktura obyvatel vyjíždějících do zaměstnání a do škol v obcích řešeného území a v regionech

Foto 1. Jaderná elektrárna Dukovany (<http://www.je-temelin-dukovany.cz>)

Foto 2. Jaderná elektrárna Dukovany (<http://www.je-temelin-dukovany.cz>)

Foto 3. Vodní nádrž Dalešice (<http://www.je-temelin-dukovany.cz>)

Foto 4. Vodní nádrž Dalešice, pohled na Hartvíkovice (<http://www.je-temelin-dukovany.cz>)

Foto 5. Vodní nádrž Mohelno (<http://www.je-temelin-dukovany.cz>)

Foto 6. Přírodní památka Ptáčovský kopeček (<http://www.trebic.cz>)

Foto 7. Ráno na Třebíčsku (foto M. Irovský)

Foto 8. Přírodní park Třebíčsko (<http://www.trebic.cz>)

Foto 9. Přírodní park Třebíčsko (<http://www.trebic.cz>)

Foto 10. Zima na Třebíčsku (foto M. Irovský)

Foto 11. Moravské Budějovice (<http://st.vse.cz>)

Foto 12. Čechočovice (<http://st.vse.cz>)

- Foto 13.** Jaroměřice nad Rokytnou (<http://st.vse.cz>)
- Foto 14.** Chrám sv. Markéty v Jaroměřicích nad Rokytnou (<http://st.vse.cz>)
- Foto 15.** Bazilika sv. Prokopa v Třebíči (<http://www.trebic.cz>)
- Foto 16.** Bazilika sv. Prokopa v Třebíči (<http://www.trebic.cz>)
- Foto 17.** Bazilika sv. Prokopa v Třebíči (<http://www.trebic.cz>)
- Foto 18.** Severní předsíň v bazilice sv. Prokopa v Třebíči (<http://www.trebic.cz>)
- Foto 19.** Osmidílná stropní klenba v bazilice sv. Prokopa v Třebíči
(<http://www.trebic.cz>)
- Foto 20.** Chrám Proměnění páně u kapucínského kláštera v Třebíči
(<http://www.trebic.cz>)
- Foto 21.** Větrný mlýn v Třebíči (<http://www.trebic.cz>)
- Foto 22.** Blahoslavova ulice v židovském městě v Třebíči (<http://www.trebic.cz>)
- Foto 23.** Zadní synagoga v židovském městě v Třebíči (<http://www.trebic.cz>)
- Foto 24.** Dům čp. 2. v ulici Leopolda Pokorného v Třebíči (<http://www.trebic.cz>)
- Foto 25.** Náhrobky na židovském hřbitově v Třebíči (<http://www.trebic.cz>)
- Foto 26.** Pohled na trebičské náměstí a židovskou čtvrť (foto autorka)
- Foto 27.** Kostel sv. Martina v Třebíči s městskou věží (foto autorka)
- Foto 28.** Pozůstatky trebičského městského opevnění (foto autorka)
- Foto 29.** Alej na Hrádku (Třebíč) (foto autorka)
- Foto 30.** Zbytky středověké kruhové bašty a Žižkova mohyla na Hrádku (Třebíč)
(<http://www.trebic.cz>)
- Foto 31.** Jezírko v městském parku Libušino údolí v Třebíči (foto autorka)
- Foto 32.** Městský park Libušino údolí v Třebíči (foto autorka)
- Foto 33.** Železniční most přes Libušino údolí v Třebíči (foto autorka)

Tabulka 1. Vývoj počtu obyvatel v řešeném území mezi lety 1869 a 2001

Název obce, regionu	Počet obyvatel v jednotlivých letech sčítání												
	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Čechočovice	254	218	236	248	263	299	341	343	346	339	313	295	283
Kožichovice	361	400	417	436	465	450	465	389	390	384	376	362	352
Krahulov	281	265	290	312	305	293	353	332	317	289	257	232	233
Mastník	262	224	268	311	310	323	318	275	292	266	236	209	223
Okřešice	178	230	240	237	229	263	230	182	176	156	169	164	162
Stařeč	906	1032	1081	1232	1381	1316	1455	1450	1528	1495	1417	1354	1427
Střítež	300	334	335	370	405	375	401	387	375	387	427	435	484
Trnava	465	519	531	595	665	655	720	589	698	678	661	598	577
Třebíč	10328	11999	13726	15309	16347	17191	17555	20257	20387	22555	29017	38355	39021
Řešené území	13335	15221	17124	19050	20370	21165	21838	24204	24509	26549	32873	42004	42762

Zdroj: www.czso.cz (SLBD 2001), Veselý a kol. (2002)

Tabulka 2. Počet obyvatel, výměra a hustota zalidnění v obcích řešeného území a v regionech

Název obce, regionu	Počet obyvatel	Výměra (km ²)	Hustota zalidnění (obyvatel/km ²)
Čechočovice	283	3,98	71,11
Kožichovice	352	10,65	33,05
Krahulov	233	4,89	47,65
Mastník	223	5,27	42,31
Okřešice	162	5,82	27,84
Stařeč	1427	15,39	92,72
Střítež	484	7,57	63,94
Trnava	577	12,33	46,80
Třebíč	39021	57,60	677,45
Řešené území	42762	123,50	346,25
Okres Třebíč	117367	1519	77,27
Kraj Vysočina	519211	6925	74,98
Česká republika	10230060	78864	129,72

Zdroj: www.czso.cz (SLBD 2001, MOS), výpočet

Tabulka 3. Struktura obyvatel podle pohlaví a rodinného stavu v obcích řešeného území a v regionech

Název obce, regionu	Obyvatelstvo celkem	Počty a podíly (kurzívou v %) osob podle pohlaví a rodinného stavu																							
		Ženy										Muži													
		celkem		svobodné		vdané		rozvedené		vdovy		nezjištěno		celkem		svobodní		ženatí		rozvedení		vdovci		nezjištěno	
Čechočovice	283	149	52,65	45	30,20	73	48,99	5	3,36	26	17,45	0	0,00	134	47,35	43	32,09	78	58,21	9	6,72	4	2,99	0	0,00
Kožichovice	352	176	50,00	57	32,39	91	51,70	5	2,84	23	13,07	0	0,00	176	50,00	75	42,61	94	53,41	5	2,84	2	1,14	0	0,00
Krahulov	233	116	49,79	39	33,62	65	56,03	2	1,72	10	8,62	0	0,00	117	50,21	44	37,61	63	53,85	5	4,27	4	3,42	1	0,85
Mastník	223	117	52,47	39	33,33	59	50,43	2	1,71	16	13,68	1	0,85	106	47,53	40	37,74	59	55,66	3	2,83	4	3,77	0	0,00
Okřešice	162	77	47,53	23	29,87	41	53,25	1	1,30	12	15,58	0	0,00	85	52,47	41	48,24	41	48,24	0	0,00	3	3,53	0	0,00
Stařeč	1427	723	50,67	229	31,67	377	52,14	24	3,32	93	12,86	0	0,00	704	49,33	276	39,20	378	53,69	25	3,55	25	3,55	0	0,00
Střítež	484	242	50,00	83	34,30	126	52,07	9	3,72	23	9,50	1	0,41	242	50,00	92	38,02	137	56,61	7	2,89	5	2,07	1	0,41
Trnava	577	293	50,78	105	35,84	134	45,73	12	4,10	42	14,33	0	0,00	284	49,22	125	44,01	136	47,89	13	4,58	10	3,52	0	0,00
Třebíč	39021	20102	51,52	7265	36,14	9117	45,35	1749	8,70	1929	9,60	42	0,21	18919	48,48	8215	43,42	9022	47,69	1272	6,72	375	1,98	35	0,18
Řešené území	42762	21995	51,44	7885	35,85	10083	45,84	1809	8,22	2174	9,88	44	0,20	20767	48,56	8951	43,10	10008	48,19	1339	6,45	432	2,08	37	0,18
Okres Třebíč	117367	59426	50,63	20259	34,09	28437	47,85	3405	5,73	7220	12,15	105	0,18	57941	49,37	25243	43,57	28451	49,10	2740	4,73	1401	2,42	106	0,18
Kraj Vysočina	519211	262700	50,60	87933	33,47	125890	47,92	15016	5,72	33127	12,61	734	0,28	256511	49,40	111526	43,48	126000	49,12	12086	4,71	6154	2,40	745	0,29
Česká republika	10230060	5247989	51,30	1725980	32,89	2373083	45,22	459511	8,76	662558	12,62	26857	0,51	4982071	48,70	2107595	42,30	2370674	47,58	352079	7,07	122066	2,45	29657	0,60

Zdroj: www.czso.cz (SLBD 2001), výpočet

Tabulka 4. Struktura obyvatel podle věku v obcích řešeného území a v regionech

Název obce, regionu	Obyvatelstvo celkem	Počet a podíl (kurzívou v %) osob ve věkových skupinách						Index stáří (%)
		0 - 14 let		15 - 59 let		60 a více let		
Čechočovice	283	44	15,55	171	60,42	68	24,03	154,55
Kožichovice	352	54	15,34	245	69,60	53	15,06	98,15
Krahulov	233	42	18,03	137	58,80	54	23,18	128,57
Mastník	223	42	18,83	133	59,64	48	21,52	114,29
Okřešice	162	22	13,58	108	66,67	32	19,75	145,45
Stařeč	1427	245	17,17	899	63,00	283	19,83	115,51
Střítež	484	84	17,36	331	68,39	69	14,26	82,14
Trnava	577	93	16,12	384	66,55	100	17,33	107,53
Třebíč	39021	6998	17,93	26386	67,62	5637	14,45	80,55
Řešené území	42762	7624	17,83	28794	67,34	6344	14,84	83,21
Okres Třebíč	117367	20843	17,76	75425	64,26	21099	17,98	101,23
Kraj Vysočina	519211	89728	17,28	333746	64,28	95737	18,44	106,70
Česká republika	10230060	1654862	16,18	6687932	65,38	1887266	18,45	114,04

Zdroj: www.czso.cz (SLBD 2001), výpočet

Tabulka 5. Struktura obyvatel podle nejvyššího dosaženého vzdělání v obcích řešeného území a v regionech

Název obce, regionu	Obyvatelstvo celkem	Počet a podíl (kurzívou v %) osob podle stupně vzdělání u patnáctiletých a starších														
		celkem	bez vzdělání		základní včetně neukončeného		vyučení a střední odborné bez maturity		úplně střední s maturitou		vyšší odborné a nástavbové		vysokoškolské		nezjištěné vzdělání	
Čechočovice	283	239	1	0,42	66	27,62	110	46,03	51	21,34	2	0,84	8	3,35	1	0,42
Kožichovice	352	298	0	0,00	88	29,53	137	45,97	57	19,13	9	3,02	6	2,01	1	0,34
Krahulov	233	191	0	0,00	62	32,46	71	37,17	43	22,51	3	1,57	10	5,24	2	1,05
Mastník	223	181	0	0,00	41	22,65	78	43,09	46	25,41	8	4,42	6	3,31	2	1,10
Okřešice	162	140	1	0,71	42	30,00	64	45,71	25	17,86	4	2,86	4	2,86	0	0,00
Stařeč	1427	1182	2	0,17	283	23,94	520	43,99	272	23,01	26	2,20	74	6,26	5	0,42
Střítež	484	400	0	0,00	106	26,50	172	43,00	82	20,50	15	3,75	24	6,00	1	0,25
Trnava	577	484	2	0,41	165	34,09	216	44,63	79	16,32	9	1,86	12	2,48	1	0,21
Třebíč	39021	32016	55	0,17	6557	20,48	11168	34,88	9319	29,11	1252	3,91	3408	10,64	257	0,80
Řešené území	42762	35131	61	0,17	7410	21,09	12536	35,68	9974	28,39	1328	3,78	3552	10,11	270	0,77
Okres Třebíč	117367	96524	307	0,32	24849	25,74	38526	39,91	22824	23,65	2847	2,95	6520	6,75	651	0,67
Kraj Vysočina	519211	429483	1509	0,35	103731	24,15	174353	40,60	103897	24,19	13669	3,18	28830	6,71	3494	0,81
Česká republika	10230060	8575198	37932	0,44	1975109	23,03	3255400	37,96	2134917	24,90	296254	3,45	762459	8,89	113127	1,32

Zdroj: www.czso.cz (SLBD 2001), výpočet

Tabulka 6. Struktura obyvatel podle národnosti v obcích řešeného území a v regionech

Název obce, regionu	Obyvatelstvo celkem	Počet a podíl (kurzívou v %) osob podle národnosti																			
		česká		moravská		slezská		slovenská		romská		polská		německá		ukrajinská		vietnamská		ostatní	
Čechočovice	283	243	85,87	27	9,54	0	0,00	1	0,35	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	12	4,24
Kožichovice	352	279	79,26	47	13,35	0	0,00	2	0,57	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	24	6,82
Krahulov	233	190	81,55	30	12,88	0	0,00	1	0,43	0	0,00	1	0,43	0	0,00	0	0,00	0	0,00	11	4,72
Mastník	223	192	86,10	27	12,11	0	0,00	1	0,45	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	3	1,35
Okřešice	162	146	90,12	7	4,32	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	9	5,56
Stařeč	1427	1269	88,93	116	8,13	1	0,07	6	0,42	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	0,07	34	2,38
Střítež	484	392	80,99	41	8,47	0	0,00	3	0,62	0	0,00	0	0,00	1	0,21	18	3,72	9	1,86	20	4,13
Trnava	577	484	83,88	59	10,23	0	0,00	2	0,35	3	0,52	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	29	5,03
Třebíč	39021	33746	86,48	3641	9,33	7	0,02	335	0,86	43	0,11	23	0,06	15	0,04	43	0,11	48	0,12	1120	2,87
Řešené území	42762	36941	86,39	3995	9,34	8	0,02	351	0,82	46	0,11	24	0,06	16	0,04	61	0,14	58	0,14	1262	2,95
Okres Třebíč	117367	100126	85,31	12793	10,90	21	0,02	940	0,80	78	0,07	52	0,04	31	0,03	139	0,12	88	0,07	3099	2,64
Kraj Vysočina	519211	475954	91,67	26145	5,04	42	0,01	3732	0,72	258	0,05	258	0,05	319	0,06	703	0,14	290	0,06	11510	2,22
Česká republika	10230060	9249777	90,42	380474	3,72	10878	0,11	193190	1,89	11746	0,11	51968	0,51	39106	0,38	22112	0,22	17462	0,17	253347	2,48

Zdroj: www.czso.cz (SLBD 2001), výpočet

Tabulka 7. Struktura obyvatel podle náboženského vyznání v obcích řešeného území a v regionech

Název obce, regionu	Obyvatelstvo celkem	Počet a podíl (kurzívou v %) osob podle náboženského vyznání																	
		Věřící														Bez vyznání		Nezjištěno	
		celkem		církev římsko- katolická	církev českosloven- ská husitská	českobratrská církev evangelická	pravoslavná církev	svědkové Jehovovi	jiné vyznání										
Čechočovice	283	124	43,82	123	99,19	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	0,81	99	34,98	60	21,20
Kožichovice	352	178	50,57	176	98,88	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	2	1,12	112	31,82	62	17,61
Krahulov	233	144	61,80	140	97,22	1	0,69	2	1,39	0	0,00	0	0,00	1	0,69	54	23,18	35	15,02
Mastník	223	109	48,88	95	87,16	0	0,00	4	3,67	1	0,92	0	0,00	9	8,26	94	42,15	20	8,97
Okřešice	162	111	68,52	90	81,08	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	21	18,92	35	21,60	16	9,88
Stařeč	1427	688	48,21	649	94,33	3	0,44	2	0,29	0	0,00	2	0,14	32	4,65	525	36,79	214	15,00
Střítež	484	231	47,73	205	88,74	1	0,43	0	0,00	19	8,23	1	0,21	5	2,16	215	44,42	38	7,85
Trnava	577	400	69,32	397	99,25	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	3	0,75	121	20,97	56	9,71
Třebíč	39021	12266	31,43	10691	87,16	162	1,32	388	3,16	67	0,55	110	0,28	848	6,91	22246	57,01	4509	11,56
Řešené území	42762	14251	33,33	12566	88,18	167	1,17	396	2,78	87	0,61	113	0,26	922	6,47	23501	54,96	5010	11,72
Okres Třebíč	117367	55780	47,53	51983	93,19	416	0,75	904	1,62	131	0,23	200	0,17	2146	3,85	47315	40,31	14272	12,16
Kraj Vysočina	519211	240669	46,35	217251	90,27	2244	0,93	8596	3,57	416	0,17	786	0,15	11376	4,73	214647	41,34	63895	12,31
Česká republika	10230060	3288088	32,14	2740780	83,35	99103	3,01	117212	3,56	22968	0,70	23162	0,23	284863	8,66	6039991	59,04	901981	8,82

Zdroj: www.czso.cz (SLBD 2001), výpočet

Tabulka 8. Struktura obyvatel podle ekonomické aktivity v obcích řešeného území a v regionech

Název obce, regionu	Obyvatelstvo celkem	Počet a podíl (kurzívou v %) osob podle ekonomické aktivity																					
		osoby ekonomicky aktivní												osoby ekonomicky neaktivní								osoby s nezjištěnou ekonomickou aktivitou	
		celkem	zaměstnaní								nezaměstnaní	celkem	nepracující důchodci	žáci, studenti, učni	ostatní								
			celkem	pracující důchodci	ženy na mateř- ské dovolené	ostatní																	
Čechočovice	283	135	47,70	118	87,41	0	0,00	4	3,39	114	96,61	17	12,59	148	52,30	87	58,78	35	23,65	26	17,57	0	0,00
Kožichovice	352	181	51,42	168	92,82	2	1,19	3	1,79	163	97,02	13	7,18	171	48,58	76	44,44	61	35,67	34	19,88	0	0,00
Krahulov	233	100	42,92	92	92,00	2	2,17	0	0,00	90	97,83	8	8,00	132	56,65	69	52,27	33	25	30	22,73	1	0,43
Mastník	223	104	46,64	93	89,42	2	2,15	1	1,08	90	96,77	11	10,58	117	52,47	57	48,72	37	31,62	23	19,66	2	0,90
Okřešice	162	87	53,70	81	93,10	0	0,00	2	2,47	79	97,53	6	6,90	75	46,30	37	49,33	17	22,67	21	28	0	0,00
Stařeč	1427	686	48,07	607	88,48	9	1,48	14	2,31	584	96,21	79	11,52	740	51,86	357	48,24	237	32,03	146	19,73	1	0,07
Střítež	484	251	51,86	231	92,03	3	1,30	7	3,03	221	95,67	20	7,97	232	47,93	94	40,52	92	39,66	46	19,83	1	0,21
Trnava	577	275	47,66	227	82,55	3	1,32	6	2,64	218	96,04	48	17,45	301	52,17	139	46,18	114	37,87	48	15,95	1	0,17
Třebíč	39021	20473	52,47	18148	88,64	422	2,33	316	1,74	17410	95,93	2325	11,36	18384	47,11	6945	37,78	8164	44,41	3275	17,81	164	0,42
Řešené území	42762	22292	52,13	19765	88,66	443	2,24	353	1,79	18969	95,97	2527	11,34	20300	47,47	7861	38,72	8790	43,3	3649	17,98	170	0,40
Okres Třebíč	117367	57704	49,17	51405	89,08	1050	2,04	999	1,94	49356	96,01	6299	10,92	59315	50,54	26206	44,18	22612	38,12	10497	17,7	348	0,30
Kraj Vysočina	519211	256686	49,44	238878	93,06	7110	2,98	3694	1,55	228074	95,48	17808	6,94	260505	50,17	117224	45	96471	37,03	46810	17,97	2020	0,39
Česká republika	10230060	5253400	51,35	4766463	90,73	1801146	37,79	81666	1,71	2883651	60,50	486937	9,27	4894465	47,84	2244482	45,86	1770062	36,16	879921	17,98	82195	0,80

Zdroj: www.czso.cz (SLBD 2001), výpočet

Tabulka 9. Struktura ekonomicky aktivních obyvatel podle odvětví v obcích řešeného území a v regionech

Název obce, regionu	Obyvatelstvo celkem	Počet a podíl (kurzívou v %) osob ekonomicky aktivních osob podle odvětví																
		celkem	zemědělství, lesnictví, rybolov		průmysl		stavebnictví		obchod, opravy motorových vozidel		doprava, pošty a telekomuni- kace		veřejná správa, obrana, sociální zabezpečení		školství, zdravotnictví, veterinární a sociální činnosti		ostatní	
Čechočovice	283	135	23	17,04	57	42,22	8	5,93	18	13,33	5	3,70	4	2,96	5	3,70	15	11,11
Kožichovice	352	181	40	22,10	59	32,60	22	12,15	15	8,29	4	2,21	9	4,97	13	7,18	19	10,50
Krahulov	233	100	16	16,00	36	36,00	7	7,00	7	7,00	8	8,00	5	5,00	8	8,00	13	13,00
Mastník	223	104	23	22,12	39	37,50	8	7,69	7	6,73	5	4,81	7	6,73	5	4,81	10	9,62
Okřešice	162	87	28	32,18	30	34,48	6	6,90	5	5,75	3	3,45	3	3,45	5	5,75	7	8,05
Stařeč	1427	686	77	11,22	224	32,65	56	8,16	84	12,24	50	7,29	32	4,66	61	8,89	102	14,87
Střítež	484	251	15	5,98	71	28,29	52	20,72	24	9,56	8	3,19	13	5,18	26	10,36	42	16,73
Trnava	577	275	20	7,27	83	30,18	55	20,00	30	10,91	16	5,82	15	5,45	18	6,55	38	13,82
Třebíč	39021	20473	444	2,17	7091	34,64	1819	8,88	2122	10,36	861	4,21	1256	6,13	2748	13,42	4132	20,18
Řešené území	42762	22292	686	3,08	7690	34,50	2033	9,12	2312	10,37	960	4,31	1344	6,03	2889	12,96	4378	19,64
Okres Třebíč	117367	57704	5755	9,97	19561	33,90	5493	9,52	5165	8,95	2763	4,79	3428	5,94	5950	10,31	9589	16,62
Kraj Vysočina	519211	256686	24837	9,68	92276	35,95	21468	8,36	21573	8,40	13571	5,29	13621	5,31	28029	10,92	41311	16,09
Česká republika	10230060	5253400	230475	4,39	1525837	29,04	454835	8,66	555913	10,58	350916	6,68	322008	6,13	570450	10,86	1242966	23,66

Zdroj: www.czso.cz (SLBD 2001), výpočet

Tabulka 10. Struktura obyvatel vyjíždějících do zaměstnání a do škol v obcích řešeného území a v regionech

Název obce, regionu	Obyvatelstvo celkem	Počet a podíl (kurzívou v %) osob vyjíždějících do zaměstnání a škol															
		celkem		vyjíždějící v rámci obce		vyjíždějící v rámci okresu		vyjíždějící v rámci kraje		vyjíždějící do jiného kraje		ostatní vyjíždějící		vyjíždějící denně mimo obec		žáci vyjíždějící denně mimo obec	
Čechočovice	283	112	39,58	10	8,93	93	83,04	3	2,68	6	5,36	0	0,00	94	83,93	33	29,46
Kožichovice	352	155	44,03	42	27,10	101	65,16	0	0,00	6	3,87	6	3,87	96	61,94	57	36,77
Krahulov	233	84	36,05	13	15,48	63	75,00	3	3,57	5	5,95	0	0,00	62	73,81	30	35,71
Mastník	223	77	34,53	6	7,79	66	85,71	2	2,60	3	3,90	0	0,00	65	84,42	30	38,96
Okřešice	162	77	47,53	28	36,36	46	59,74	1	1,30	1	1,30	1	1,30	47	61,04	16	20,78
Stařeč	1427	545	38,19	116	21,28	385	70,64	11	2,02	29	5,32	4	0,73	376	68,99	139	25,50
Střítež	484	188	38,84	13	6,91	159	84,57	2	1,06	11	5,85	3	1,60	153	81,38	87	46,28
Trnava	577	191	33,10	28	14,66	143	74,87	1	0,52	16	8,38	3	1,57	140	73,30	74	38,74
Třebíč	39021	16364	41,94	11539	70,51	2903	17,74	335	2,05	1284	7,85	303	1,85	3131	19,13	281	1,72
Řešené území	42762	17793	41,61	11795	66,29	3959	22,25	358	2,01	1361	7,65	320	1,80	4164	23,40	747	4,20
Okres Třebíč	117367	46228	39,39	21912	47,40	16516	35,73	2178	4,71	4733	10,24	889	1,92	18940	40,97	7066	15,29
Kraj Vysočina	519211	218604	42,10	113446	51,90	70384	32,20	7340	3,36	19951	9,13	7483	3,42	78553	35,93	29382	13,44
Česká republika	10230060	4287908	41,91	2039504	47,56	1066899	24,88	69002	1,61	320827	7,48	791676	18,46	1434336	33,45	458918	10,70

Zdroj: www.czso.cz (SLBD 2001), výpočet

Foto 1. Jaderná elektrárna Dukovany

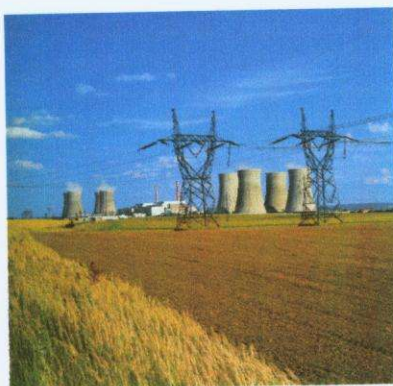

Foto 2. Jaderná elektrárna Dukovany

Foto 3. Vodní nádrž Dalešice

Foto 4. Vodní nádrž Dalešice, pohled na Hartvíkovice

Foto 5. Vodní nádrž Mohelno

Foto 6. Přírodní památka Ptáčovský kopeček

Zdroje fotografií jsou citovány v seznamu příloh práce (kapitola 8.)

Foto 7. Ráno na Třebíčsku

Foto 8. Přírodní park Třebíčsko

Foto 9. Přírodní park Třebíčsko

Foto 10. Zima na Třebíčsku

Foto 11. Moravské Budějovice

Foto 12. Čechočovice

Foto 13. Jaroměřice nad Rokytnou

Foto 14. Chrám sv. Markéty
v Jaroměřích nad Rokytnou

Foto 15. Bazilika sv. Prokopa v Třebíči

Foto 16. Bazilika sv. Prokopa v Třebíči

Foto 17. Bazilika sv. Prokopa v Třebíči

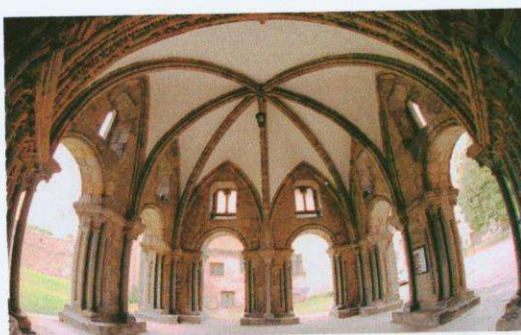
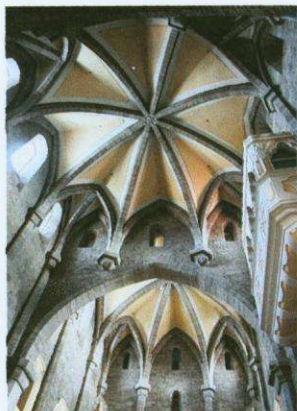

Foto 18. Severní předsín v bazilice
sv. Prokopa v Třebíči

*Foto 19. Osmidílná stropní klenba
v bazilice sv. Prokopa
v Třebíči*

*Foto 20. Chrám Proměnění páně
u kapucínského kláštera
v Třebíči*

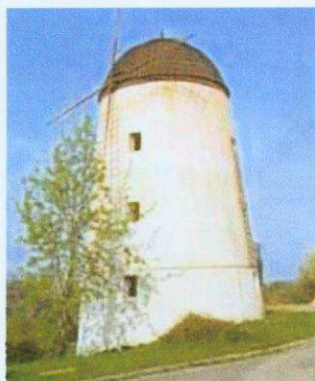
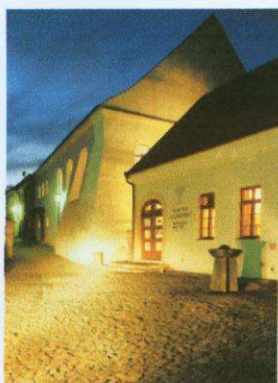

Foto 21. Větrný mlýn v Třebíči

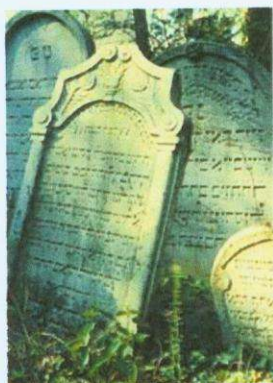
*Foto 22. Blahoslavova ulice v židovském
městě v Třebíči*

*Foto 23. Zadní synagoga
v židovském městě
v Třebíči*

*Foto 24. Dům čp. 2 v ulici Leopolda
Pokorného v Třebíči*

*Foto 25. Náhrobky
na židovském
hřbitově v Třebíči*

*Foto 26. Pohled na třebíčské náměstí
a židovskou čtvrť*

*Foto 27. Kostel sv. Martina v Třebíči s městskou
věží*

*Foto 28. Pozůstatky třebíčského městského
opevnění*

Foto 29. Alej na Hrádku(Třebíč)

*Foto 30. Zbytky středověké kruhové bašty
a Žižkova mohyla na Hrádku
(Třebíč)*

*Foto 31. Jezírko v městském parku
Libušino údolí v Třebíči*

Foto 32. Městský park Libušino údolí v Třebíči

Foto 33. Železniční most přes Libušino údolí v Třebíči